

Evangelio según San Marcos

Rupuko'a jũjerimaji, Juan imaekaki, ɸo'imajare wãrõekaki

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Ikuɸaka sime Jesús, Jã'merũkika Tuɸarãte wã'maekaki majaroka. Tuɸarã Maki kime. ã'mitirikõrĩ je'e: jiiatakaja ima sime kimajaroka.

² Ikuɸakaja simaroyireka're ãrĩwa'ri Tuɸarãro'si bojaĩjirimaji Isaías wãmeiki imaekakite o'oeka, Tuɸarãte Kimakire jaika mirãka:

“Miruɸubaji aɸika yirika bojarimajire yiɸũatarãñu. Suɸa imarĩ meyarũki ruɸu yirika bojaweirimaji kimarãñu, ba'iaja nabaika naja'ataokaro'si.

³ Po'imajamatorã kimarãñurõ'õrã kire ã'mitirirĩ etarãñurãte jãjirokapi ikuɸaka kërĩrãñu: 'Imatikaja, suɸabatirã jia ɸuɸajoekaja mija imabe, Maiɸamakire ikuɸarõ'õɸiji etarãka simamaka. Ba'iaja baabekaja jia oyiaja ɸuɸajoabaraka mija imabe', kërĩrãñu, Tuɸarãte ãrĩka”, ãrĩwa'ri Isaías imaroyirekakite o'oeka.

Juanre baarũkia ɸuɸajoaweibaraka i'suɸaka Isaías imaroyikakite o'oeka.

⁴ I'suɸaka kio'oeka be'erõ'õ, ñoaka sajaritikarã Juanre etaeka ɸo'imajare imaberikarõ'õrã. Suɸa imarĩ, ɸo'imajare rupuko'a jũjebaraka, ikuɸaka nare kijaika: “Ba'iaja mija baaika

ja'atagirã Tuparãrika bojariroka añnu upakaja mija baabe. I'supaka mija baamaka ñawa'ri, ba'iaja mija baakoꝑeikareka ye'kariabaraka Tuparãte mijare wayuñarãñu. I'supaka mija baarãka be'erõ'õꝑi rupuko'a mija jũjerũjebe”, Juanre nare ãrĩka. ⁵ Rĩkimarãja Judeakarã, supabatirã Jerusalénkarãoka ꝑo'imajare kipõ'irã etarijarika kire ã'mitiyaokaro'si. I'supaka netamaka ritaja ꝑo'imajare imaeka wãjitãji, “Ikupaka ba'iaja baaiki ñime”, ãrĩwa'ri Tuparãte nabojaroyika be'erõ'õꝑi Jordán wãmeiriarã Juanre nare rupuko'a jũjeroyika.

⁶ Rupuko'a nare jũjerimaji camello ꝑoyapi kĩkeka jariroiki kimaeka. Supabatirã wa'ibikirãwẽko ajeakaka kiwa'eyoka imaeka. I'supakajaoka ãorã ñimia, mumiokoꝑitiyika ba'arijayuka kimaeka.

⁷⁻⁸ —Yibe'erõ'õꝑi ꝑuri apika etarãki. Yi'i ꝑuri, i'supakamarĩka ñime. Yire tẽrĩwa'ribaji õñuka kimamaka, yi'i ꝑuri marãkã'ã baatirã kiũ'puko'a kuterã yurupaberijiki ñime. Tuparãte mija ã'mitiripẽamaka ñawa'ri, okoꝑitakaja mijare rupuko'a yijũjeyu. Yibe'erõ'õꝑi etarãki ꝑuri Espĩritu Santo mijare ña'ajããrãki. I'supaka mijare kibaarãka simamaka, Tuparãte yapaika upakaja jia baarijayurã mija imarãñu,— ãparaka Juanre nare wãrõroyika.

*Juan ꝑõ'irã eyatirã “Rupuko'a yire mijũjebe”,
Jesúre ãrĩka*

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ I'sia ꝑoto Galilea ka'iaꝑi Nazaret wãmeika imaekarõ'õrã Jesúre a'rika. Toꝑi a'ririjari Juan ꝑõ'irã keyaeka. Torã keyaeka ꝑoto Jordán

wãmeiriarã ruþuko'a Juanre kire jũjeka. ¹⁰ Riakapɪ Jesúre marĩrikaekarõ'õjĩte wejeþemarã yu'awa'ri, kĩaeka þoto, wejeþema wiritaeka. I'supaka sabaaka þoto okoipakoa upaka imaekarã ña'rĩjãitirã Espĩritu Santore kireka ña'rĩro'ika. ¹¹ I'supaka sabaaka be'erõ'õjĩte wejeþemarõ'õpi, ikupaka Tuþarãte ãrĩka:

—Mi'i imaki Yimaki wãtaka ñoñuka. Jia jĩjimaka ñime mika,— kire kẽrĩka.

*Satanãre korikoþeka Jesúre ba'iaja baarika
ĩaokaro'si*

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Topi mae þo'imajamatorã Jesúre ke'ewa'rika Espĩritu Santo. ¹³ I'supaka kire kibaaka þoto ĩ'þarã þo'imajarakarĩmi Jesúre torã imatapaeka. Torã kimaeka þoto, “¿Yaje ritaitaka Tuþarãte takaja yi'yuka kime?”, ãrĩwa'ri kire korirĩ Satanãre kipõ'irã þemakotowirika. I'supaka kire kibaako'omakaja ba'iaja baaberikaki Jesús. Supabatirãoka þo'imajamato imaekarõ'õ simamaka, werika wa'iro'sitakaja imaekarõ'õ simako'omakaja ángelrãkare kire ĩarĩrĩroyika.

*Galilea ka'iarã mamarĩtaka Jesúre wãrõũ'mueka
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)*

¹⁴ Juanre wẽkomaka imariwi'iarã Herodete tarũjeka be'erõ'õ Galilearã Jesúre a'rika. Torã keyaeka þoto, “Ikupaka Tuþarãrika bojariroka ima”, ãrĩwa'ri þo'imajare kiwãrõeka. ¹⁵ Torãjĩrã mae,

—Mae sarã seyarũkia, koyiaja sajariwa'yu, mamarokapɪ Tuþarãte þo'imajare jã'meũ'murũkia. I'supaka simamaka ba'iaja mija baaika

i'yoɸiɸaraka saja'atadırã, Tuparãrika bojariroka takaja mija ã'mitiripẽabe kirirã mija imaokaro'si, — ãrĩwa'ri nare kiwãrõeka.

Wa'ibaarimaja imaekarãte Jesúre akaeka kika wãrũrimaja nimaokaro'si

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ I'tojĩrã mae, Galilea ɸa'warijepi a'ririjaparaka, Simón, supabaturã kibe'erõ'õkaki Andrés wa'ibaarimaja imaekarãte Jesúre ãtõɸoeka. I'supakaja ɸa'warã wãɸua taabaraka nimaekarõ'õrã napõ'irã keyaeka. ¹⁷ Napõ'irã eyatirã,

—Dajoa yika. Wa'ibaarimaja imariɸotojo, mae ɸuri yire ã'mitiripẽawa'ri, ɸo'imajare yiro'si rëarimaja mijare ñimarũjerãñu,— nare kërĩka.

¹⁸ I'supaka nare kërĩka ɸotojo sarãja nawãɸua yiatatirã kika na'rika.

¹⁹ Toɸi ate sa'riwa'ribaji a'ririjaparaka, Santiago, kibe'erõ'õkaki Juanka nimaeka ɸoto Jesúre nare ãtõɸoeka. Ĩrã ĩ'ɸarã nimaeka Zebedeo makarã. Kũmuarã wãɸua jiebaraka nimaeka.

²⁰ I'supaka imaekarãte ãtõɸotirã nare kiakaeka. I'supaka nare kẽɸakã'ã kika na'rika narõ'si mae. I'supaka simamaka nakũmuarã napaki Zebedeore tuika, kire jeyobaarimajapitiyika.

Satanãrika ima ña'rĩjãikakite Jesúre jieka

(Lc 4.31-37)

²¹ Galilea ɸa'warõ'õpi a'ritirã Capernaúm wejearã kika wãrũrimajapitiyika Jesúre eyaeka. Judiotatarãte jërĩtaroyikarĩmi simaeka ɸoto narëriwi'iarã Jesúre kãkaeka. Torã kãkatirã mae ɸo'imajare kiwãrõũ'mueka. ²² Tuparãte kire

ãrĩrijayu upakaja jia nare kiwãrõeka ã'mitiritirã, “Kiwãrõika upaka wãrõirãte ã'mitirikoribeyurã yija ime. Jia wãjitãji pupajoaiki imarĩ tẽritaka wãrõrimaji kime”, narĩpupajoaeka. ²³⁻²⁴ I'supaka nimaekarõ'õrã ĩ'rĩka Satanãrika ima ña'rĩjãikakite imaeka.

—Jesús, Nazaretkaki, ¿dakoaka oka mika yijareka imamaka, yijare mijo'ayu? ¿Kopakaja yijare ri-atatiyarĩji mi'tayu bai je'e? Mire ñiawãrũyu, Tuparãte pũataekaki mima imarĩ, ba'iaja baakoribeyuka mime,— Jesúre kërĩka akaserebaraka.

²⁵ I'supaka kẽpakã'ã,

—Mijaiasi. Kire mija'atabe,— Jesúre kire arĩka.

²⁶ I'tojĩte mae p'o'imajire taratatirã jãjia akasererikapi ikipi Satanãrika kireka ima porika. ²⁷ I'supaka ima ĩakoriberikarã imarĩ, ritaja torã imaekarãte marãkã'ã baawãrũberijĩka najarika. I'supaka imawa'ri, natiyiaja ikupaka narĩbu'aeka:

—¿Marãkã'ã kibaayu? Mamaka wãrõrimiji simarijiyu. I'supakajaoka kijã'meika upakaja Satanãrika ima pariji kire yi'yua,— p'o'imajare arĩka.

²⁸ I'supaka kibaekarõ'õjĩte ritaja Galilea ka'iaakarãre sõrĩpataeka.

*Pedro mañeko wãmarĩa imaekakote Jesúre tããeka
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)*

²⁹ I'supaka baaweatirã Jesúre poriwa'rika narẽrĩriwi'iareka kimaekarõ'õpi. Santiago, Juan Jesúka a'rikarã Simón, Andréka ĩ'parãrika wi'iarã.

³⁰ Torã neyaeka poto ikupaka Jesúre narĩka:

—Simón mañeko wãmarĩtaka imako. Supa imarĩ kopeyurũkiareka takaja poyuko koime,— narĩka.

³¹ Topi kopō'irā eyatirā kopitakarā ñi'atirā kore kibaimi'mataeka. I'supaka kore kibaaeka potojo wāmarīa koimakopeka koreka o'rika. I'supaka jariwa'ri, nare ba'arīji'abaraka koimaeka mae.

Rīkimarāja risirika nareka imamaka wāmarīa imaekarāte Jesúre jieka

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² I'sirīmi aiyate ka'raeka be'erō'ō rīkimarāja jīñurā, Satanárika ima ña'rījāikarāteoka Jesús pō'irā ne'eeyaeka. ³³ Nimaupatiji i'sia wejeakarā rērīkarā kimaeka wi'ikoperekarā. ³⁴ I'supaka nabaamaka, ritajakaka risirika nareka imaekarāte kijieka. Supabatirāoka Satanárika ima ña'rījāikarāte jiebaraka, “Tuṕarā Maki mime”, kire ārīwārūrūkirā nimako'omakaja, sakijairūjeberika.

Galilea ka'iarā tuṕaraka, judíorākare rērīriwi'iarā Jesúre wārōroyika

(Lc 4.42-44)

³⁵ Topi ate, bikitojo ñamiji po'imajamatorā Jesúre a'rika, Tuṕarāka jairī. ³⁶ I'supaka baarī ke'rika be'erō'ō kimabepakā'ā ĩawa'ri, Simón kijeyomarāpitiyika kire mo'arī na'rika. ³⁷ Supa imarī, kimaekarō'ōrā eyatirā,

—Ritaja po'imajare mire mo'ayuma, — kire narīeyaeka.

³⁸ I'supaka kire narīko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Dajoa, apewejeearā Tuṕarārika mabojataparī, i'supakaro'siji yi'taeka simamaka,— nare kērīka.

³⁹ I'supaka nare kērīka be'erō'ōpi Galileaka'ia ritatojo kijeyomarāpitiyika kituritapaeka mae. I'supaka tuṕaraka torā narērīriwi'ia imaekarō'ōrā

rakakaja kiwārōroyika. I'supaka baataṭabaraka Satanáríka ima ña'ríjãikarãteoka kijieka.

*Kiṭo'iarã kãmia ṭo'ijirikakite Jesúre jieka
(Mt 8.1-14; Lc 5.12-16)*

⁴⁰ I'supaka turitaṭabaraka kimaeka ṭoto kiṭo'iarã kãmia ṭo'ijirikakite* Jesús ṭo'irã etaeka. Kiṭo'irã etatirã, kiwãjitãji kiñukurupaeka kire jiyiṭupayeewa'ri. I'supaka baatirã ikupaeka kire kērĩka:

—Yire mijieriyapaye'e, yire mijiebe.—

⁴¹ I'supaka kēpakã'ã, Jesúre kire wayuñaeaka mae. Supa imarĩ kire rabetirã ikupaeka kire kērĩka:

—Ãã yiyapaika sime. I'supaka simamaka jia mijape mae,— kire kērĩka.

⁴² I'supaka kire kērĩkarõ'õjĩteje kãmia kireka imakoṭeka yayaeka. ⁴³⁻⁴⁴ I'supaka imakoṭekakite a'rirã baaeka ruṭu ikupaeka Jesúre kire ãrĩka:

—Mia'mitiṭe. Mire yibayaika majaroka ritaja ṭo'imajare bojaṭibabekaja, wãrũaja a'ritirã miṭo'ia mibeape kurarãkakakite. Kire samibeawearãka ṭoto Moisés imaekakite nare jã'meroyika upakaja mibaabe. I'supakajaoka jia miṭo'ia jayua imarĩ, jĩjimaka imawa'ri í'ṭarã wĩñaka wēkoakaka Tuṭarãro'si kurare joejirã kire mijibe. I'supaka kibaarãka be'erõ'õṭi, “Kãmika rataki imakoṭeroyirapakiji jia kiṭo'ia jayu mae”, ṭo'imajare mireka ãrĩwãrũãñu,— kire kērĩka.

⁴⁵ I'supaka kire kērĩko'omakaja ritaja ṭo'imajare sakibojaṭibapataeka. I'supaka kēñua ã'mitiritirã, Jesús ṭo'irã rĩkimarãja ṭo'imajare rērĩka kire ãrika yapawa'ri. I'supaka nimaeka

* **1:40** Leproso

simamaka, wejeñe'metãjirã þuri kituriberiroyika. I'supaka simako'omakaja rĩkimarã þo'imajare imabeyurõ'õrã þuri kituritaparoyika. I'supaka kimaroyika simako'omakaja ritaja wejeakarã rĩkimarãja þo'imajare kiþõ'irã etaeka.

2

*Ritaja kiþo'ia rĩ'meþatabeyuka imariþotojo õñia
imaekakite Jesúre jieka*

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹⁻² I'supaka ñoapañaka kimataþaeka be'erõ'õ, Capernaúm wejearã Jesúre þe'rietaeka ate. I'supaka simamaka ã'mitiritirã, rĩkimarãja þo'imajare kiþõ'irã rērĩka mae. I'supaka baawa'ri wi'ia þurutērĩbakarãja nimaeka. I'supakajaoka simaeka þetepē'rõtopioka kopereka wã'ta. I'supaka nimamaka nare kiwãrõeka mae. ³ I'supaka baabaraka kimaeka þoto botarakamarãre kiþõ'irã etaeka. Ritaja kiþo'ia rĩ'meþatabeyukate*

kiþeyurũki þemaþi ne'era'aeka. ⁴ Rĩkimarãja þo'imajare imaeka imarĩ marãkã'ã baatirã kãkawãrũberiwa'ri, wi'ipema ĩ'rãtiji imaekarõ'õrã kire ne'emirĩwa'rika. Topi mae, Jesúre imaeka ko'apito wi'irupututua naþoaeka. I'supaka baatirã kiþeyurũkiapi Jesús þõ'irã kire naja'aruetaeka. ⁵ “Jia yire yi'riwa'ri, i'supaka nabaayu”, nareka kērĩþupajoaeka. I'supaka þupajoabaraka,

—Yijeyomaki, mae ba'iaja mibaaikareka mireka sayijieyu, — ritaja kiþo'ia rĩ'meþatabeyukate kērĩka.

* **2:3** Paralítico

6-7 I'supaka kire kērīka poto, ikupaka pūpajoabaraka Moiséte jā'meka wārōrimajare rupajiyeka: “¿Dako baaerā i'supakataka ĩ'ire jaiyu je'e? I'supaka āparaka ‘Tuparā upakatakaja ñime’, kiōrīkopeyu ruku bai je'e. Tuparā ĩ'rīkaja imaki ba'iaja mabaaika jūjewārūrimaji”, narīpūpajoaeka. 8 I'supaka pūpajoabaraka nimaeka Jesúre ōrīwārūeka.

—¿Dako baaerā supa mija pūpajoayu? 9-10 ¿Diroka kire ñarījīkareka jia mija pūparijīñu ruku? “Ba'iaja mibaaikareka jia mijayu mae”, kire ñarījīka, “¿Yaje rita kire kērītiyayu?”, ni'ioka ārīwārūberijīka sime. “Mi'mitirā, miṗeyurūkia me'ewa'pe”, kire ñarījīka pūri ñañu upakaja simamaka ĩatirā “Rita kēñu”, yireka mija ārīrāñu. Po'imaja Ma'mi ñimamaka, Tuparāte yire pūataeka ika ka'iareka ba'iaja po'imajare baaika yijūjeokaro'si. Supa imarī “Rita, i'supaka kibaakaro'si Tuparāja kire jā'meiki”, yireka mija ārīwārūerā, ikupaka mijare yibeaerā baayu,— nare kērīka.

Torājīrā mae, ritaja kipo'ia rī'mepatabeyuka imaekakite ikupaka kērīka:

11 —Mi'mirīkatirā miṗeyurūkia me'epe'riwa'pe miwi'iarā,— kire kērīka.

12 Supa kērīka potojo kimi'mirīkaeka. Po'imajare rīkimarāja ĩaeka wājītāji mi'mirīkatirā, kiṗeyurūkiapitiyika kiṗoriwa'rika. I'supaka nare kibaabeamaka ĩatirā ritaja torā imaekarā po'imajare jījimaka jarika. Supa imarī Tuparāreka jia pūpajoawa'ri ikupaka narīka:

—Jiitakaja Tuparāte baaika maekaka pūri samaiyu. Ikupaka kibaaika ĩakoribeyurā maimaroyirape ruṗu,— narīka.

Levíre, “Dajoa yika wārūrimaji mimaerā”, Jesúre ārīka

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Torājīrā ate, Jesúre pa'warijerā a'rika. Rīkimarāja po'imajare kiṗō'irā etamaka, Tuṗarārika nare kiwārōeka. ¹⁴ Supa nare baaweatirā, toṗi o'riwa'rikōrī Leví, Alfeo makire kīatōṗoeka. Romatatarā īṗarimarāro'si niñerū† jēñējirūkirō'ōrā rupaki. Naro'si i'supaka baarimaji imarī, ritaja po'imajare imṗuesto kījirūjerijarika. Kire īatōṗotirā ikupaka Jesúre ārīka:

—Dajoa yika.—

I'supaka kēṗakā'ā ā'mitiritirā, Levíre Jesúka a'rika mae.

¹⁵ Kika ke'rika simamaka kiwi'iarā eyatirā Jesúre kika ba'aeka. I'supakajaoka rīkimarāja Romawejeakarā īṗarimarāro'si nañu upakaja wapa jēñējirimajare, supabatirā aṗerā “Ba'iaja baarimaja nime”, po'imajare ārīroyikarā ṗariji Jesúka ba'aekarā. I'supaka nabaaeka kire ā'mitiriṗēairā jariwa'ri. Supabatirā kika wārūrimajaoka imaekarā naka. ¹⁶ Jesúre i'supaka baabaraka imaeka ṗoto fariseokaka ṗuṗajoairā imariṗotojo, Moiséte jā'meka wārōrimajare nare īaeka. Nare īatirā, ba'iaja baarimajaka imarika yaṗabeyurā imarī, Jesúka wārūrimajare ikupaka narīka:

—¿Dako baaerā ba'iratarāka mijare wārōrimajire ba'ayu?— narīka.

¹⁷ I'supaka naṗakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre nare yi'rika:

† 2:14 Impuestos

—Jia dako risiriji'yumarĩaja imarã þuri ïkobaarimajire yaþabeyurã. Wãmarĩa imarã þuri ïkobaarimajire nare ïkobaarika yaþairã. I'suþakaoka sime yiro'si. “Ba'iaja baabeyurã yija ime”, ãñurãte jeyobaaokaro'simarĩa yi'taeka. “Ba'iaja yija baarijajuareka i'yoa yija ime”, ãñurãte ba'iaja baaika naja'ataokaro'si yi'taeka. I'suþaka simamaka naka ñimarijaju,— nare kërĩka.

“¿Marãkã'ã simamaka, ba'abekaja imatirã Tuþarãka jairika sime?”, ãrĩwa'ri Jesúre najërĩaeka (Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ì'rãkuri, Juan ruþuko'a jũjerimajika wãrũrimaja, suþabatirã fariseokaka þuþajoairã Ì'rãrĩmi Tuþarãte takaja þuþajoabaraka ba'abekaja imaroyikarã. I'suþaka nimarijajuua ïairã imarĩ, ikuþaka Jesúre najërĩaeka Ì'rãrimarã:

—Juanre wãrũekarã Tuþarãte takaja þuþajoabaraka nimarĩmi ba'abeyurã. I'suþakajaoka fariseokaka þuþajoairãte ime. ¿Dako baaerã mika wãrũirã þuri i'suþaka baabeyurã je'e?— kire narĩka.

¹⁹ I'suþaka naþakã'ã ikuþaka nare kërĩka:

—Ikuþaka sime. Naþitañi'aika niaerã no'yibojairã þuri sĩawa'ri jĩjimaka imarã. Kika nimarõ'õjĩte takaja jĩjimakaþi kika naba'ayu ruþu. I'suþakajaoka imarã nime yika wãrũrimaja. Yika wãrũbaraka nima þototakaja jĩjimaka ba'abaraka nime ruþu. ²⁰ Yire nañi'arãñurĩmi þuri, yika nimabesarãka simamaka, ba'iaja þuþayurã nima imarĩ, ba'abekaja nimarãñu.

²¹ Aþeroka ã'mitirikõrĩ je'e: Saya bikijakaka, mamakaþi maþãijĩ'aberijĩka. Mamaþãiþi

samaþãijĩ'ajĩka, samajũjeika þoto, baie'ewa'ri bikijakato beriwa'ri jã'rĩbaji sajarijĩka simamaka. Ikuþaka ãrĩrikopakaja sime saya bikijakakapi mijare yibojawãrõika: Mamakukukaka majaroka mijare yiwãrõika mamarĩ imara'aekakuku þitiyika mija þuþajoarukea'si. ²² ã'mitirikõrĩ je'e: Iyaokoa mamaka ima wa'ibikirãwẽko ajea bikijaka baaeka wajorã maþaaberijĩka. Bikijaka wajorã samaþaamaka berijĩka simamaka.† I'suþaka simako'omakaja i'suþakarãja samaþaajĩka, sarãja saririjĩñu. I'suþaka simamaka, mamaka ima iyaokoa wa'ibikirãwẽko ajeakaka baaeka mamawajorã samaþaajĩkareka jia simajĩñu. ã'mitirikõrĩ je'e: mamakukukaka majaroka mijare yiwãrõika ã'mitiripẽatirã, bikija mamarĩ mija baaroyika uþakatakaja baabekaja mija imabe,— nare kërĩka.

Jërĩtarirĩmi simako'omakaja Jesúka wãrũrimajare trigo rika e'etirã ba'aeka

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Judiotatarãte jërĩtaroyikarĩmi rioa imaekarõ'õþi Jesúre tẽrĩo'rika kika imaekarãka. Torã a'ririjaparaka kika wãrũrimajare õterikia e'etirã naba'aeka. ²⁴ I'suþaka sanaba'amaka ãtirã, fariseokaka þuþajoairã ikuþaka Jesúre najërĩaeka:

—Yaje. Jërĩtarirĩmi ba'iraberika imabeyua. Mika wãrũrimaja õterikia e'etirã naba'aika, ba'irabeirã uþaka nabaayu. Irĩmi i'suþaka baarika jãjika maro'si sime,— fariseokaka þuþajoairãte ãrĩka.

† **2:22** En el proceso de fermentación, vino nuevo hace inflar la bolsa de cuero. Si el cuero de la bolsa es viejo y no flexible, puede reventarse.

25 I'supaka kire narīko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Davidka imaroyikarā ba'arika naro'si imabepakā'ā kēsia imawa'ri, marākā'ā nabaaeka ʒyaje mija ōñu je'e? 26 Ā'mitirikōrī je'e: Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia ajeakaka baaeka imaroyika poto, kurarāka ipamaki imatiyaiki Abiata wāmeiki kimaeka. Kēsirabawa'ri Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā kākatirā pan imatiyaika Tuparāte jia baawa'ri napāāroyikakaka Davidre ba'aeka. Moisés imaroyikaki kurarāka imarātakaja “Sanaba'arū”, kērīka simako'omakaja i'supaka kibaaeka. Sakiba'aeka poto kijeyomarāteoka Davidre saji'aeka. I'supaka nare kiruputamaka ĩatirā, Tuparāte kire boebariberika,— nare kērīka.

27 I'supaka nare ārīweatirā, ikupaka Jesúre nare ārīka ate:

—Jia pō'imajaro'si simaerā Tuparāte jērītarirīmi baaeka. “Jērītarirīmi nimarūkiakaka takaja yi'paraka pō'imajare imarāñu”, ārīwa'rimarīa Tuparāte nare pō'ijiaeka. 28 Supa imarī Pō'imaja Ma'mi ñimamaka, jērītarirīmi imarikakaka Tuparāte yire jā'mewārūrūjeka. I'supaka ñima simamaka, “Ikupaka irīmi mija baabe, ika pūri jiamarīa ima”, ārīwārūiki ñime,— nare kērīka.

3

*Kipitaka baikōkotaeka imaeakakite Jesúre jieka
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)*

1 I'sia be'erō'ō narērīriwi'iarā Jesúre kākaeka ate. Torā ĩ'rīka kipitaka baikōkotaekakite imaeka.

2 Jesúre torā kākamaka ĩatirā ikupaka fariseokaka pūpajoairāte ikupaka pūpajoaeka: “Jērītarirīmi

ba'irabebeyurā maima simako'omakaja, ĵkipitaka baikōkotaekakite Jesúre jierāñu ruku?”, kireka narīpupajoaeka. “I'sirīmi i'supaka kibaarākareka, kire mokabaarāñu. ‘Tuparāte Moisés imaekakite o'orūjeka yi'riberiwari ba'iaja kibaayu', marīrāñu”, narīpupajoaeka. ³ I'supaka napupajoako'omakaja ikupaka Jesúre ārīka kipitaka baikōkotaekakite:

—Po'imaja wājitāji mimi'mirīkabe.—

⁴ I'supaka kire ārīweatirā, ikupaka Jesúre ārīka torā imaekarāte:

—ĵMarākā'ā jērītariñmi nimarijarirū ārīwari Tuparāte i'sirīmi maro'si pō'ijiaeka je'e? ĵJía, ba'ia, supabatirā pō'imajare tāārika, nare jāārika, diba'i jībaji ima je'e?— nare kērīka.

I'supaka nare kērīko'omakaja okamarīaja kire na'mitirika. ⁵ I'supaka nimamaka boebakapi nare ĩabaraka, ba'iaja kipuparika simaupakaja kipitaka baikōkotaekakite nawayuĩabepakā'ā. I'supaka imaripotojo mae ikupaka kire kērīka:

—Mipitaka mitīpatabe.—

I'supaka kire kērīka potojo kipitaka tīpatatirā jia kijarika mae. ⁶ I'sia kibaamaka ĩatirā fariseokaka pupajoairāte poriwa'rika Herodes pō'imajapitiyika jaiokaro'si. “ĵMarākā'ā baatirā Jesúre majāāññu?”, ārīokaika naka najaibu'aeka.

Rīkimarāja pa'warijerā Jesúre imaekarō'ōrā pō'imajare kipō'irā etaeka

⁷ I'sia be'erō'ō kimaekarō'ōpi poriwa'ritirā Galilea pa'warijerā Jesúre a'rika kika wārūrimajapitiyika. Torā ke'rika poto tokarā pariiji rīkimarāja pō'imajare kika a'rika. ⁸ Torājirā

mae, “Jiitaka Jesúre baabearijayu”, ɸo'imagare ǎpakǎ'ǎ ǎ'mitiriwa'ri, rĩkimarǎja ɸo'imagare kipǔ'irǎ etaeka. Judea, Jerusalén, Idumea, Jordánria i'sipē'rǔtorǎ, Tiro supabatirǎ Sidónkarǎ nimaeka. I'siaraka wejekarǎ ñoakurirǎ imarǎ imariɸotojo kire ǎarĩ netaeka. ⁹⁻¹⁰ I'supaka netaeka imarĩ, rĩkimarǎja jĩñurǎte tǎǎrijayuka kimamaka, “Kire yija rabejĩkareka, jia yija jarijĩñu”, ǎrĩɸupajoawa'ri kire naraberiyapaeka. I'supaka simamaka kika wǎrũrimajare ikupakǎ'ǎ kēriika: “Kũmua mija mo'abe, ɸo'imagare rĩkimarǎja yire rabewǎ'imarĩrijitoika simamaka. Yire natēriitajĩkareka kũmuarǎ yijǎijĩñu”, nare kēriika.

¹¹ Supabatirǎ Jesúre ǎtirǎ Satanárika ima ña'rĩjǎikarǎ I'riika upakaja kiwǎjitǎji ñukurupatirǎ ikupaka nakasereroyika:

—Tuparǎ Makitakiji mime,— kire narĩka.

¹² I'supaka naɸakǎ'ǎ,

—ɸo'imagare samija bojaɸiba'si,— jǎjirokapi nare kēriroyika.

*Ĩɸoũ'ɸuarǎe'earirakamarǎ kika wǎrũbaraka
imarũkirǎte Jesúre wǎ'maeka*

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³⁻¹⁵ I'sia be'erǔ'ǔ ĩmimaɸemarǎ mirĩwa'rirǎ kibaaeka ɸoto, kire jiyuekarakamakire kiakaeka. ĩmimaɸemarǎ kika neyaeka ɸoto ĩ'ɸoũ'ɸuarǎe'earirakamarǎre kiwǎ'maeka kijeyomarǎro'si. I'supaka nare baatirǎ, “Yirika ɸo'imagare wǎrǔtapaarĩ mijare yipũatarǎñu. Supabatirǎ Satanárika ima ña'rĩjǎirǎte ɸo'imagareka ‘Mija ɸoɸe’, mija ǎrĩrǎka upakaja naɸorirǎñu”, nare kēriika.

16 Ī'pōū'puarāe'earirakamarā kiwā'maekarā ikupaka nawāmea imaeka: Simón wāmeikiteje ĩ'paroka wāmeiki kimarika yaḡawa'ri, Pedro Jesúre kire wāmejĭ'aeka. 17 Aḡerā kijeyomarā wāmea ikupaka imaeka: Santiago, kibe'erō'ōkaki Juanḡitiyika, Zebedeo makarā nimaeka. Ī'rā ĩ'ḡarāte Boanerges Jesúre wāmeyeeka. Nokapĭ samarĭĭkareka, “Wĭḡo makarā”, ārĭrika simaeka. 18 Aḡerā imaekarā: Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Alfeo maki Santiago, Tadeo, suḡabatirā imaekaki, Simón, Celotekaka ḡuḡajoaeka mirāki. 19 Suḡabatirā Judas Iscariote. Iki imaerā baaekaki Jesúre bojajārimaji.

“Satanárikapĭ Jesúre ba'irabeyu”, ārĭwa'ri kire nokabaaeka

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23)

20 Nare e'eweaturā, kika wārūrimajaka wi'iarā ate Jesúre ḡe'rika. Torā neyaeka ḡoto rĭkimarāja ḡo'imajare naḡō'irā rērĭka ate. Suḡa imarĭ no'ojĭteoka maba'awārūberijĭka naro'si simaeka. 21 I'suḡaka kire nabaaika ā'mitiriwa'ri, “Jiamarĭa ḡuḡajoaiki kime je'e mae”, kirĭrāre kireka ārĭka. Suḡa imarĭ kire akarĭ netaeka nawi'iarā kire e'ewa'yaokaro'si.

22 Moiséte jā'meka wārōrimaja Jerusalénḡi etaekarā ikupaka Jesúreka ārĭkarā:

—Satanárika ima ĩḡamaki Beelzebú kipuḡakarā ña'rĭjāikaki kime. Suḡa imarĭ Beelzeburiapĭ ba'iaja nareka ña'rĭjāikarāte kĭḡoatayu, — ārĭwa'ri ba'iaja kireka najaiika.

²³ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, “I'supakamarĩa sime”, ãrĩwa'ri nare bojaokaro'si Jesúre nare akaeka:

—¿Yaje ikupaka kirikaja Satanáre baajĩñu ruku? “Po'imajire ba'iaja jũaerã kireka miña'rĩjãibe”, ãrĩripotojo ¿marãkã'ã baatirã “Kireka miþoþe”, ãrĩwa'ri kirikaja kërĩwãrũjĩñu ruku? I'supakamarĩa sime. ²⁴ Ikuþaka sime aþea: Ī'rãtata imaripotojo najããribu'atirã, jia Ī'rãtiji þuþaritiirã nimawãrũberijĩñu. ²⁵ I'supakajaoka simajĩñu Ī'rãwi'irekaja imarãro'si. ²⁶ I'supakajaoka simajĩñu Satanáro'si. Kirika imaka kijĩrĩjka jãjimarĩka jariwa'ri dakoa kibaawãrũberijĩñu,— Jesúre nare ãrĩka.

²⁷ Ikuþaka aþeroka nare kibojaeka ate:

—Īrĩka o'yiokaki wi'iarã kiba'irĩjia ě'marĩ eyajĩkire, “Åja'a, miro'si simarũ”, ãrĩwa'ri kire ĩjiberijĩki. I'supaka baabeyuka kimamaka, o'yiokakire werika baatirã, kire kipi'þejĩka be'erõ'õþi þuri kiba'irĩjia kē'majĩñu. I'supakajaoka sime yiro'si. Satanáre tērĩwa'ribaji imaki imarĩ, Satanárika ima ña'rĩjãikarãreka yiþoatarijayu. I'supaka baawa'ri kijã'mekopeirãte kiro'si yikũmuriarjayu. Suþa imarĩ i'supaka yibaaokaro'si yire jeyobaabeyuka kime Satanás,— Jesúre nare ãrĩka.

²⁸ Ikuþaka nare kibojañujuka:

—Rita mijare ñañu. Po'imajare ritaja ba'iaja baarijayua, suþabatirã ritaja ba'iaja Tuþarãreka najaika, i'yopi'riwa'ri kire sanaye'kariarũjemaka, ye'kariawãrũiki kime Tuþarã. ²⁹ I'supaka simako'omakaja Espiritu Santorikaþi Satanárika ima ña'rĩjãikarãre yijiemaka ĩatirã, “Beelzeburikaþi

nare kijieyu”, ãñurâte, ba'iaja nabaaiika ye'kariaberijiki kime Tuparã,— Jesúre nare ãrĩka.

³⁰ “Beelzebú kipupakarã ña'rĩjãikaki imarĩ, i'supaka Jesúre baawârũyu”, kireka ĩ'rãrimakire ãrĩka ã'mitiritirã, i'supaka Jesúre nare ãrĩka.

“Ikuþaka imarã nime yibe'erõ'õkarã, supabatirã yipakoarã”, Jesúre ãrĩka

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Torã þo'imajaka jaibaraka Jesúre imaeka þoto kipakore etaeka, kibe'erõ'õkarãþitiyika. Torã eyatirã þeterãja natuika. Þetepi imatirã kire nakarũjeka. ³² I'supaka napakã'ã Jesús wã'tarã rupataekarãte ikupaka kire ãrĩka:

—Mipako, mibe'erõ'õkarãþitiyika þeterã imarã. Mire niariyapayu nañu,— kire narĩka.

³³ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kërĩka:

—¿Mako koime yipako? ¿Nirã nime yibe'erõ'õkarã? Mae mijare yibojaerã baayu.

³⁴ Supa nare ãrĩtirã kipõ'irã ruþaekarãte ĩabaraka ikupaka kërĩka:

—Yibe'erõ'õkarã, supabatirã yipakoarãjaoka mija ime yika imarã. ³⁵ Mia je'e, ikupaka sime: Tuparãte yapaika upaka yi'yurã imarã yibe'erõ'õkarã, supabatirã yipakoarã,— nare kërĩka.

4

Õterikia õterimajire õteika þupajoatirã Jesúre nare bojawãrõeka

(Mt 13.1-23; Lc 8.4-15)

¹ I'sia be'erõ'õ Galilea þa'warijerã Jesúre wãrõeka ate. Torã rĩkimarãja þo'imajare kipõ'irã

etaeka. I'supaka nimamaka ĩawa'ri kũmuarã kijãirupæaka. Po'imaja þuri nimaupatiji þa'warije ka'iareka oyiaja imaekarã. ² I'supaka nimamaka ĩ'rãba'ikakamarĩapi bojawãrõbaraka ikupaka nare kërĩka:

³⁻⁸ —Ã'mitirikõrĩ je'e: Öterimaji öterikiyapea öterĩ ke'rika. Sakiöterũkirõ'õrã eyatirã sakitaaeka þoto ĩ'rãri'o ma'arã jũjika wĩ'ñaka ba'aeka. Aþea ña'rĩka äta watoþekarã kũþajĩ ka'ia imarõ'õrã. Torã ña'rĩka wãrũaja þu'ririþotojo aiyapeka sajoemaka jia rĩkoariberiwa'ri sajĩrĩka. Aþea ña'rĩka wi'siwatoþekarã. I'supaka imaekarõ'õrã ña'rĩka þuri þu'ririþotojo jia jãjiberiwa'ri saruiberika. Aþea jia ka'ia imaekarõ'õrã ña'rĩka. I'suparõ'õrã ña'rĩka þuri jia jãjitirã þu'rika. Supa imarĩ ĩ'rãrijũki treinta rakao sarikarika, aþerijũki sesenta rakao, aþerijũki þuri cien rakao rikarika,— äriwa'ri nare kibojaeka.

⁹ I'supaka simamaka ikupaka nare kërĩka mae:
—I'tojĩrãja sime sakaka majaroka. Samija ä'mitiriwãrũye'e jia samija þupajoabe þuri,— nare kërĩka.

¿Marãkã'ã simamaka bojawãrõrikakakapi þo'imajare miwãrõyu? äriwa'ri Jesúre najërĩaeka (Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ I'sia be'erõ'õ Jesúre ĩ'rĩkaja imaeka þoto kipõ'irã imaekarã supabatirã kika wãrũrimajapitiyika rërĩtirã ikupaka kire narĩka:

—¿Marãkã'ã äririka mibojawãrõyu?—

¹¹ I'supaka naþakã'ã, ikupaka nare kërĩka:

—Bikija þo'imajare sõrĩberika simako'omakaja maekaka þuri ritaja kirirãte jã'mebaraka jia mija imaerã Tuþarãte mijare sõrĩrũjerijayu.

Aperāte p̄uri kire ā'mitirip̄ēabeyurā nimamaka bojawārōrikakakap̄i yibojarijayu. ¹² Ā'mitirikōrī je'e, bikija Tuṣarā majarop̄ūñurā no'oeka ikupaka āñua: “Saniaika simako'omakaja ĩabeyurā upakaja nimarijayu. I'supakajaoka yibojaiika ā'mitiritiyariṣotojo ā'mitirip̄ēabeyurā upakajaoka nimarijayu. I'supaka imabekaja, kire takaja ā'mitirip̄ēairā imawa'ri, ‘Ba'iaja yibaaika miye'kariabe’, ārīwa'ri Tuṣarāte jēñeirā nimajāāeka. I'supaka āñurā nimarikareka sareka nare kiwayuñajāāeka”,— Jesúre nare ārīka.

“Ikupaka ārīrika sime ōterikia ōterimajire sōteika majaroka”, ārīwa'ri Jesúre nare sabojawaṣu'ataeka (Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Supabatirā mae ikupaka Jesúre nare ārīka ate: —¿Yaje ōterikia ōterimaji majaroka mija ōrīwārūbeyu bai je'e? I'supaka mijare yimajarobojako'a mija ōrīṣūabesarākareka, aṣea mijare yibojakoperākaoka mija ōrīṣūabesarāñu je'e,— nare kērīka.

¹⁴ I'supaka ārītirā ikupaka nare sakibojajiika:

—Ōterikia ōterimaji ārīwa'ri mijare yibojako'a Tuṣarārika bojatap̄arimaji upakaja sime. Supa imarī Tuṣarā majarouṣakaja sime ōterikiyaṣea.

¹⁵ Ī'rārimarā ṣo'imaja imarā ma'arā ōterikiyaṣea ña'ataeka upaka imarā. I'supaka imarā nimamaka Tuṣarārika na'mitirikoṣeika be'erō'ō Satanāre nareka saye'kariayu, kūṣajīji sanorīkoṣeikareka.

¹⁶ Aperā ṣo'imaja imarā, āta watopekarā kūṣajī ka'ia imarō'ōrā ōterikiyaṣea ña'rīka upaka imarā. Tuṣarārika ā'mitiritirā jījimaka nimakoṣeyu.

¹⁷ I'supaka nimako'omakaja Tuṣarārika jia

nare ña'rñjãibeyurã imarĩ, nayi'yuap̄i ãrñwa'ri oka nare imamaka, sup̄abatirã sap̄areaoka apered̄ate nare ñaripe'yomaka, ñojimarĩji Tup̄arãrika na'mitirikopeika naja'atayu. ¹⁸⁻¹⁹ Apered̄a po'imaja imarã wi'siwatopekara õteriki yapea ña'rñka up̄aka imarã. Tup̄arãrika ã'mitiririp̄otojo nap̄up̄akarãja jiiitaka oyiaja imarika jitoirã nime. I'sup̄akajaoka “Rĩkimakaja niñerũ yija rikarãka jia yija imarãñu”, ãparaka wap̄uju nap̄up̄aka nare pakiyu. I'sup̄aka imawa'ri, sareka takaja p̄up̄aribaraka imarijayurã imarĩ, Tup̄arãrika naye'kariyu. Sup̄a imarĩ saye'kariyurã imarĩ kiyapaika up̄akaja baabeyurã nime. ²⁰ Apered̄a p̄uri Tup̄arãrika jĩjimaka p̄i ã'mitiririjayurã. Iku p̄aka nime: Jia ka'ikirõ'õrã õterikiyapea ña'rñka jia jãjia p̄u'riwa'ri rĩkimakaja saruika. Ñrãrijũki treinta rakao sarikarika, apered̄ijũki sesenta rakao, apered̄ijũki p̄uri cien rakao rikarika. I'sia rikarika up̄aka imarã nime Tup̄arãrika jia ã'mitirip̄eairã. Jia kire yi'yurã imarĩ, kiyapaika up̄aka oyiaja baairã nime,— nare kërñka.

Peria yaaboaika up̄aka p̄up̄ajoatirã, Jesúre nare bojawãrõeka

(Lc 8.16-18)

²¹ Iku p̄aka nare kërñka ate:

—Peria mawããyu, jia yaaboairõ'õ imarika yap̄awa'ri. I'sup̄aka simamaka jotorokarã mu'ap̄ããrũkimarã sime. ²² I'sup̄akajaoka sime ika mijare yibojaika jia po'imajare õrñp̄ũabeyua simako'omakaja Tup̄arãja “Iku p̄aka sime”, kërñrãka p̄oto sanorñrãñu. ²³ Mijare yibojaika

jia mija òrĩwārũriyapaye'e, jia samija p̃upajoabe p̃uri,— nare k̃erĩka.

²⁴ I'supakajaoka nare k̃erĩka:

—Mijare ñañua mija ã'mitirip̃eabe. Samija ã'mitirip̃e aika ko'apitorãja, “Ikuḗaka simekã'ã”, mija ãrĩwārũokaro'si Tuḗarãte mijare jeyobaarãñu. I'supaka p̃emawa'ribaji kibaarãñu j̃itakarãja mijare jeyobaarũkika imarĩ. ²⁵ I'supakajaoka j̃ibaji òrĩrika yapawa'ri sã'mitiyukate sap̃emawa'ribaji sakiõñaokaro'si Tuḗarãte kire jeyobaarãñu. Sã'mitirip̃e ariyap̃abeyukate p̃uri kũpajĩ kiõrĩkopeika, Tuḗarãte kireka saye'kariarãñu,— nare k̃erĩka.

²⁶⁻²⁷ I'supaka p̃upajoatirã ikupakaoka Jesúre nare ãrĩka:

—Maiḗamaki Tuḗarãrirã j̃iikuku kio'arũjerũkiakaka mijare yibojaerã baayu mae. Õterikiyapea jia p̃u'yu upaka nime. Ìakõrĩ je'e: Õterimajire õterikia õteika be'erõ'õ ñamiareka, Ìmiarekaoka, kikãñu poto, kãrĩbeyuka kima potooka sakiḗu'rirũjemakamarĩa p̃u'ritirã, sap̃u'riweiyu. I'supaka sime “Sõñu upakaja sap̃u'yu ikupaka sime”, k̃erĩberiko'omakaja. ²⁸ Jia ka'ia imawa'ri, sõñu upakaja jãjia sajayurõ'õrãja p̃u'ririjayua sime õterikia. Mamarĩ sap̃u'yu poto ritabijĩkaja sime. I'supaka sima be'erõ'õ jo'babajijũki jariwa'ri sap̃ũñuayu. Torãjĩrã kopakaja saruiyu mae. ²⁹ Õterikia boḗakã'ã ãtirã, “Saye'eye'e”, ãrĩp̃upajoatirã saba'ip̃ite se'erĩ a'yu. Õterikia p̃u'ririjayua upakajaoka sime Tuḗarãrirãro'si. “I'supaka sime”, narĩwārũberiko'omakaja, Tuḗarãte

yapaika upaka jia baairã nare kijarirũjerijayu,— nare kërĩka.

*“Õterikia mostaza wãmejũki yape upaka sime”,
ãparaka Tuparãte jã'merũkiakaka Jesúre wãrõeka
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)*

³⁰ Aperoka ikupaka nare kibojaeka ate:

—Tuparãte ritaja kirirã imarãte jã'merũkiakaka jiiibaji mija õñaokaro'si, ikupaka majaroka mijare yiwãrõerã baayu. ³¹ Õterikia mostaza yapea moteika upaka nime Tuparãrirã. Ritaja apea õteriki yapea kũpajĩbajirĩjiaka sime mostaza yapea. ³² I'supaka simako'omakaja saꝑi pu'ritirã apea õteriki tẽrĩwa'ribaji ĩmirã saꝑu'riweiyu. I'supaka imawa'ri rĩkimakaja ñoaka sarĩpia imamaka ijia jãjia yaaika poto wĩ'ñaka sarã ru'yu. Ā'mitirikõrĩ, i'supakajaoka nime Tuparãrirã naro'si. Mamarĩ rĩkimamarĩrãja kire ã'mitiripẽairãte imako'omakaja, sabe'erõ'õbaji pu'ri rĩkimarãja kire ã'mitiripẽairãte imarĩjarirãñu,— nare kërĩka.

³³ Norĩwapu'ataekarõ'õjĩrã, i'supaka rĩkimaka majarobojarikapĩ po'imajare kibojawãrõroyika. ³⁴ I'supakapĩ oyiaja po'imajare kiwãrõroyika. Supa simako'omakaja ĩrĩkaja kika wãrũrimajapitiyika kimaroyika poto pu'ri, bojawãrõrirokakaka jia nare kibojawapu'ataroyika.

*Werika wejea nare baaeka Jesúre o'ataeka
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)*

³⁵ I'sirĩmiji na'irã simaeka poto ikupaka kika wãrũrimajare Jesúre ãrĩka:

—Dajoa, pa'wa mawaata'riwa'rirã.—

³⁶ I'supaka kẽpakã'ã, po'imajare a'ribojaweatirã, Jesúre jãmaeka kũmurã najãika. Supa imarĩ saꝑi

naka ke'rika mae. Apea kũmuareka imaeakarãoka nabe'erõ'õ tẽrĩwa'rikarã. ³⁷ Torã natẽrĩrijarika poto jãjia wĩrõa baeũ'mueka. Sabaemaka jãjia pakuwa'ri kũmuarã jimarĩa okoa jãika. Supa imarĩ kũmuarã okoa purueka mae. ³⁸ I'supaka simako'omakaja kirupuko'a ñu'takarã peatatirã kũmui'topearã Jesúre kãrĩjãmaeka. I'supaka kimamaka ãtirã, kika wãrũrimajare kire tõrõeka.

—Mia'mitipe wãrõrimaji. Maña'mirã baayu. ¿Jia bai miro'si sime je'e?— kire narĩka.

³⁹ I'supaka napakã'ã ã'mitiriwa'ri, mi'mirĩkatirã ikupaka kẽrĩka:

—Mibaea'si wĩrõa, i'supakajaoka pakuri, — sakẽpakã'ã so'rika mae.

Wĩrõa baetiyika, supabatirã okoa pakurimarĩa jarika ⁴⁰ Torãjĩrã mae,

—¿Dako baaerã mija kĩkiko'o je'e? ¿Jia yire yi'riberiwari “Yijare ãarĩrĩwãrũiki kime”, yireka ãrĩbeyukajirã mija ime bai?— nare kẽrĩka.

⁴¹ I'supaka kẽrĩko'omakaja jimarĩa pupatawa'ri, “¿Maki kime ruku ãĩ? Wĩrõa, okoa pariiji kire yi'yua”, ãparaka najẽrĩabu'aeka.

5

Gerasa ka'iareka Satanãrika ima ña'rĩjãikaki majaroka

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ I'supaka simaeka be'erõ'õ Jesúre kika imaeakarãpitiyika Gerasa ka'iarã tẽrĩeyaeka.

² Tẽrĩeyatirã Jesúre marĩwa'rika poto ãrĩka Satanãrika ima ña'rĩjãikakite kire torika. Majaka ãta wi'iarã nataroyikarõ'õpi Jesús

þō'irā ketaeka. ³ Torā kimaeka wejabiritika uþaka oyiaja imaroyikaki imarī. Perumijiapi kire naþi'þeroyika simako'omakaja ñojimarīji þi'þeberikaki uþaka kijariroyika. ⁴ Ī'rākurimarā kiāñaraka, kiþitakaoka kire naþi'þeko'omakaja sakitūrūtataroyika. I'suþaka kimamaka þo'imajare marākā'ā kire baawārūberiroyika. ⁵ I'suþaka imaki imarī, ĩmi, ñamioka, ĩmima watoþekarā, majaka nataroyikarō'ōrā akaseretaþabaraka kituritaparooyika. I'suþaka imataþabaraka tīmarīji ātaþi kiþo'ia kiwa'etaparooyika.

⁶ I'suþaka kimaekarō'ōþi Jesúre ĩatirā kiþō'irā kirīrīra'aeka. Kiþō'irā eyatirā kiwājitāji kiñukurupaeka, “Marākā'ā yibaaberijīki kime”, kiþuþaka kire ārīka simamaka. ⁷⁻⁸ I'suþaka kimamaka, ikuþaka Jesúre kire ārīka:

—Mia'mitiþe Satanárika ima. Ī're kiþuþakareka mimarō'ōþi miþoþe,— kire kērīka.

I'suþaka kēþakā'ā,

—Jesús, Tuþarā tērīrikaja imatiyaiki Maki mime. ¿Marākā'ā yire mibaaerā baayu mae je'e? Tuþarāte ĩaika wājitāji, “Ba'iaja mibaaika þarea ba'iaja mire baabesarāki yi'i mae', yire meþe”,— akasererikaþi Satanárika ima ña'rījāikakite ārīka Jesúre.

⁹ I'suþaka kēþakā'ā ikuþaka Jesúre kire ārīka:

—¿Marākā'ā miwāmea?—

I'suþaka kire kēþakā'ā,

—Legión ñime, rīkimarā ba'irā yija ima simamaka.—

¹⁰ Suþabatirā “Ika ka'iaþi yijare miþoata'si”, jimarī Jesúre kērīrijarika. ¹¹ I'suþaka simaeka þoto nakoyikurirā rīkimakaja ba'abaraka jējewēkoa

pa'itaeka ĩmimajã'ãreka. ¹² I'supaka simamaka ikupaka Satanárika ima kire árika:

—Kireka yijare miþoataye'e, “Jějewěko pupakarã mija ña'rĩjãibe”, yijare meþe,— áparaka kire na-jěñeka.

¹³ I'supaka napakã'ã,

—Torã mija a'þe,— nare kěrĩka.

Toþi mae ĩmirĩjireka ña'rĩjãitirã imakoþekarãre þorika, jějewěkoa imaekarã ña'rĩjãiokarosi. Supa imarĩ jějewěkoa dos mil rakamaki imaekarã Satanárika ima nare ña'rĩjãimaka jãjia narĩrĩwa'rika. Rĩrĩwa'ritirã þusipemarã eyatirã toþi naña'rĩka þa'warã. I'supaka baawa'ri nimaupatiji naña'mipataeka.

¹⁴ I'supaka sabaamaka sĩarĩrimaja rĩrĩwa'ritirã, wejearã, wejematorãoka þo'imajare sanabojaeka. Toþi mae “¿Dakoa supa baaika?”, áriwa'ri þo'imajare ĩarĩ a'rika. ¹⁵ Jesúre imaekarõ'õrã eyatirã, ikupaka Satanárika ima kireka ña'rĩjãika imakoþeroyikakite imamaka niaeka: “Jariroaka jããekaki, i'supakajaoka kimaroyika upakamarĩaja,

jia kipupaka japakã'ã, ña'rĩyaaekaja rupaki kime mae”, þo'imajare áriþupajoeyaeka. I'supaka kimamaka ĩatirã, jimarĩa Jesúre nakĩkika “Těrĩritakiji kime”, áriwa'ri. ¹⁶ Supabatirã Satanárika ima kireka Jesúre þoataekakaka, supabatirãoka jějewěkoa baaekakaka ĩãekarãte bojaeka aþerãte. ¹⁷ I'supaka kibaaika ã'mitiritirã Gerasakarã Jesúre kĩkiwa'ri nawejeapi kipe'ririka nayaþaeka.

¹⁸ I'supaka nimamaka toþi þe'rira'aerã kũmuarã kijãika þoto ikupaka Satanárika ima kireka þoritapækakite kire árika:

—Mika a'ririka yaṭatiyarĩji yiyapayuyi i'ioka,— kire kērĩkoṭeka.

¹⁹ I'supaka kērĩko'omakaja ikupaka Jesúre kire ārĩka:

—Yika a'ṭekaja, miwi'iarā mipe'riwa'ṭe. “Yire wayuĩaiki imarĩ, jia Maiṭamakire yire baayu”, ārĩwa'ri mirĩrāre mibojaokaro'si,— kire kērĩka.

²⁰ I'supaka kērĩka yi'riwa'ri kipe'rika. Ṗe'riwa'ritirā Decáṭolireka imaeka wejearā Jesúre kire baaeka majaroka kibojatapaeka. I'supaka kibaaeka ā'mitiritirā marākā'ā Ṗo'imajare ārĩwārũberika, i'supaka ima ā'mitirikoriberikarā imarĩ.

Jairo makore Jesúre tããeka

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Torājĩrā kũmua ke'rikaṭiji Jesúre Ṗe'rira'aeka ate. Saṭi Ṗe'rietatirā Ṗa'warĩjerā kirĩkamarika Ṗoto, rĩkimarāja Ṗo'imajare kipō'irā rērĩka. ²² I'supaka nimaeka Ṗoto judĩorākare rērĩriwi'i iṭamaki, Jairo wãmeikite Jesús Ṗō'irā etaeka. Supabatirā kiwãjitãji kiñukurupaeka. ²³ Supabatirā ikupaka kire kērĩka:

—Yimakore Ṗuparirirā baayu. Miṭitaka koṖo'iarā mija'aṭearika yiyapatiyayu kojãjiokaro'si,— kire kērĩka.

²⁴ I'supaka kire kēṖakā'ā, Jesúre kika a'rika mae. Topi kopakaja rĩkimarāja kũrika Ṗo'imajare kika a'rika. ²⁵ Na'rika nawatoṭekapi ĩ'rāko wãmarĩa imaekakote torā imaeka. ĩ'Ṗoũ'Ṗuarāe'earirakakuri wejejē'rāka koeyawa'rika Ṗu'uriweoko jĩsia ka'wisijũabaraka. ²⁶ ĩ'rĩkaremarĩa ĩkobaarimajare kore nikobaarũjekoṭeroyika. I'supaka nabaaika wapa koniñerũ imakoṭeka ritaja nare kōjiṭataroyika.

I'supaka baariṗotojo jā'rībaji kōjaririjarika.
²⁷ I'supaka baabaraka koimaeka ṗoto “Wāmarīa imarāte jimarīa Jesúre bayayu”, ārīrika koā'mitiriroyika. I'supaka simamaka koimaeka wā'tarā Jesúre etamaka ĩatirā, rīkimarāja ṗo'imajare imaeka watoṗekapi kipēterō'ōrā koeyaeka.
²⁸ Jesúre imaekarō'ōrā eyatirā “Kijariroaka yiraberākareka jia yijarirāñu”, kōrīṗupajoeka koṗuparō'ōṗi. I'supaka ṗupajoawa'ri kijariroaka korabeka mae.
²⁹ I'supaka kobaaeka ṗotojo koreka so'rika mae. “Risirika yireka imakoṗeika o'yua mae”, kōrīwārūeka.
³⁰ Kijarijoaka korabeka be'erō'ō, “Tērīrika ñimapi ĩ'rīkate tāāñu”, kiṗupakapi Jesúre ārītika. Supa imarī jorowa'ritirā ikupaka ṗo'imajare kērīka:

—¿Maki yijariroaka rabeko'oka?—

³¹ I'supaka kēpakā'ā kika wārūrimajare ikupaka ārīka:

—Miṗō'irā rīkimarāja imarā mire rabeirā. ¿Marākā'ā simamaka “¿Maki yijariroaka rabeko'oka?”, meñu?—

³² I'supaka kire narīka simako'omakaja ṗo'imajare ĩabaotabaraka kire rabekakite kimo'arijarika.
³³ I'supaka kimaeka ṗoto “Yi'i, risirika ñima yire o'yaokaro'si mire rabeko'oko”, ārīṗupajoawa'ri kiṗō'irā koeyaeka. I'supaka koṗupaka imako'omakaja kire kīkiwa'ri tarariṗotojo kiwājitāji koñukurupaeka. I'supaka baatirā kobaaeka upakaja kire kobojaeka.
³⁴ I'supaka kōpakā'ā, wayuñarimaji imarī, ikupaka kore kērīka:

—Mae mia'mitiþe yiwãyuñako. Yire yi'riwa'ri, jia mijayu mae. “Yirisirika yire o'yua”, ãriwa'ri jijimaka miþe'riwa'þe mae,— kore kērīka.

³⁵ I'supaka kore kērīka þoto judiorākare rērīwi'i iþamaki Jairo wi'iakarāre etaeka. Torā eyatirā ikupaka Jairote narīka:

—Mimako þupaririko'oko. “Yimakore mibayape”, wārōrimajire merīa'si mae,— kire narīka.

³⁶ I'supaka narīko'omakaja,

—Ba'iaja þuparibekaja, yire miyi'þe,— Jesúre kire ārīka.

³⁷ Pedro, Santiago, supabatirā Santiago rī'i Juan maekarakamarā tarāreje Jesúre akawa'rika.

³⁸ Naka a'ritirā, rērīwi'i iþamaki wi'iarā jimarīa oþaraka nimaekarō'ōrā keyaeka. ³⁹ I'supaka nimamaka, ikupaka nare kērīeyaeka:

—¿Dako baaerā mija oyu? Þupariribeyuko me'rōre ime. Kārīkako koime,— kērīka oþaraka imaekarāte.

⁴⁰ “Kopakaja þupariritiyaekako koime”, ãriwa'ri Jesúre neeka. I'supaka nimamaka iatirā, nare kiþorirūjeka. Supabatirā þuparirikakote imaeka kurarakarā kopakiarā, supabatirā kika imaekarā maekarakamarāþitiyika kikākaeka. ⁴¹ Naka kākatirā kopitakarā kore ñi'atirā ikupaka kore kērīka:

—Talitá cum,— kore kērīka. (Mokarokapi marījikareka, “Me'rō, mimi'mibe, mire ñañu”, ārīrika sime i'siroka).

⁴² I'supaka kērīka þotojiji mi'mirīkatirā, kojaarīkawa'rika. I'þoū'þuarāe earirakakuri wejeþē'rāka eyawa'yuko koimaeka. Ōñia

kojaripe'pakã'ã ñawa'ri, marãkã'ãoka ãrĩwãrũberijĩka najarika kika imaekarã, i'supaka ima ñakoriberikarã imarĩ. ⁴³ I'tojĩte,

—Aperãte samija boja'si,— nare kërĩka.

Supabatirã ba'arika koro'si nare ke'era'arũjeka.

6

Nazaretwejearã Jesúre a'rika

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Torãjĩrã mae, kika wãrũrimajapitiyika Jesúre a'rika, kime'rãrĩ kimaeka wejearã. ² Torã eyatirã jěrĩtarĩrĩmi simaeka poto p'oimajare kiwãrõũ'mueka judíorãkare rěrĩriwi'iarã. Kire ã'mitiritirã, “Jiitakaja õñuka kime”, ãrĩwa'ri marãkã'ã narĩwãrũberika, i'supaka jaikite ã'mitirikoriberikarã imarĩ. I'supaka kibaamaka ikupaka p'oimajare kireka ãrĩka:

—¿Marãkã'ã baatirã jiitakaja ñĩre õrĩpũayu? ¿Maki kire wãrõekaki ruku? Maikoribeyua pariiji ritaja baabeaiki kime,— narĩka.

³ Supabatirã ikupaka narĩka apea:

—María maki, õ'õrã yapua yi'yerimaji kime. Supabatirã Santiago, José, Judas, Simónpitiyika nama'miji kimema. Iki kima simamaka kibe'erõ'õkarã rômijãoka õ'õrã makaja imarã,— torã imaekarãte ãrĩka.

I'supaka simamaka “Yija upakaja imaki imarĩ imatiyabeyuka kime”, ãrĩwa'ri kire na'mitiripẽariyapaberika. ⁴ I'supaka napupajoamaka, ikupaka nare kërĩka:

—Tuparãro'si bojaĩjirimajire “Jiitaka mare ki-bojayu”, ritaja p'oimajare kireka ãñuka kime.

I'supaka simako'omakaja kiɸo'ijirika wejeareka, kitā'omajataka ɸuri i'supaka āriɸeyurā,— kērīka.

⁵ Supa imarī jia kire naya'ribepakā'ā, maikoribeyua nare kibeawārūberika. I'supaka imariɸotojo ī'rārimarāre takaja kiɸitaka ja'aɸeatirā wāmarīa nimaeka nareka kijieka. ⁶ Kitā'omajare kire ā'mitiripēabepakā'ā marākā'ā āriwārūberijīka Jesúre jarika. I'supaka imariɸotojo aɸea wejearā ɸo'imajare wārōtapaarī ke'rika mae.

*Jesúre kika wārūrimajare Tuɸarārika
nawārōtapaokaro'si mamarī kiɸūataū'mueka
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)*

⁷ Ī'ɸoū'ɸuarāe'earirakamarā kika wārūrimaja imaekarāte Jesúre akaeka. Supabatirā kirika nare ja'ajiyetirā,

—Satanārika ima ɸo'imajareka ña'rījāikarāte mija ɸoatabe mijaro'sioka,— nare kērīka.

I'supaka nare āriweatirā ī'ɸarimaki oyiaja Jesúre nare ɸūataeka aɸea wejeareka imaekarāte wārōtapaokaro'si.

⁸ —Torā mija a'rirāka ɸoto ɸan, yaiɸi'ia, niñerūoka mija e'ewa'ria'si. I'supaka simako'omakaja mija tu'ua takaja mija e'ewa'ɸe.

⁹ Supabatirāoka ū'ɸuko'a, jaroaroaka mija jāiika takapiji mija a'ɸe,— nare kērīka.

¹⁰ Ikupakaoka ate nare kērīka:

—Wejearā yirika bojarī mija eyaū'murāñu, wi'itakarāja mija imabe, aɸe wi'i, aɸe wi'irā baabekaja. Aɸea wejearā mija a'rirāka ɸoto takaja toɸi mija ɸoɸe. ¹¹ Mija eyarijarirāka wejerakakaja mijare e'etoriberiwa'ri, Tuɸarārika ā'mitiripēarika nayaɸabesarākareka, jājiaɸi nare

jaika ka'wisijūabekaja nare mija ja'atabe. Topi a'rirāka poto, ikupaka mija baabe: Mija ū'puko'arā ka'ia uyua eika mija pajepatebe “Yijare mija ā'mitiripēabeyua simamaka, Tuparāte mijare ba'iaja mijare baarāñu”, — ārīwa'ri kika wārūekarāte kērīka.

¹² I'supaka nare kērīka be'erō'ō pō'imajare wārōrī na'rika mae. Supa imarī naḡō'irā eyatirā ikupaka nare narīka: “Ba'iaja mija baaika ja'atatarā Tuparāte mija ā'mitiripēabe”, neyaekarō'ōrā imaekarāte nabojarijarika.

¹³ I'supakajaoka Satanārika ima ña'rījāika imaekarāte nareka sanajieroyika. I'supakajaoka rīkimarāja wāmarīa imaekarāte iyebakaḡi yo'yebaraka, narisirika nareka ima no'ataroyika.

Ikupaka sime Juanre reyaekakaka

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Ritaja maikoribeyua Jesúre baabearoyika ā'mitiritirā pō'imajare sabojaḡibaeka. Pō'imajare i'supaka añua ḡpi Herodesoka sōrīkaki. I'supaka pō'imajare añua ā'mitiritirā ikupaka ī'rārimarāre ārīka:

—Juan, pō'imajare ruḡuko'a jūjerimajiji kime je'e aḡeyari. Reyariḡotojo ate ōñia jariḡiki imarī, maikoribeyua kibeayu je'e aḡeyari,— narīka.

¹⁵ Aḡerā ikupaka ārīkarā:

—Tuparāro'si bojaḡjirimaji imaroyikaki Elías kime je'e aḡeyari,— narīka.

I'supaka narīko'omakaja aḡerimarā ḡuri ikupaka ārīkarā:

—Bikija Tuparāro'si bojaḡjirimaja imaroyikarā upaka kime je'e aḡeyari,— narīka.

16 I'supaka najaimaka ā'mitiritirā, ikupaka Herodete ārīka kiro'si:

—Juan bikija kirupuko'a yita'terūjekaki imariṗotojo ōñia jariṗe'ritirā i'supaka kibaabearijayu je'e aṗeyari ate,— kērīka.

17-18 I'supaka kēpakā'ā, Juanre najāērā baaeka ruṗu, kirī'ī Felīpe rūmu Herodías wāmeikore ē'matirā Herodete koka imaeka. I'supaka kibaamaka, ikupaka Juanre kire ārīka:

—Herodías mirī'ī rūmure me'maeka ba'iaja mibaayu, Tuṗarāte jā'meika yi'riberiwa'ri, — ārīwa'ri kire kibojakoṗeroyika.

I'supaka kēpakā'ā, koka jia imarika yaṗawa'ri Herodete kire ñi'arūjeka kisurararākare. Kire ñi'atirā ṗerumijiaṗi ṗi'ṗetirā, wēkomaka imariwi'iarā kire natarika.

19-20 “I'supaka kijaika waṗa kire jāārīka sime”, ārīṗuṗajoaekako imarī, Herodíare kire jāārūjerika yaṗaeka. I'supaka koṗuṗajoako'omakaja, Herodes ṗuri “Tuṗarāte yaṗaika uṗakaja jia wājia baaiki Juanre ime”, ārīwa'ri jia jiyiṗuṗaka kireka ōrīkaki. Suṗa imarī Juanre kojāārūjeriyapako'omakaja kiyapaberikoṗeka. I'supakajaoka Juanre bojaroyika jījimakaṗi ā'mitirikaki imariṗotojo “Kibojaike uṗakaja yiyi'riye'e”, ārīṗotojo, sareka ña'rīyaarī kimawārūberika. 21 I'supaka Juanka kimako'omakaja “Ikuṗaka yibaajīkareka, yiṗuṗajoaika kitá'tewārūberijīñu je'e”, Herodíasre ārīṗuṗajoekarīmi seyaeka. I'supaka kōrīṗuṗajoekarīmi Herodete ṗo'ijirika wejeje'rāka sarākutorika. Suṗa imarī kiro'si ba'irabejirimaja īṗarimarāre, suṗabatirā surararāka īṗarimarāreoka, Galilea ka'iakarā

imatiyarimajareoka kiakaeka, “Mabayaarirā”, āriwa'ri. ²² Ritaja kiakaekarāte rērikarō'ōrā kākatirā Herodías makore nare bayatāābeaeka jījimaka nimaokaro'si. “Jitaka mare kobaabeayu”, Herodes kijeyomarāpitiyika āriḥuḥajoaekarā. I'supaka imawa'ri ikupaka kore kērika:

—¿Dakoa mire űijirika miyapayu maekaka jīitakaja mibaaika wapa? Miyapaikaja mire űjirā i'supaka űaűu. ²³ Mire pakibeyuka yi'i, ika ka'iakaki űpi imarī, ritaja yiba'irījia wapaĵā'rīakaka űne'metājirō'ōjīrā mire űjijiki imarī supa mire űaűu,— Herodías makore kērika.

²⁴ I'supaka kore kēpakā'ā, kopakore jērīarī ko'rika mae.

—¿Dakoa kire yijēñerāűu ruku, ma'i? — kore kōrika.

I'supaka kōpakā'ā,

—“Juan ḥo'imajare ruḥuko'a jūjerimaji ruḥuko'a yiyapayu”, kire meḥe,— kore kōrika.

²⁵ I'supaka kore kōpakā'ā, jajuaja a'ritirā koḥpamaki Herodes ḥō'irā koeyaeka. Kipō'irā eyatirā ikupaka kire kōrika:

—Juan ruḥuko'a yiyapayu. I'supaka simamaka kimarō'ōrā a'ritirā, sata'tetirā, seroarā saḥeatatirā yire samijibe maekakaja,— kire kōrika.

²⁶ I'supaka kōpakā'ā jimarīa Herodete ba'iaja ḥuḥarika. Juanre jāārika yaḥaberiripotojo, mamarīji kore kērika kijaita'ariyaḥaberika. ḥo'imajare ā'mitirika wājitāji, “Miyapaikaja mire űijirāűu”, kērītika simamaka, kojēñeikaja kore kījirā baaeka. ²⁷ I'supaka simamaka űojimarīji ī'rīka kisurarate Juan ruḥuko'a ta'terī kipūataeka.

²⁸ Torā eyatirā Juan ruḥuko'a ta'tetirā, seroḥemarā

sapeatitirã sake'era'aeka. I'supaka baarĩ ke'rikarõ'õpi pe'rietatirã Herodías makore sakĩjika. Supa imarĩ iko mae kopakore sĩjikako.

²⁹ I'supaka Juanre nabaaka ã'mitiritirã, kika wãrũeka mirãrãte kiþo'imirãka e'erĩ etaeka sayaeokaro'si.

*Cinco mil rakamarã imaekarãte Jesúre ji'aeka
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)*

³⁰ I'supaka simaeka be'erõ'õ Jesúka wãrũrimaja kirika bojataþarĩ turikarãte pe'rietaeka. Supa imarĩ kiþõ'irã etatirã nawãrõtapaeka majaroka kire nabojaeka. ³¹ I'supaka simaeka þoto torã rĩkimarãja þo'imaja i'tarijayurã, pe'ririjayurãoka imaekarã. I'supaka simamaka kika wãrũrimajaka no'ojĩteoka maba'awãrũberijĩka Jesúro'si simaeka. Supa imarĩ ikupaka kika imaekarãte kërĩka:

—Dajoa, þo'imajamatorã kũþajĩ majërĩtaerã,— nare kërĩka.

³² I'supaka nare kërĩka be'erõ'õ, kũmuapi þo'imajamatorã naka ke'rika mae. ³³ Na'rirã baaeka ruþu rĩkimarãja ãwãrũekarã. I'supaka nabaamaka ãtatirã, ritaja wejeakarãre rĩrĩwa'rika Jesúre a'rikarõ'õrã. I'supaka baaekarã imarĩ, kijeyomarãþitiyika torã keyabeyukajiji torã neyaweitika jãjia rĩrĩwa'rikarã imarĩ.

³⁴ I'supaka nabaaka simamaka waata'rieyatirã marĩwa'rikõrĩ rĩkimarãja þo'imajare imamaka Jesúre ãaeka. Torã eyatirã, ovejawẽkoa nare ãarĩrĩrimajire imabeyurã upaka þo'imajare imamaka kĩaeka. I'supaka nimaeka Tuparãrika nare wãrõrimajire imaberika simamaka. I'supaka imaekarã nimamaka “Jia õrĩwãrũbeyurã nime.

Supa imarĩ marākā'ā baawārūberijĩñurā nime”,
 āriwa'ri wayuĩækaki imarĩ, ritajakaka nare
 kiwārōū'mueka mae. ³⁵ Aiyate ka'rawa'rirā baaeka
 ɸoto kika wārūrimajare kika jairĩ etaeka. Ikuɸaka
 kire narĩka:

—Na'irā sajaritiyu mae. Pō'imamato sime ō'ō.
 Supa imarĩ ba'arika imabeyua. ³⁶ Supa imarĩ
 wejekoyikurirā ba'arika waruaparakaka ɸo'imajare
 imarō'ōrā sawaɸaĩjiba'arĩ na'rirū,— kire narĩka.

³⁷ I'suɸaka naɸakā'ā ikuɸaka nare kēriika:

—Mijaja ba'arika nare mija ji'abe.—

I'suɸaka kēɸakā'ā ikuɸaka kire narĩka:

—¿Pan yija wapaĩjirāñu bai je'e wapaɸā'rītaka
 simako'omakaja? Rĩkimarāja ɸo'imajare imamaka,
 dosciento rakato denario sawaɸa simarāñu,—
 kire narĩka.

³⁸ I'suɸaka naɸakā'ā ā'mitiritirā, ikuɸaka nare
 kēriika:

—¿No'ojĩrārakato pan mija rikayu je'e? Mija ĩabe
 ruɸu.—

I'suɸaka kēɸakā'ā,

—Ĩ'rāɸitarakatojĩkaja sime. Suɸabatirā wa'iaoka
 ĩ'ɸarājĩkaja ima,— kire narĩka.

³⁹ I'suɸaka naɸakā'ā ikuɸaka nare kēriika:

—“Ritario'ro jia taya imarō'ōrā mija ruɸabe”,
 ɸo'imajare mija aɸe.—

⁴⁰ I'suɸaka kēɸakā'ā, kēriika uɸakaja ɸo'imajare
 nabaarũjeka. Supa imarĩ nare najā'meka
 uɸakaja nimaekarō'ōrā ĩ'rāo'roreka cincuenta,
 aɸerio'roreka cien rakamarā nimaeka. ⁴¹ Supa
 imarĩ pan ĩ'rāɸitarakato imaeka, wa'ia ĩ'ɸarā
 imaekaoka Jesúre e'erikaeka. Suɸabatirā
 wejepemarā yu'ayoitirā, “Jia mibaayu a'bi”,

ãrĩweatirã, pan kiña'kata'ruika mae. Supabatirã “Po'imajare samija pibabe”, ãrĩwa'ri kika wãrũrimajare sakĩjika mae. I'supakajaoka kibaaeka ĩ'parã wa'ia imaeka ritaja po'imajaka sanapibaba'aerã. ⁴² I'supaka kibaamaka ritaja po'imajare ba'aeka, jia ña'pirika najarikarõ'õjĩrã. ⁴³ Sabe'erõ'õ, ĩ'poũ'puarãe'earirakapi'i pururika kika wãrũrimajare rãeaka naña'pika piyia. ⁴⁴ Cinco mil rakamarã ĩmirĩja nimaeka saba'aekarã.*

Okopemapi Jesúre turika

(Mt 14.22-27; Jn 6.15-21)

⁴⁵ I'supaka baaweatirã kika wãrũrimajare ikupaka Jesúre ãrĩka:

—Kũmuarã jãitirã ĩ'sipẽ'rõtorã mija waata'riwa'pe. Supabatirã Betsaida wejearã yire mija ta'abe.—

Kika wãrũrimajare waata'riwa'rika poto po'imajare a'yaokaro'si kimajaroka bojabaraka kimaeka ruþu. ⁴⁶ I'supaka baaweatirã, ĩmimakarã kimarĩwa'rika, Tuparãka jairĩ. ⁴⁷ Aiyate ka'raeka be'erõ'õ Galilea pa'wa ñe'metãjirãja kũmua eyawa'rika, sarijeþi rĩkamaritirã Jesúre ĩamaka. ⁴⁸ Wĩrõa jãjia baemaka jãjia nawẽ'ãko'omakaja sa'ribepakã'ã kĩaeka. Supa imarĩ bikitojo ñamiji okopemapi turitirã nakoyikurirã keyaeka. Nare kio'riwa'rirã baatikarã kire niatõþoeka. ⁴⁹⁻⁵⁰ Okopemapi kitupakã'ã ĩatirã, jimarĩa nakasereka, “Po'imaja opirekoa sime je'e”, ãrĩþupajoawa'ri. I'supaka nimaeka jẽrãko'atirã, ikupaka nare kẽrĩka:

* **6:44** Tal vez la cifra fuera mucho más que cinco mil que comieron, si hubiera contado las mujeres y los niños.

—Rikitubaka mija jaꝑe, k̄ikibekaja. Yi'iji ñime,—
k̄ēr̄ika.

⁵¹ Supa nare ār̄itirā naꝑō'i kūmuarā kijāika
mae. Sarā kijāika ꝑoto w̄irōa o'rika mae. Supa
imarī i'suꝑaka kibaamaka ĩatirā marākā'ā
ār̄iwārūberijika najarika, i'suꝑaka ĩakoriberikarā
imarī. ⁵² Saruꝑubaji, ꝑan kūꝑajī imako'aꝑi
ꝑo'imajare Jesúre ji'amaka ĩako'omakaja,
“Tēr̄iwa'ribaji imaki Jesúre ime”, ār̄ibeyukajirā
nimaeka, ōr̄iwārūberikarā imarī.

Genesaretka'iakarā jĩñurāte Jesúre tããeka
(Mt 14.34-36)

⁵³ Pa'wa waata'riwa'ritirā Genesaret wāmeika
ka'iarā neyaeka. ⁵⁴ Waata'rieyatirā nakūmua
ji'aꝑāatirā namarīwa'rika ꝑotojiteje torā
imaekarāte Jesúre ĩawārūeka. ⁵⁵ Kire ĩatirā
jajuaja na'rika aꝑerāte bojarī. Sā'mitiritirā
wāmarīa imaekarāte naꝑeyurūkiꝑi ne'era'aeka
kiꝑō'irā. ⁵⁶ Ke'riroyikarō'ōrāja kūꝑajīriwejerā,
jo'bariwejerā, wi'imatorāoka, kiꝑō'irā neyaroyika.
Suꝑabatirā r̄ikimarāja ba'ir̄ija ĩjibaraka ꝑo'imajare
imaekarō'ōrā, jĩñurāte naꝑāãjiyeroyika nare
kitāãokaro'si. Kijariroaka kūꝑajīji nare
kiraberūjerika yaꝑawa'ri jimarīa jĩñurāte kire
akaeka. Kijariroaka rabekarakamarāreje
narisirika o'ripataeka mae.

7

*“Mañekiarāte baaroyika uꝑakaja yi'yurā imarī,
Tuꝑarāte jā'meka yi'ribeyurā nime”, ār̄iwa'ri Jesúre
bojaeka*

1 Fariseokaka p̄upajoirã, supabatirã judíotatarãte jã'meka wãrõrimajaoka Jesús p̄õ'irã etaekarã, Jerusalénrõ'õpi i'tatirã. 2 Kipõ'irã eyatirã ï'rãrimarã kika wãrõrimajare pitajũjebekaja ba'amaka niaeka. I'supaka nabaamaka ïatirã “Mañekiarã pitajũjetirã oyiaja mare ba'arũjekarã. Kika wãrõrimaja p̄uri ba'iaja baawa'ri pitajũjebekaja ba'airã”, narĩp̄upajoaeka. 3-4 (Ikupaka nime, fariseokaka p̄upajoirã, supabatirã aperã natã'omaja judíorãkaoka: Nañekiarãte baaroyika upakaja yi'yurã imarĩ, “Tuparãte jia yijare ïajiyurũkiaro'si sime”, ãrĩwa'ri naba'aerã baaika ruðu napuriakaja pitajũjerioyiaja nabaayu. I'supakajaoka nabaarijayu ba'arika wapaĩjipe'rietatirã. Supabatirã ko'a, jotoa, seroa p̄eruakaka baaeka najũjerijayu.* I'supakajaoka nabaayu naba'awearijayu rakakaja ï'rãtiji naruparikũmua jia najũjerijayu. “Mañekiarãte yijare wãrõeka yija yi'riberirika yapabeyuka Tuparã. Supa imarĩ kĩaika wãjitãji ba'iaja baairã yija imakoreka nawãrõeka upakaja yija baayu”, ãrĩp̄upajoawa'ri, i'supaka nabaakopeyu). 5 Supa imarĩ Jesúka wãrũirãte pitajũjebekaja ba'amaka ïatirã,

—¿Dako baaerã mika wãrõrimaja p̄uri mañekiarãte jã'meka yi'ribeyurã? Miabe,

* **7:3-4** Marcos explica que según las tradiciones de sus antepasados, si algo o alguien no aceptable a Dios, hubiera tocado el objeto, el objeto se quedaría mal frente a los ojos de Dios. Así que cualquier persona que utilizaría el objeto después también se pondría mal en los ojos de Dios. Entonces, lavaban todos los artículos para evitar la posibilidad de ser mal (o impuro) en los ojos de Dios.

pitajũjebekaja naba'ayu,— kire narĩka fariseokaka p̄p̄ajoairã, sup̄abatirã judíorãkare jã'meka wãrõrimajaoka.

⁶ Sã'mitiritirã ikup̄aka Jesúre nare ãrĩka:

—“Tup̄arãte yapaika up̄akaja jia baairã yija ime”, ãrĩripotojo mija p̄p̄ajoaika up̄akamarĩa mija ime. I'sup̄aka mija imakaka p̄p̄ajoaweibaraka, Tup̄arãro'si bojaĩjiokaro'si Isaiás imaekakite o'oeka: “Ikup̄aka ika p̄o'imajareka Tup̄arãte ãñu: ‘Yire jiyip̄up̄aka õñurã up̄aka najaiko'omakaja, nap̄up̄arõ'õpi yire jiyip̄up̄ayeebeyurã nime.

⁷ Sup̄abatirã p̄o'imajare jã'meka up̄akaja nawãrõikakakaja “Tup̄arãte jã'meka sime”, narĩrijayu. Sup̄a imarĩ dakoa wap̄amarĩaja yire najiyip̄up̄ayeekepeyu’ ”, kio'oeka, — nare kãrĩka.

⁸ Top̄i mae, ikup̄aka Jesúre nare ãrĩka ate:

—Tup̄arãte jã'meika ã'mitirip̄ēabeyurã imarĩ, mañekiarãte mijare wãrõeka p̄uri jia mija ã'mitirip̄ēayu,— nare kãrĩka.

⁹ I'sup̄akajaoka ikup̄aka nare kãrĩka:

—Mañekiarãte wãrõeka takaja ã'mitirip̄ēaokaro'si, Tup̄arãte jã'meika ja'atarika p̄uri jiitakaja õñurã mija imema. ¹⁰ Ikup̄aka Moiséte ãrĩka mija ãbe: “Mip̄akire, mip̄akoreoka yi'riwa'ri jia nare mibaabe”, ãrĩwa'ri kio'oeka. I'sup̄akajaoka, “Ĩrĩka kip̄akire, kip̄akoreoka ba'iaja baarijayukate majããkopejĩñu”, ãrĩwa'ri kio'oeka. ¹¹ Mija p̄uri “Mañekiarãte ikup̄aka mare wãrõeka”, ãrĩwa'ri sayi'yurã imarĩ, ikup̄akakakap̄i jã'merijayurã: “Yip̄akire, yip̄akoreoka jeyobaaberijiki yi'i. Ritaja yirikaika Tup̄arãro'si oyiaja ima. Iki ĩrĩkateje sap̄i yijeyobaarãñu”, ãñurãteje, “Jia nabaayu”,

mija añu. ¹² “I’supaka p̄upajoirãro’si, kipakiarãte k̄iarĩberikopejika marã imabeyua”, mija ãrĩrijayu. ¹³ I’supaka mija jaiyu, mañekiarãte baaroyiroka yi’yurã imarĩ, Tuṣarãrika yi’ribeyurã mija jayu. Supabatirãoka aṗea r̄ikimakaja ima i’supaka mija baarijayua,— nare k̄erĩka.

¹⁴⁻¹⁶ I’supaka nare ãrĩtirã p̄o’imajare kiakaeka ikupaka nare ãñaokaro’si:

—Mae mija imaupatiji yire ã’mitiritirã mija õrĩṗũabe. Ba’arika mija ba’aikamarĩa sime ba’iaja mijare baarũjeika Tuṣarã ñakoareka. Mija p̄upakaṗi “Ikupaka yibaaye’e”, ãrĩp̄upajoirã ba’iaja mija baariṗarea Tuṣarãte mijare ïariṗe’yoyu,— nare k̄erĩka.

¹⁷ I’supaka nare ãrĩweatirã wi’itõsiarã kika wãrũrimajap̄itiyika Jesúre nare kãkatapawa’rika mae. Wi’itõsiarã kika kãkatirã,

—Ṗo’imajare miwãrõko’akaka yijare mibojajiibe,
— kika wãrũrimajare kire ãrĩka.

¹⁸ I’supaka naṗakã’ã ikupaka nare k̄erĩka:

—¿Yiwãrõko’a jia mija ã’mitiriwãrũberiko’o bai je’e mijaro’sioka? “Ṗo’imajare ba’aikamarĩa ba’iaja nare baarũjeika Tuṣarã ñakoareka”, ñarĩko’ojikaja ¿mija õrĩwãrũberiko’o bai je’e? ¹⁹ Maba’aika maṗupaka ña’rĩjãibeyua. Maba’aika mañe’mearã takaja ña’rĩjãirijayu. Supabatirãoka maṗo’iaṗi ṗorirũkiaja sime,— nare k̄erĩka.

(Suṗa imarĩ “Ritaja maba’aika jãjibaarimajimarĩka Tuṣarãte ime”, ãrĩwa’ri i’supaka nare k̄erĩka).†
²⁰ Ikupakajaoka nare kibojajiika ate:

† **7:19** Esta frase es una explicación o comentario de Marcos, el escritor.

—Ba'iaja p̄p̄ajoairã imarã ba'iaja baarijajurã. I'supaka imarã nimamaka, Tuparã ñakoareka ba'iaja nare sabaarũjerijayu. ²¹ I'supaka imarã imarĩ, ba'iaja p̄p̄ajoairã najayu. Supabatirã “Yirũmumarĩko iko, yitĩmimarĩka ĩ'ĩ”, ãrĩrimarĩaja ba'iaja naka nabaawã'imarĩrijayu. Supabatirã karee'erimaja, jããrimaja, rõmikirã imariþotojo aþerã rõmijãka ba'iaja baarijajurã, rõmijã tĩmiarã imakoþeirãoka i'supakaja baarijajurã naro'si. ²² I'supakajaoka aþikate ba'irĩjia rikaika oakijurã, ritaja dika jariwa'ririmarĩaja ba'iaja baarijajurã, þakirimaja, supabatirã nayapaika upakaja i'yoþiþekaja ba'iaja baarijajurã, aþerã jia kiro'si imarijajurãte ã'mijĩairã imarã. Supabatirã aþerãte ba'iaja jaijairibiyaokaro'si þakirika nareka jairijajurã, “Aþerãte tẽrĩwa'ribaji imatijairã yija ime”, ãñurã, i'supakajaoka Tuparãte yapaikakaka p̄p̄ajoabekaja, waþuju naþupaka nare ãñu upakaja baarijajurã nime. ²³ Naþuparõ'õþi ba'iaja p̄p̄ajoairã imarĩ, i'supaka ritaja nabaarijayu. I'supaka imarã nimamaka Tuparã ñakoareka ba'iaja nimarijayu,— nare kẽrĩka.

*Judiotatamarĩko imariþotojo Jesũre ã'mitirĩþẽakako
(Mt 15.21-28)*

²⁴ I'supaka kibojaeka be'erõ'õ a'ritirã Tiro† wãmeika wejewã'tarã Jesũre eyaeka. Torã keyaeka þoto kareaja wi'iarã keyariyapaþokaka. I'supaka kip̄p̄ajoaeka imako'omakaja þo'imajare sõrĩtika. ²⁵ I'supaka simamaka sã'mitiritirã ikuparõ'õþiji ĩ'rãkote kipõ'irã etaeka. Satanãrika ima ña'rĩjãikako þako koimaeka. I'supaka

† 7:24 Una región de gente no judío

komakore imamaka, kore kiwayuñarika yaɣawa'ri kiwãjitãji koñukurupaeka. ²⁶ Sirofeniciaka'iakako, judíotatarĩko koimaeka. Toɣi mae ikuɣaka kire kōrĩka:

—Yire mijeyobaabe. Yimako Satanárika ima ña'rĩjãikako koime. I'suɣaka simamaka koɣuɣakareka simakoɣeika miɣoatarika yiyayayu mae,— kire kōrĩka.

²⁷ I'suɣaka kōɣakã'ã ikuɣaka kore kērĩka:

—Mae judíotatarã, yika wãrũrimajaka takaja ñimarãñu ruɣu. Suɣa imarĩ mimakore jierĩ nare ya'ritapajĩka, jiamarĩa naro'si simajĩñu. Ìakōrĩ je'e: I'suɣaka mire yibaajĩkareka ɣuri me'rãka ña'ɣibeyukajirã ba'arika ě'matirã nayaiwēkorĩjãka § yiji'aika uɣaka nare yibaajĩñu,— kore kērĩka.

²⁸ I'suɣaka kēɣakã'ã, ikuɣaka kire koyi'rika:

—Rita meñu, ñiɣamaki. I'suɣaka simako'omakaja ba'arika ɣeatarũkia rokarã me'rãka ba'aña'ruika saba'ayu yaiwēkorĩjãka,— kōrĩka. (Ikuɣaka ãrĩrika i'suɣaka kire kōrĩka: “Mika wãrũrimajare wãrōbaraka mimako'omakaja, kũɣajĩ yire mijeyobaarãka jia yiro'si simarãñu”).*

²⁹ I'suɣaka kōɣakã'ã ikuɣaka kore kērĩka:

—Jia miɣuɣajoaika simamaka, i'suɣaka yire miyi'yu. I'suɣaka simamaka Satanárika imakoɣeika ɣoyua mimakoreka mae. Suɣa imarĩ miwi'iarã miɣe'riwa'ɣe,— kore kērĩka.

§ 7:27 Los judíos nombraron a los no judíos perros. En una manera más tierna, a ellos Jesús les refirió como perritos en este ejemplo. * 7:28 Esta frase es información añadida para ayudar los lectores entender la respuesta de ella.

³⁰ Kow'i'iarā ɸe'rieyatirā koɸeyurūkipemará jia jājiko komakore ɸeyumaka kōiyeaeka. Koɸakaja Satanárika ima koreka ɸorikako.

Ā'mitiribeyuka imarĩ jaiwārūbeyukate Jesúre jieka

³¹ I'tojĩrā ate Tirowejeapi Jesúre o'rika. Toɸi o'riwa'ritirā Sidón wāmeika wejearā keyaeka. Toɸi ke'rika, Decápolisɸi kio'rika. Suɸabatirā toɸi o'ritirā Galilea ɸa'warā keyaeka. ³² Torā kimaeka ɸoto ā'mitiribeyuka, jaiwārūbeyuka kiɸō'irā ɸo'imajare e'eeyaeka. Kire e'eeyatirā “Miɸitaka kiɸo'iarā mija'aɸeabe kijiiokaro'si”, kire narĩka. ³³ I'tojĩte ā'mitiribeyukate kire takaja aɸerō'ōrā ke'ewa'rika. Torā mae kika takaja kimaekarō'ōrā ā'mitiribeyuka ā'mukoɸea ĩ'ɸaɸē'rōtowā'tarāja kiɸitawājoa kikākataeka. Suɸabatirā kiɸitawājoapi rijo'kaka e'etirā kirērōkakarā kirabeka. ³⁴ Suɸabatirā wejeɸemará yoimiatatirā, kire wayuĩawa'ri Jesúre yiataeka. I'suɸaka baatirā ikuɸaka kire kērĩka mae:

—Eɸatá,— kire kērĩka. (Kiokapi ɸuri “Sawiritarū”, ārĩrika simaeka).

³⁵ I'suɸaka kērĩka ɸotojo ā'mitiribeyuka imakoɸekakite ā'mitiyuka jarika. I'suɸakajaoka jia jaiwārūbeyuka kimakoɸekareka jia jaiki kijarika mae. ³⁶ I'suɸaka kire baaweatirā, ɸo'imaja ɸō'irā etatirā ikuɸaka Jesúre nare ārĩka:

—Aɸerāte samija bojaɸiba'si.—

I'suɸaka nare kērĩrijarika simako'omakaja, jājibaji aɸerāte sanabojarijariroyika. ³⁷ I'suɸaka kibaamaka jĩjimaka imawa'ri, ikuɸaka narĩka:

—Ā'mitiribeyurã, jaiwãrũbeyurãte þariji jieiki kime. I'supaka simamaka ritaja kibaaika jítakaja sime,— narĩka.

8

Cuatro mil rakamarã imaekarã þo'imajare Jesúre ji'aeka
(Mt 15.32-39)

¹ Torãjĩrã ate rĩkimarãja þo'imajare kipõ'irã rẽrĩka. Kika nimekã'ãja naba'arika þurika mae. I'supaka simamaka kika wãrũrimajare akatirã ikupaka nare kẽrĩka:

² —Ĩrãre wayuoka ñoñu, maekarakarĩmi sajari-tiyu yika nima. Supa imarĩ naba'arika þuyua mae.

³ Naba'arika þuyua simamaka, “Mija þe'þe”, nare ñarĩjĩkareka, ma'a ñe'metãjirãja nakẽsirabaña'rĩjĩñu yoeþi i'taekarã þariji nima simamaka. I'supaka simamaka nare yiji'ariyapayu ruþu, ba'aweatirã nape'yaokaro'si,— kika wãrũrimajare kẽrĩka.

⁴ I'supaka kẽþakã'ã, ikupaka kire narĩka:

—Þo'imajare imabeyurõ'õ simamaka, marãkã'ã baatirã ba'arika nare maji'awãrũberijĩka sime,— kire narĩka.

⁵ I'supaka napakã'ã ikupaka kẽrĩka:

—¿No'ojĩrã ba'arika mija rikayu je'e?—

I'supaka kẽþakã'ã,

—Ĩ'potẽñarirakato sime þan,— narĩka.

⁶ Topi mae þo'imajare ka'iarã kiruþarũjeka. Þan e'erikatirã ikupaka kẽrĩka: “Jia mibaayu Tuparã”, kire kẽrĩka. Supabatirã þan ña'kata'runitirã kika wãrũrimajare sakĩjika. Ĩ'rã ritaja þo'imajare saþibaekarã mae. ⁷ Supabatirãoka wa'imakarãka

kūpajī imaeka. Wa'ia e'erikatirā, “Jia mibaayu Tuṕarā”, kērīka ate. Suṕabatirā kika wārūrimajare sakiṕibarūjeka. ⁸ Nimaeka uṕatiji ṕo'imajare ba'aeka, jia ña'ṕirika najarikarō'ōjīrā. Sabe'erō'ō, ī'ṕotēñarirakapī'i ṕururika kika wārūrimajare rēaeka naña'ṕika ṕiyia. ⁹ Cuatro mil rakamarā eyaerā baakōrī nimaeka saba'aekarā. Naba'aweaeka be'erō'ō nare ke'ribojaeka. ¹⁰ I'sia be'erō'ō kika wārūrimajaka kūmuarā kijāika ate. Saṕi Dalmanutaka'iarā na'rika.

“Maikoribeyua yijare mibaabeabe”, Jesúre narīkoṕeka

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Torā keyaeka ṕoto kire korirā kiṕō'irā fariseokaka ṕuṕajoairāte eyaeka. “Majēñerāka uṕakaja kibaawārūbesarākareka ‘Tuṕarāte ṕūataekakimarīka kime marīye'e’”, narīka. I'suṕaka simamaka ikuṕaka kire narīka:

—“Tuṕarāte ṕūataekaki kime”, mireka yija ārīrā, yija ĩakoribeyua yijare mibearika yija yaṕayu,— kire narīka.

¹² I'suṕaka naṕakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja ṕuṕariwa'ri jājia kiyiataeka kire yi'riberikarā nimamaka. I'suṕaka imawa'ri ikuṕaka nare kērīka:

—¿Dako baaerā maikoribeyua nare yibearika maekukukarāte yaṕayu je'e? Ritama sime, mija ĩakoribeyua mijare beabesarāki yi'i,— nare kērīka.

¹³ Suṕabatirā Galilea ṕa'wa i'siṕē'rōtorā kika wārūrimajapitiyika nare kiwaata'ritapawa'rika.

Levadura uṕaka sime fariseokaka ṕuṕajoarika
(Mt 16.5-12)

14 Torã Jesúka a'rikõrĩ wãrũrimajare naba'arika ye'karirika. Supa imarĩ ì'rãtojĩkaja pan narikaeka kũmuarã. 15 I'supaka simamaka mae ikupaka Jesúre nare ãrĩka:

—Fariseokaka pupajoarika levadura upaka sime. Supa imarĩ samija rakajebe. I'supakajaoka Herodere imakakaoka mija rakajebe, — kika wãrũrimajare kërĩka.

16 I'supaka nare kërĩka, norĩwãrũberika. I'supaka kępakã'ã natiyiaja jaibu'abaraka ikupaka narĩka:

—Pan marikabepakã'ã, supa kēñu,— narĩka.

17 I'supaka najaiika Jesúre õrĩka. Sõrĩtirã ikupaka nare kërĩka:

—¿Dako baaerã, “Pan imabeyuakaka”, mija jaiyu? ¿Yire õrĩbeyukajirã mija ime ruku bai je'e? I'supakajaoka, ¿pupajoarika õrĩpũaberitiyairãja mija ime bai? 18-19 Mija ñakoa imako'omakaja mija ãwãrũbeyu. Supabatirã ã'mukopea mijareka imako'omakaja mija ã'mitiriwãrũbeyu. ¿Ì'rãpitarakato pan cinco mil rakamarã imarã po'imajare yiji'arapakakaka mija ye'kariritiyu bai je'e? ¿Naba'arapaka be'erõ'õ, piyia dikarakapi'i sajariwa'rapaka mija rëarape je'e?— nare kërĩka.

I'supaka kępakã'ã, ikupaka narĩka:

—Ì'poũ'puarãe'earirakapi'i yija porotarape.—

20 —Ì'potēñarirakato pan, cuatro mil rakamarã po'imajare yipibarapaka, naba'arape piyia saro'si, ¿dikarakapi'i sajariwa'rape je'e?— nare kërĩka.

—Ì'potēñarirakapi'i sapiyia yija porotarape, — kire narĩka.

21 I'supaka napakã'ã ikupaka nare kërĩka ate:

—I'supaka yi'riwãrũirã imarihotojo, ¿dako baaerã “Pan marikabeyuakaka mare kibojabeyu”,

ãrĩwãrũbeyurã mija ime ruþu bai je'e? — nare kãrĩka.

Betsaidawejeakaki ñakoãtimarĩka imaekakite Jesúre jieka

²² I'sia be'erõ'õ kika wãrũrimajaka Betsaida wejearã Jesúre eyaeka. Torã neyaeka þoto ñakoãtimarĩkate þo'imajare e'eetaeka kiþõ'irã. Torã kire e'eeyatirã kire kijierika yapatiyawa'ri “Kire mirabebe”, ãparaka kire najẽñeka. ²³ I'supaka napakã'ã Jesúre kire tĩtiwa'rika weje a'riwa'ri þañakarã. Torã kire e'eeyatirã, rijo'kakapi kiñakoa wi'etirã, kiþitaka kire kija'aþeaeka. Supabatirã ikupaka kire kãrĩka:

—¿Yaje miyoiyu?—

²⁴ I'supaka kãrĩka be'erõ'õ kũþajĩ kĩaũ'mueka. Supa imarĩ ikupaka kiyi'rika mae:

—Mae þuritaka kũþajĩ yiyoiwa'tawa'yu. I'supaka simako'omakaja þo'imajare ñiakopemaka, yapua rĩ'meika upaka oyiaja simamaka ñiayu,— kãrĩka.

²⁵ I'supaka kire kãpakã'ã kiñakoarã Jesúre kiþitaka ja'aþeaeka ate. I'supaka kire kibaape'aeka be'erõ'õþi þuri, ã'rãkõ'rĩmatorãja ñakoaparaka jia warioyiaja sõipataeka kiro'si mae.

²⁶ I'supaka kijapakã'ã ikupaka Jesúre kire ãrĩka:

—Miwi'iarã miþe'riwa'þe, wejeapi o'þekaja þuri,
— kire kãrĩka.

“Jã'merũkika Tuþarãte wã'maekaki mime”, Pedrote ãrĩka

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ I'sia be'erõ'õ Jesús kika wãrũrimajapitiyika a'ririjarikõrĩ, Cesarea de Filipõ wãmeika

wejekoyikurirā neyarijarika. Torā ma'api na'ririjarika poto, kika wārūrimajare ikupaka kijērīaeka:

—Yireka pūpajoatirā, “¿Maki kime”, pō'imajare yireka āñu?— nare kērīka.

²⁸ Topi,

—Ikupaka pō'imajare mireka āñu: “Juan pō'imajare ruṗuko'a jūjerimaji kime”, aṗerā pūri, “Elías imaekaki kime”, āñurā. Aṗerā imarā, “Bikija ī'rīka Tuṗarāro'si bojaījirimaji imaekaki kime”, mireka nañu,— narīka.

I'supaka naṗakā'ā ikupaka nare kijērīaeka:

²⁹ —Mija je'e, “¿Maki kime”, yireka mija āñu?—

Topiji ikupaka Pedrote kire yī'rika:

—Mi'iji mime Jā'merūkika Tuṗarāte wā'maekaki,— kire kērīka.

³⁰ I'supaka kire kēṗakā'ā,

—I'supaka aṗerāte mija bojaṗiba'si ruṗu,— nare kērīka.

“Najāārūkikaro'siji ñime”, Jesúre ārīka

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ I'tojite ikupaka Jesúre nare wārōū'mueka:

—Yi'iji imaki Pō'imaja Ma'mi. Bikija i'supakaja yireka Tuṗarāte pūpajoatika simamaka, ba'itakaja jūarūkikaro'si ñime. I'supaka simamaka kurarāka īṗarimarā, Moiséte jā'meka wārōrimaja, suṗabatirā judíorāka īṗarimarāte yire īariṗe'yotirā yire najāārūjerāñu. Supa yire nabaako'omakaja maekarakarīmi be'erō'ōjo ōñia yijariṗe'rirāñu,— nare kērīka.

³² I'supaka nare sakibojaeka jia sanoñaokaro'si. I'supaka Jesúre āṗakā'ā ā'mitiritirā, aṗerō'ōrā Pedrote kire e'ewa'rika. Torā mae,

—“I'supaka simarãñu”, yijare meñua mibojarika yapabeyuka yi'i, — Pedrote kire ãrĩkopeka.

³³ I'supaka kēpakā'ã, jorowa'ri kika wãrũrimajare Jesúre ãaeka. I'supaka nare ãtirã ikupaka Pedrote kērĩka:

—Yika wãrũrimaji mima simamaka, yibe'erõ'õrã imarũkika mime. I'supaka simamaka, marãkã'ã baatirã yire jã'merimajimarĩka mime. Supa imarĩ, Satanãre jaika upakaja mijaiyu. Tuɓarãte yapaika upaka ɓupajoarikopakaja wapuɓu ɓo'imajare yapaika upakaja ɓupajoaiki mime, — Pedrote kērĩka.

³⁴ I'supaka kire ãrĩweatirã aɓerã kika wãrũrimajare, supabatirã ritaja aɓerã torã imaekarãte kiakaeka. Nare rērãkũ'atirã, ikupaka kērĩka:

—Ĩrĩka yiriki imarika yaparãkiro'si, kiyapaikakaka, supabatirã kirikarãkaka ɓupajoabekaja yire yi'ririɓareaja ba'iaja kijũarãñu. Ikuɓaka sime: Ba'iaja jũabaraka yapua tetaeka kōkeiki kiyapaika upakaja baawãrũbeyuka. I'sirokapi ɓupajoaiki imarĩ, yika a'rirũkika kime.

³⁵ Ba'iaja jũabaraka reyarika yapaberwa'ri “Jesúre yapaika upakaja baabesarãki yi'i”, ãñuka õñia imajiparika tōɓobesarãki. Yire ã'mitiripe'ãiki imawa'ri, yirika bojariroka kibojaika ã'mitiripe'yowa'ri najããrãki ɓuri õñia imajiparika tōɓorãki. ³⁶⁻³⁷ Ĩrĩka õñia kima ɓoto ba'irĩjareka takaja ɓupariwa'ri ritaja tōɓoiki ɓuri, kireyarãka ɓoto ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rirãki. Ritaja ba'irĩja tōɓoeka mirãki imariɓotojo, dakoa imabeyua saɓi õñia imajiparika kiwapañjirũkia.

Supa imarĩ ba'irĩjia kitõpokopeka, dako wapaamarĩaja kiro'si sajarirãñu. ³⁸ Ikuþaka sime ãakõrĩ je'e: Maekaka þo'imaja ba'iaja baarijayurã nima simamaka, Tuþarãte ja'atairã nime. Mia, i'suþaka imarãte ãaika wãjitãji, yire yaþaberiwa'ri “Jesúrikimarĩka ñime, suþabatirã kiwãrõikaoka ã'mitiririyapabeyuka ñime”, ãñurãte þuri yipe'rietarãñurĩmi i'suþakajaoka naka ñimarãñu yiro'sioka. I'suþaka naka ñimarãka simamaka “Yirirãmarĩrã mija ime”, nare ñarĩrãñu yiro'sioka. I'sia þoto Þo'imaja Ma'mi imarĩ, Yipaki Tuþarãrika yaaboarikapi yipe'rietarãñu. Suþabatirãoka jirã ángelrãka yika etarãñurã,— Jesúre ãrĩka.

9

¹ Ate ikuþaka Jesúre nare ãrĩka:

—Rita sime, tẽrĩwa'ribaji kirikapi Tuþarãte jã'merũkia eyarãñu. I'suþaka simamaka õña nimañujuju, ã'rãrimarã õ'õrã yika imarãte sãarãñu,— nare kẽrĩka.

Kika wãrũrimajare ãaeka wãjitãji aþeaja ãoika Jesúre jarika

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Ìrõtẽnarirakarĩmi be'erõ'õ Pedro, Santiago, Juan maekarakamarãre Jesúre þusipemarã akawa'rika. Torã neyaeka þoto aþea ãoika Jesúre japakã'ã niaeka. ³ Kijarirooka boitakaja ya'tarika sajarika, samajũjekopemakaoka þemawa'ribaji boiya'tarika sajarika. ⁴ I'suþaka Jesúre jarika þoto, torã Elías, Moisés imaroyikarã kipõ'irã þemakotowirikarã. I'suþaka baatirã kika

najaimaka maekarakamarā kiakawa'rikarāte sīaeka. ⁵⁻⁶ I'supaka sima ĩatirā naꝑuꝑataeka. I'supaka simamaka ꝑuꝑatawa'ri, marākā'ā ārīwārūberiwa'riji ikupaka Pedrote ārīka:

—Mia'mitiꝑe wārōrimaji, ō'ōrā maimajīka jīitaka sime. Mijaro'si maekarakawi'i ꝑesiwi'ia yija baarāñu. Miriwi'i, Moisériwi'i, supabatirā Elíariwi'ioaka yija baarāñu,— kire kērīka.

⁷ I'supaka kimaeka ꝑoto oko ũmakaka upaka ruir'a'atirā nare sarubu'ataeka. I'supaka baatirā ikupaka nare sajaika sawatoꝑekapi:

—Īī, kime Yimaki. Yiwātaikiji kime. Supa imarī jia kire mija ā'mitiriꝑēabe,— sārīka.

⁸ I'supaka nare sārīka be'erō'ō, ĩabaotaerā baakōrī ĩrīkaja Jesúre rīkakamaꝑakā'ā niaeka mae.

⁹ Īmimaꝑemarā nimaekarō'ōꝑi kika torā a'rikarāꝑitiiyika Jesúre tu'ara'aeka ate. Natu'arijarika ꝑoto ikupaka nare kērīka:

—Mija ĩako'a aꝑerāte mija boja'si. Yi'i, Po'imaja Ma'mire reyarāka simako'omakaja ōñia yijariꝑe'rirāka be'erō'ō aꝑerāte samija bojarāñu,— nare kērīka.

¹⁰ I'supaka kērīka jia yi'rikarā imarī, aꝑerāte san-abojaberika. I'supaka simako'omakaja natiyiaja ꝑuri ikupaka narību'aeka:

—¿Marākā'ā ārīwa'ri “Reyariꝑotojo ate ōñia yijariꝑe'rirāñu”, kērīko'o ruku?— narīka.

¹¹ I'supaka ārīkarā imarī ikupaka kire najērīaeka:

—¿Dako baaerā, “Po'imajare jā'merūkika*
Tuꝑarāte ꝑūātaerā baarāka ruꝑu Elías imaki

* **9:11** Mesías

mamarĩ etaũ'murãki”, Moiséte jã'meka wārōrimajare añu?— narĩka.

¹² I'supaka napakã'ã,

—Rita sime supa nañua. Elías imaekakite baaeka upaka baarimaji etarãki mamarĩ. Etatirã, ritaja imatikaja nimaokaro'si ikupaka po'imajare kērĩrãñu: “Koyiaja sajariwa'yu Tuparãte pũatarãkire etarũkia. I'supaka simamaka Tuparãte yapaika upakaja baabaraka, kire ta'atikaja mija imabe.” Ikuþaka ñañua ōrĩriþotojo “Ketarãka þotorã jia kire mabaaye'e”, po'imajare ārĩþupajoakopeyu. I'supaka napupajoaika simako'omakaja, ikupaka kijũarãñu ārĩwa'ri Tuparãrika bikija o'ora'aekarãte yireka ārĩka: “Po'imaja Ma'mire ba'iaja ã'mika jũarãñu. Supabatirã ‘Tuparãte pũataekakimarĩka mime’, ãparaka po'imajare kire þe'yorãñu.” ¹³ Rita sime. Elías imaekaki upaka baarimaji etatirapaki mae. I'supaka simamaka nayapaika upakaja ba'iaja po'imajare kire baarape. I'supaka kijũarũkia upakaja añua Tuparãrika no'oeka pũñurã,— nare kērĩka.

Me'ri þupakareka Satanãrika ima ña'rjãikakite Jesúre þoataeka

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Torãjĩrã mae aþerã kika wārũrimaja þõ'irã Jesúre þe'rieyaeka ate. Torã keyaeka þoto kika wārũrimaja þõ'irã rĩkimarãja po'imajare imaeka. Supabatirã Moiséte jã'meka wārōrimajare kika wārũrimajaka okabojibu'abaraka nimamaka kĩaeyaeka. ¹⁵ “Ikuþarõ'õþiji Jesúre etarãñu je'e”, ārĩþupajoabekaja imaekarã imarĩ, ketamaka

ĩawa'ri, jĩjimitakaja ɸo'imajare jarika. Jĩjimaka jariwa'ri kipõ'irã narĩrĩwa'rika kire jẽñarĩ.
 16 I'supaka ɸo'imajare imaekarõ'õrã eyatirã ikupaka kika wārūrimajare kijērĩaeka:

—¿Dakoakaka naka mija okabojiko'o? — nare kērĩka.

17 I'supaka kēpakã'ã, ikupaka ĩ'rĩkate ɸo'imaja watopɛkapi kire yi'rika:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Yimaki kipupakarã Satanárika ima kireka ña'rĩjãika imaki, supabatirãoka okamarĩka kime. I'supaka imaki kimamaka, miɸõ'irã kire ye'era'ako'o. 18 Ikupaka kire sabaarijayu: Yimakire ba'iaja sabaaike rakakaja jãjia kire saña'atarijayu. I'supaka kire sabaaike ɸoto kirijeapi jōɸotakaja ɸoririjayua. Supabatirãoka kioɸia kã'rĩɸaatabaraka ritikaja kijiyirijayu. I'supaka kimamaka “Yimaki ɸupakarã Satanárika ima ña'rĩjãikakite mija ɸoatabe”, ñarĩkoɸeko'o mika wārūrimajare. Supa ñarĩko'omakaja sanapoatawārūberiko'o,— kire kērĩka.

19 I'supaka kēpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Jesúre ãrĩka ɸo'imajare:

—Yika ñoaka yibaarijayua ĩarijayurã imariɸotojo, “¿Yaje rita Tuparãrikapi yijare kijeyobaatiyajiñu ruku?”, añurã mija ime bai je'e ruɸu. I'supaka imarã imarĩ, yire mija ã'mitiripẽaokaro'si ¿no'ojĩrã takaja mijare yiwārõrãñu je'e? Mae, yipõ'irã me'rĩre mija e'era'abe,— nare kērĩka.

20 I'supaka kēpakã'ã Jesús ɸõ'irã kire ne'ewa'rika. Jesúre ĩawa'ri, ikuparõ'õɸiji me'rĩreka imaekakire kire tarataeka. I'supaka kire sabaamaka, jĩrĩña'rĩtirã kitūrũeka. I'supaka

baabaraka jōpoaja kirijokopea jarika. ²¹ I'supaka kibaamaka ĩatirā ikupaka kipakire kijērīaeka:

—¿Dikarakakuri wejejē'rāka mimakire eyawa'yu i'supaka kima?— kire kērīka.

I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

—Kūpajīka kimaeka potorāja i'supaka yimakire imaū'mueka. ²² Ĩ'rākurimarīa pekaō'toarā Satanárika ima kire ña'atarape, supabatirā okoarāoka kire saña'ataroyirape kire riatariyapawa'ri. I'supaka simamaka sakaka jiewārūiki mimaye'e, yijare miwayuñarākareka yijaro'si kire mijiebe, — kire kērīka.

²³ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka kire kērīka:

—¿Dako baaerā, “Jiewārūiki mimaye'e”, yire meñu je'e? Yire ā'mitiripēaiki mimarākareka, “Dakoa ka'wisika imabeyua miro'si”, yire merīrāñu,— kire kērīka.

²⁴ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka kipakire ārīka:

—“Yimakire kijiejīñu je'e apeyari”, ārīwa'ri mire ña'mitiripēayu. Supa imarī jībaji mire ña'mitiripēaokaro'si yire mijeyobaabe, — akasererikapī kire kērīka.

²⁵ I'supaka jaibaraka Jesúre imaeka poto rīkimabaji pō'imajare naḡō'irā rīrīra'amaka kīaeka. Rīkimarāja ni'tamaka kīaekarāre kipō'irā etabeyukaji ikupaka Satanárika ima kērīka:

—Mia'mitipe, pō'imajare okamarīa imaerā, ā'mitiribeyurā nimaokaro'sioka nare imarūjeiki mimamaka me'rī pupakareka mire yiporirūjeyu. Supabatirā apekurioka kireka miña'rījāibesarāñu,— sakērīka.

26 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri tīmarīji akasererikaḗi, tararikaḗitiyika kire sariaña'taeka. Supa kire baatirā kipupakareka ña'rījāikakite porika mae. Kiporitapaeka be'erō'ō puparirikaki upaka me'rīte jarika. Topi kire itatirā, “Kopakaja jīrika kimajaka ime”, po'imajare ārika. 27 I'supaka narīko'omakaja kipitakaḗi kire ñi'atirā Jesúre kire baimi'mataeka. Ikuḗaka kire kibaaeka potojo jia rīkamañuka kijarika mae.

28 I'sia be'erō'ō wi'iarā Jesúre kākawa'rika. Torā kika wārūrimajaka takaja kimaeka poto ikuḗaka kire narīka:

—¿Dako baaerā yija puri Satanārika ima poatawārūberiko'orā je'e?— kire narīka.

29 Topi ikuḗaka nare kiyi'rika:

—Tuparāte takaja jēñetirā, i'supaka ima mija poatawārūrāñu. Ikipi takaja sime i'supaka baawārūrika, dakoa imabeyua aḗea,— nare kērika.

“Najāārūkika ñime”, āriwa'ri Jesúre nare bojaeka ate

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30-31 Topi no'rika poto Galilea ka'iarā a'ririjaparaka kiwārūrimajare kiwārōrijarika. Nare wārōbaraka kimaekarō'ō po'imajare ōrīrika kiyapaberika. Ikuḗaka nare kiwārōeka:

—Īrika imaki yire bojajāārūkika po'imajare yire ñi'aokaro'si. Po'imaja Ma'mire ñi'atirā, najāārāñu. Supa yire nabaako'omakaja maekarakarīmi be'erō'ō ōñia yijariḗe'rirāñu,— nare kērika.

32 I'supaka nare kijaibojarijarika kika wārūrimajare ōrīwārūberika. Sōrīwārūberipotojo, “ Ōrīḗūawārūbeyurā mija ime ruḗu bai je'e”,

mare kērĩjĩñu aḗeyari”, ārĩḗupajoawa'ri kire sanajērĩaberika.

*“¿Maki imaki makaki maro'si imatiyarũkika?”,
āḗaraka natiyiaja Jesũka wārũrimajare jaibu'aeka
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)*

³³ Topi no'riwa'rika Capernaúm wejearā neyaeka. Torā eyatirā wi'iarā nakākaeka. Wi'itōsiarā nimaeka ḗoto, ikuḗaka nare kijērĩaeka:

—Ma'aḗi mai'tarijariko'o ḗoto ¿dakoakaka mija jaibu'arijariko'o?— nare kērĩka.

³⁴ I'supaka kērĩko'omakaja, kire nayi'riberika. “¿Maki imaki ruku imatiyaiki?”, ārĩwa'ri ma'aḗi i'tarijaparaka najaiibu'arijarika kire nabojaribi'aeka.

³⁵ Kire nayi'ribepakā'ā, yurupatirā kika wārũrimajare kiakaeka.

—Ī'rĩkate imatiyaiki imariyaparāka, “Yiḗemawa'ribaji imarā aḗerā”, ārĩwa'ri dako okamirāmarĩaja ritaja ḗo'imajaro'si ba'irabeĩjirimaji kimarāñu,— nare kērĩka.

³⁶ Supa imarĩ nawatopēkarā imaekaki me'rĩre e'erikatirā ikuḗaka nare kērĩka:

³⁷ —Ī'ĩ me'rĩ imatiyaikimarĩka kime. I'supaka kimako'omakaja, yire yi'riwa'ri ĩ'rĩkate jia kire baajĩka, jia yire baarika koḗakaja i'supaka kire kibaayu. Supabaawa'ri yire ḗũataekakiteoka i'supakaja baaiki kime,— nare kērĩka.

*“Ba'iaja maka imabeyuka ḗuri majeyomaki
kime”, Jesũre ārĩka
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)*

³⁸ Ikuḗaka Juanre kire bojaeka:

—Wārōrimaji, miwāmeaḗi Satanárika ima ḗoatarapakire yija ĩarape. Maka imakoribeyuka

kimaraꝑe. Satanárika ima ꝑoatarika mijã'meberikaki kimamaka, “I'suꝑaka mibaa'si”, kire yija árãꝑe,— Juanre kire árika.

³⁹ Suꝑa kire kēꝑakã'ã, ikuꝑaka kiyi'rika:

—Jia kibaaraꝑe. I'suꝑaka baakite mija jãjibaa'si. Írika yire ã'mitiripēawa'ri maikoribeyua kibaabeaika be'erõ'õ ba'iaja yire jaiyuyebeyuka kime. ⁴⁰ Ba'iaja mare baabeyuka imarĩ, maka imatikaki uꝑakaja kime. ⁴¹ Rita mijare yibojayu. Yirirã mija imamaka ãawa'ri mijare jeyobaaikika jia jĩjimaka Tuꝑarãte imarãñu. Okoa kũꝑajĩ kisĩarãka áriwa'ri ꝑariji “Jiika kime”, Tuꝑarãte kireka áriãñu. I'suꝑaka kibaaika waꝑa jia Tuꝑarãte kire jeyobaarãñu,— nare kērika.

“Ba'iaja baarika rakajekaja mija imabe”, áriwa'ri Jesúre nare wãrõeka

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Me'rĩre ãtirã ikuꝑaka nare kērika:

—Me'rãrĩjaka ima uꝑaka yire yi'yurãte imarijaju. Suꝑa simamaka, ba'iaja nare baarũjeikite jimarĩa ba'iaja Tuꝑarãte kire baarãñu. I'suꝑaka kijũakoreka aꝑikate ba'iaja kibaarũki ruꝑubaji, ãta jo'baka kiwãmuarã ji'abaatirã kire naña'metarikareka jia simajããeka kiro'si. ⁴³⁻⁴⁴ Ba'iaja baarika mija ja'atabe. Íakõri je'e: Mija ꝑitakaꝑi ba'iaja mija baarijariye'e samija toata'tabe saꝑi ba'iaja mija baakoreka. Mija ꝑitaka írãꝑē'rõto imabepakã'ã jiamarĩa mijaro'si simakoꝑeko'omakaja Tuꝑarã ꝑõ'irã mija a'rirãñu. Íꝑapē'rõto ꝑitaka mijareka imamaka, ba'iaja mija baaika, tēriwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarãñu ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã mija a'rirũkia.

Ɖeka jũ'rēika yaribeyua ima torā. ⁴⁵⁻⁴⁶ Mija ũ'puaɸi ba'iaja mija baarijariye'e ĩ'rãpẽ'rõto mija toata'tabe. Mija ũ'pua ĩ'rãpẽ'rõto imabepakã'ã jiamarĩa mijaro'si simakopek'o'makaja Tuɸarã ɸõ'irã mija a'rirãñu. ĩ'pãpẽ'rõto mija ũ'pua imamaka, ba'iaja mija baaika tẽrĩwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarãñu ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã mija a'rirũkia. ⁴⁷ Mija ñakoapi ba'iaja mija baarijarirãkarekaoka samija e'etabe. Mija ñakoa ĩ'rãpẽ'rõto imabepakã'ã jiamarĩa mijaro'si simakopek'o'makaja Tuɸarã ɸõ'irã mija a'rirũkirã mija jarirãñu. ĩ'pãpẽ'rõto mija ñakoa imamaka, ba'iaja mija baaika tẽrĩwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarãñu ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã mija a'rirũkia. ⁴⁸ Ɖeka jũ'rēika yaribeyua ima torā. Suɸa imarĩ jimarĩa naɸo'ia bekoa ba'arijarirãka.

⁴⁹ Mae imarã ɸo'imaja ba'iaja jũapatarũkirã nime. “Ɖekapi mooika be'erõ'õ rakajekaja maimaye'e”, ãrĩwãrũirã mija ime. I'suɸakajaoka ba'iaja jũakoritirã, ba'iaja baarika mija ja'atarãñu, jiibaji Tuɸarãte ã'mitiripẽaokaro'si. ⁵⁰ Mija ĩabe. Ba'arika yukiraika simamaka jia sajayu. I'suɸaka simako'makaja okaka sima sawayu ɸoto ɸuri, marãkã'ã baatirãoka okaka samabaawãrũbeyu ate.† I'suɸaka simamaka sataarikaja sime i'tojĩrã. Yukira ɸuɸajoatirã, yukira majããmaka jia maba'arika jayu uɸaka jia mija baabu'aikaɸi ãrĩwa'ri jiibaji imarã mija jarirãñu. Suɸa imarĩ Tuɸarãte yaɸaika uɸakaja baarija'atabekaja mija

† **9:50** Frecuentemente, la sal de la región no era pura, sino que fue mezclada con otros minerales. Si la sal se derretiría por la humedad, los minerales sin sabor que se quedarían, no servían para la comida.

imarijape dakoa okamirãmarĩaja mija imaokaro'si,
— nare kērĩka.

10

*“Mija rōmia taabekaja”, ārĩwa'ri Jesúre nare
wārōeka*

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Capernaúm wejeape imatirã Judea ka'iarã Jesúre a'rika. A'ririjarikōrĩ, torã eyatirã Jordán wāmeiria kiwaata'rika. Apepē'rōtorã keyaeka poto, rĩkimarāja po'imajare kipō'irã rērĩka ate. Neyairō'ōrāja, nare kiwārōrijariroyika upakaja nare kiwārōeka. ² Po'imajare wārōbaraka kimaeka poto fariseokaka pupajoirāte kipō'irã etaeka. “Jia kiyi'riwārūberirū”, ārĩwa'ri ikupaka kire najērĩaeka:

—ǂĩmirĩji kirūmure kija'ataika, ba'iaja baarika sime bai?— kire narĩka.

³ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirã ikupaka nare kiyi'rika:

—ǂMarākā'ā Moiséte mijare jā'meka je'e?—

⁴ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirã, ikupaka kire nayi'rika:

—Ikupaka simaeka Moisés imaroyikakite bojaeka: “Ĩ'rĩkate kirūmure taarika yapajĩka, papepa kio'ojĩñu. ‘Mire yitaaerã baayu’, ārĩwa'ri papepa o'oeka kore ĩjiweatirã naja'atabu'ajĩñu”, Moisés imaekakite ārĩka,— fariseokaka pupajoirāte ārĩka.

⁵ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirã, ikupaka nare kērĩka:

—Tuparāte ā'mitiripēarika yapaberikarã mija ñekiarāte imamaka i'supaka Moiséte naro'si so'oeka. I'supakajaoka sime mijaro'si. ⁶⁻⁷ I'supaka

kibaaeka simako'omakaja ɸo'imajare kiɸo'ijiaeka ɸotorāja “Īmirīji supabatirā rōmoreoka Tuɸarāte ɸo'ijiaeka. Supa imarī rōmie'etirā kiro'siji ĩmirījite imarāñu koka. I'supaka simamaka kiɸakiarāre kōrōtapatirā kiɸupayariji kimarāñu koka mae. ⁸ I'supaka imaki imarī kirūmuka ɸuri rakakaja ɸupajoabeyurā najayu mae. Īɸarā imariɸotojo ĩrīka upakaja sime naɸupaka”, āriwa'ri sabojayu Tuɸarārika o'oeka ɸaɸera ɸūñurā. ⁹ “I'supaka nimarū”, Tuɸarāte añua simamaka, mija rōmia taabekaja mija imabe,— nare kērīka.

¹⁰ Wi'iarā kākawa'ritirā kijaikakaka kika wārūrimajare kire jērīaeka. ¹¹ I'supaka naɸakā'ā ikupaka nare kiyi'rika:

—Mamarī kirūmu imaekakote ja'atagirā aɸeko ke'ekoɸeiko kirūmumarīko koime Tuɸarā ñakoareka. Kirūmumarīkoteje kiwā'imañua mamarīkako kirūmutakore ba'iupakaja baawa'ri i'supaka kibaayu. ¹² I'supakajaoka sime rōmo kotīmite ja'atagirā aɸikaka kotīmiarikoɸeiki kotīmimarīka kime Tuɸarā ñakoareka. Kotīmitakimarīkaka kowā'imañua simamaka mamarīkaki kotīmitakire ba'iupakaja baawa'ri i'supaka kobaayu,— Jesúre nare ārīka.

“Me'rāka yiɸō'irā i'tairāte mija jājibaa'si”, Jesúre ārīka

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Jesús ɸō'irā me'rāka ɸo'imajare e'era'aeka. “Nare rabebaraka 'Jia nare mibaabe, Tuɸarā', āɸaraka naro'si kijēñerū”, āriɸupajoawa'ri kiɸō'irā me'rāka ne'ewa'rika. I'supaka nabaamaka ĩatirā, ikupaka Jesúka wārūrimajare nare ārīka:

—Jesúre najo'akoreka, kipõ'irã nare mija e'era'a'si,— þo'imajare narĩka.

14 I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã Jesúre boebarika. I'supaka imawa'ri kika wãrũrimajare ikupaka kibojaeka:

—Yipõ'irã me'rãka etarika mija jãjibaa'si. Jiipuparãte jia ã'mitiripẽairã nime me'rãka. Nimaupaka yire ã'mitiripẽairãte jia Tuparãte imaruputarãnu.

15 Rita mijare yibojayu. Me'rãrĩjaka jia yi'yuakaka pupajoatirã Tuparãte jia mija yi'ririjarijĩnu. I'supaka yi'ribeyurãte þuri Tuparãte e'etoribesarãnu kijã'merũkirãro'si imarãñurãte,— kika wãrũrimajare kẽrĩka.

16 I'supaka nare ãrĩweatirã me'rĩre ke'erikaeka. Ke'erikaeka rakamarãre narupuko'arã kipitaka ja'apeatirã ikupaka kẽrĩka: “Jia nare mibaabe”, ãparaka Tuparãte naro'si kijẽneka.

*Ĩrĩka niñerũ ba'ipite Jesúka jairĩ eyaeka
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)*

17 Topi Jesúre a'rirã baaeka poto kipõ'irã ĩrĩka ĩmirĩjite rĩrĩeyaeka. Jesús wãjitãji ñukurupatirã ikupaka kire kẽrĩka:

—Jiitaki mime wãrõrimaji. Tuparãka õña ñimajipariyapayu. I'supaka imaokaro'si ¿marãkã'ã yibaañũ ruku?— kire kẽrĩka.

18 I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka kire kẽrĩka:

—¿Dako baaerã, “Jiitaki mime”, yire meñu je'e? Tuparã ĩrĩkaja imaki jiika. 19 Tuparãka õña imajiparika miyaparãkareka kijã'meika upakaja miyi'ririjape. Æ'mitirikõrĩ je'e: “Þo'imaja jããbekaja. Rõmika imako'omakaja, apekoka wã'imarĩbekaja.

Karee'erimarĩa sime. 'Ba'iaja kibaarape', āparaka wapuju aperature bojapakibekaja. Po'imajare ba'iaiji pakitirā naniñerū mija ē'ma'si. Mipaki, mipakoreoka jia mija ā'mitiripēabe", āparaka sabojayu Tuparā majaropũñurā o'oeka. I'sia õñuka mime,— kire kērĩka.

²⁰ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupakā'ā kire kērĩka:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Tuparāte jā'meika õrĩwa'ri yime'rārĩrāja jia sayi'ririjarikaki ñime,— kire kērĩka.

²¹ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, Jesúre kire wayuĩaeka mae. Supa imarĩ ikupaka kire kērĩka:

—Ĩrāba'ikaka mibaarika jariwa'yua ruðu. Miba'irĩjia aperature mijipatabe sawapa tōpoerā. Supabatirā wayuoka baairāte samijibe. Supa mibaarākareka Tuparā pō'irā eyatirā rĩkimabaji sawapa mitōporāñu. Supa imarĩ ñañu upakaja miyi'rirāka be'erō'õpi yika wārũrimaji imaokaro'si mi'tabe,— kire kērĩka.

²² I'supaka kire kēpakā'ā ā'mitiritirā, rĩkimakaja ba'irĩjika imaki imarĩ, ba'iaja kipupariwa'rika.

²³ Ke'rika be'erō'õ kika wārũrimajare ĩatirā ikupaka Jesúre arĩka:

—Rĩkimakaja ba'irĩjia rikairāro'si "Tuparāte takaja yi'riwa'ri kiyapaika upakaja yibaarāñu", arĩpupajoarika ka'wisika sime,— nare kērĩka.

²⁴⁻²⁵ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, marākā'ā marĩwārũberijĩka naro'si simaeka. I'supaka nimamaka ikupaka nare kibojaeka ate:

—Mija ā'mitipe yijeyomarā. "Ritaja Tuparāte yapaika upakaja yibaaye'e", arĩtirā kirirā najayaokaro'si ka'wisitaka sime po'imajaro'si.

Ã'mitirikõrĩ je'e: Camello jo'baki imarĩ, perupota kopea kiwapu'ribeyu. I'supakajaoka “Ñipamaki kimamaka, Tuparãte takaja yapaika upaka yibaarãñu”, rĩkimaka ba'irĩjia rikairãte arĩwãrũbesarãñu,— kẽrĩka.

²⁶ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitirikoriberikarã imarĩ, natiyiaja jaibu'abaraka ikupaka narĩka:

—I'supaka simarãkareka maki Tuparãka õña imajiparũkika imabeyuka mirãkiyu,— narĩka.

²⁷ I'supaka nimamaka ãtirã ikupaka Jesũre nare bojaeka:

—Naupayariji tãrĩbeyurã po'imaja. I'supaka simako'omakaja kire yi'yurãte Tuparã põ'irã a'rirũkia, ritaja baawãrũiki kimamaka,— nare kẽrĩka.

²⁸ Supa kẽpakã'ã, ikupaka Pedrote kire yi'rika:

—Jia mia'mitipe. Yija ba'irĩjia ja'ataraparã imarĩ, mika yija imarijaju,— kire kẽrĩka.

²⁹⁻³⁰ Topi ikupaka kire kiyi'rika:

—Rita mijare yibojayu. Aperãte Tuparãrika bojarĩ a'yurã, narĩrãre ja'atawa'rirãñurã. Nabe'erõ'õkarã, napaki, napako, namakarã, nawi'ia supabatirã narioaoka naja'atawa'ririñarirãñu, yirika bojariroka bojarĩ na'ririñarirãka poto. Yirirã imarĩ yirika bojaokaro'si narĩrãre ja'atawa'yurãte, jia Tuparãte baarãñu. Maekaka ritaja rikabaraka nima rĩkimabaji Tuparãte nare ãjirãñu. Wi'ia, rioa, nabe'erõ'õkarã, napakoarã supabatirã rĩkimarãja makarãritiirã nimaerã Tuparãte nare ja'atarãñu. I'supaka simako'omakaja yire na'mitiripeaika simamaka ba'iaja aperãte nare baarãñu. I'supaka naro'si simarãka simako'omakaja õña imajiparika

Tuṕarāte nare ja'atarāñu. ³¹ Rīkimarāja maekaka imatiyarimaja imakoṕeirā, Tuṕarā ṕō'irā neyarāka ṕoto imatiyabeyurā najarirāñu. Aṕerā rīkimarājaoka maekaka imatiyarimajamarīrā imarā, Tuṕarā ṕō'irā neyarāka ṕoto imatiyairā najarirāñu,— nare kērīka.

“Najāārūkika ñime”, ārīwa'ri Jesúre nare bojaeka ate

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² I'suṕaka nare kērīka be'erō'ō Jerusalénrā eyairō'ōrā imaeka ma'aṕi na'rika. Torā a'ririjaparaka kika wārūrimajare kiruṕutawa'rika. Kibe'erō'ōṕi a'ṕaraka ikuṕaka najabu'arijarika: “¿Dako baaerā kiruṕu wayuṕi'ribekaja Jerusalénrā ke'yu?”, narīka. Kibe'erō'ōṕi i'tarijarikarā ṕo'imaja ṕuri jimarīa ba'iaja ṕuṕarikoṕekarā. I'suṕaka nimamaka ĩatirā, kika wārūrimajaka takaja jaiokaro'si, ṕo'imajamatorā nare ke'ewa'rika. Torā eyatirā “Ikuṕaka simarāñu”, ārīwa'ri nare kibojaeka ba'iaja kire nabaariwā'imarīrā baaekakaka.

³³—Jia mija ā'mitiṕe. Jerusalénrā ma'rirā baayu. Torā ĩ'rīka imaki Ṕo'imaja Ma'mire bojajāārūkika. I'suṕaka kibaamaka kurarāka ĩṕarimarā ṕō'irā, suṕabatirā Moiséte jā'meka wārōrimaja ṕō'irāoka yire ne'ewa'rirāñu. Suṕa imarī yire ne'etorirāka ṕoto “Majāārūkika kimarū”, yireka narīrāñu. Suṕabatirā “Āja'a, kire mija jāābe”, ārīwa'ri judíotatarīrāte yire nijirāñu. ³⁴ Suṕabatirā ba'iaja yire naṕo'imajī'irāñu. I'suṕakajaoka yire narijo'kaṕaterāñu. Ajeaṕi yire naṕajerāka be'erō'ō yire najāārāñu. I'suṕaka nabaako'omakaja,

maekarakarĩmi be'erō'ō ōñia yijaripe'rirãñu,— nare kērĩka.

*Santiago Juanḗitiyika “Ikuḗaka yija yaḗayu”,
ãrĩwa'ri Jesúre najēñeka
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Topi Zebedeo makarã Santiago, Juanḗitiyika Jesús ḗō'irã eyatirã, ikuḗaka kire narĩka:

—Mia'mitiḗe wãrōrimaji. Mire yija jēñeika miyi'ririka yija yaḗayu,— kire narĩka.

³⁶ I'supaka kire naḗakã'ã, ikuḗaka kiyi'rika:

—¿Marãkã'ã mijaro'si yibaarika mija yaḗayu?—

³⁷ I'supaka kēḗakã'ã ikuḗaka kire narĩka:

—Ḥemawa'ribaji wejeareka ritaja ḗo'imajare mijã'merãñurĩmi seyarãka ḗoto ikuḗaka yijare mibaarika yija yaḗayu: Īrĩkate ritapē'rōto, aḗikate kãkopē'rōtopi yijare miruḗarũjebe mire jeyobaabaraka yija imaokaro'si,— kire narĩka.

³⁸ I'supaka naḗakã'ã, ikuḗaka nare kērĩka:

—Yire mija jēñekoḗeikakaka jia ōrĩwãrũbeyurã mija ime. Ba'iaja ḗo'imajare yire jũarũjerãñu. Yijũarãka upakaja jũaokaro'si ¿yaje mija rakajepããwãrũjĩñu je'e mijaro'sioka? — nare kērĩka.

³⁹ —Ã'ã, rakajepããwãrũjĩñurã yija,— kire narĩka.

I'supaka naḗakã'ã ikuḗaka nare kērĩka:

—Rita mijare yibojayu. Ba'iaja yijũarãka upakaja ba'iaja mija jũarãñu mijaro'sioka.

⁴⁰ I'supaka simako'omakaja mija yaḗaika upaka mijare ñimarũjewãrũbeyu. Ritapē'rōto, kãkopē'rōtorã yika ruḗarũkirãte Yipaki Tuḗarãte wã'marãñu,— nare kērĩka.

⁴¹ I'supaka kire narīka, aḗerā Jesúka wārūrimaja ī'pāpitarakamarā imaekarāte ā'mitirika. Supa imarī Santiago, Juanre ā'mitiritirā, “ ‘Aḗerāte tērīwa'ribaji yija ime’, noñu ruku”, ārīwa'ri naboebarika. ⁴² I'supaka nimamaka īatirā, nare akatirā ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Ritaja wejeakarā īparimarā naḗo'imajare jājiapī jā'merijayurā, nayapaika upakaja nare baawā'imaparaka. I'supaka nare nabaaike oñurā mija ime. ⁴³ Mija ḗuri, nupaka imabekaja. Yirirā imarāro'si ikupaka sime: Mija watopekarā īpi imariyapaiki, “Ikupaka ḗo'imajare yapayu”, ārīwa'ri nayapaika upakaja aḗerāte jia kibaajīkareka jia sime. ⁴⁴ Imatiyarimaji imarika yapaiki ḗuri, aḗerāte kijeyobaajīkareka jia sime. I'supaka imawa'ri naro'si ba'irabejirimaji upakaja kiba'iraberijarīkareka jia sime. ⁴⁵ I'supaka simamaka, ḗo'imaja Ma'mi ñimako'omakaja “Yiro'si ḗo'imajare ba'irabejirū”, ārīwa'rimarīa ō'ōrā yi'taeka. I'supaka imabekaja ḗo'imajare jeyobaarimaji imaokaro'si ō'ōrā yi'taeka. Supa imarī ba'iaja nabaaike wapa naro'si reyarī ō'ōrā yi'taeka,— nare kērīka.

Bartimeo ñakoa Jesúre jieka

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Jesús kika wārūrimajapitīyika Jericó wejearā nimaeka be'erō'ō, topi na'rika rīkimarāja aḗerāpitīyika. Naka ke'rika ma'arījerā īabeyuka Timeomaki, Bartimeore ruḗaeka. Wayuoka baaiki imarī, niñerū aḗerāte kijēñeroyika. ⁴⁷ “Jesús Nazaretkaki o'yuka”, naḗakā'ā ā'mitiritirā jājia akasererīkapi īabeyukate kire akaeka.

—Mia'mitipe Jesús. Īpi David imaekaki riṗarāmi mime. Ritaja ṗo'imajare mijā'meokaro'si Tuṗarāte wā'maekaki, yire miwayuĩabe,— ĩabeyukate kire ārīka.

48 I'suṗaka kiakaseremaka ā'mitiriwa'ri, rīkimarāja ṗo'imajare kire waṗeka “Miakaserea'si”, āṗaraka. I'suṗaka narīkoṗeko'omakaja jājibaji kiakasereka.

—Mia'mitipe David riṗarāmi. Yire miwayuĩabe,— kire kērīka.

49 I'suṗaka kiakasereka ā'mitiritirā, Jesúre tuirīkaeka mae.

—Kire mija akabe yiṗō'irā ki'taokaro'si, — ṗo'imajare kērīka.

Suṗa kēṗakā'ā ĩabeyukate nakaeka.

—Okajājia mijape. Suṗabatirā mimi'mirīkabe. Jesúre mire akayu,— ṗo'imajare kire ārīka.

50 I'suṗaka naṗakā'ā ā'mitiritirā, ṗemakato ki-jariroaka e'etatirā, mi'maari ñojimarīji Jesús ṗō'irā ke'rika. 51 Kiṗō'irā keyaeka ṗoto, ikuṗaka Jesúre kire ārīka:

—¿Marākā'ā mire yibaarika miyaṗayu?—

—Mia'mitipe wārōrimaji. Jia ĩaiki yire mijariṗe'rirūjerika yiyaṗayu ate,— kire kērīka.

52 I'suṗaka kēṗakā'ā, ikuṗaka kire kiyi'rika:

—Yire ā'mitiriṗēawa'ri “Jesúre yire jierāñu”, merīṗuṗajoamaka, mire yijieyu mae, — kire kērīka.

I'suṗaka kērīka ṗotojo ĩabeyukate yoiki jarika mae. Suṗa imarī,

—Miṗe'ririyaṗaye'e, miṗe'pe mae,— Jesúre kire ārīka.

I'supaka kērīko'omakaja Jesús be'erō'ō ĩabeyuka imakopekakite a'rika.

11

Jerusalénrã Jesúre eyaeka

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹⁻² Jerusalén i'tara'arĩ Olivos wāmeika ĩmimakarã neyaeka. Torã ĩ'paweje wejea imaeka. Betagé, Betania wāmeika simaeka. Jerusalén koyikurirã eyatirã, ikupaka kika wārūrimaja ĩ'parāte kērīka:

—Marupurō'ōrã imawejea mija a'pe. Torã burrowēko makarāka ĩ'rīka jī'apāāeka mija tōporāñu. Ni'i ĩ'rīkaoka pō'imajire marīpeikoribeyuka kime ruḡu. Kire kutetirã, kire mija e'era'abe. ³ Aḡerāte mijare jērīamaka: “¿Dako baaerã kire mija e'ewa'yu?”, narīrāka, ikupaka mija yī'pe: “Maipamakire kire yaḡayu. Supa imarĩ sayija e'ewa'yu. Ñojimarĩji sakiḡe'atarāñu ate”, ārīwa'ri nare mija bojabe,— nare kērīka.

⁴⁻⁵ I'supaka kērīka ā'mitiritirã, na'rika. Torã eyatirã ma'arã burrowēko makarāka niatōḡoeka. Koḡereka wā'tarã naji'apāāekaki kimaeka. Kire tōḡotirã kire nakuteka. I'supaka nabaamaka ĩatirã torã imaekarāre ikupaka nare jērīaeka:

—¿Dako baaerã burrowēko makarāka mija kuteyu?— narīka.

⁶ I'supaka naḡakā'ā ā'mitiritirã, Jesúre nare ārīrūjeka upakaja nare nayi'rika. Supa imarĩ “Jee, samija e'ewa'pe”, narīka burrowēko ba'iparã.

⁷ Supa imarĩ Jesús pō'irã sane'ewarika. Supabatirã sayapāia nacamisa ḡemarã natapiaekapi burrowēko makarã ḡemarã naḡa'aeka.

Sapa'aweatirã ne'eeyaeka þotojo sapemará kimarĩro'ika. ⁸ Rĩkimarãja þo'imaja sayapãia þemakato e'etatirã ke'rika wãjitãji sanajitapãþeka. “Yija ipamaki mime”, arĩwa'ri i'supaka nabaaeka jiyipupaka kire orĩwa'ri. Aþerã wejeripũua e'etirã ja'apãþekarã ke'rika wãjitãji. ⁹ Supa imarĩ Jesúre ruþutaekarã, kibe'erõ'õ imaekarãoka jimarĩ najiwarĩarika jĩjimaka imawa'ri.

—“jĩitaki kime Tuþarã!”, þo'imajare arĩrũ. jMare kijã'meokaro'si Maipamakite pũataekakire etayu! Jia Tuþarãte kire baarũ arĩwa'ri. ¹⁰ Mañeki David imaekaki riparãmite etayu mae. Supa imarĩ jia maro'si sime Tuþarãte maro'si pũataekakipi arĩwa'ri. I'supaka kibaamaka “Tuþarã, mabo'ikakuripi imaki, tẽrĩwa'ribaji jiika mime”, nimaupatiji þo'imajare arĩrũ,— arĩwa'ri najaiika jĩjimaka imawa'ri.

¹¹ I'supaka nañuju Jerusalén wejearã Jesúre eyaeka. Torã eyatirã Tuþarãte jiyipupaka orĩriwi'iarã kikãkaeka. Torã kãkatirã ritaja kĩaþibataeka. I'sia be'erõ'õ sarã'irã baamaka, Betaniarã kipe'riwa'rika, i'þoũ'þuarãe'earirakamarã kika wãrũrimajapitiyika.

Rikamarĩjũki simariþareaja Jesúre higuera kumuþurika

(Mt 21.18-19)

¹² Aþerĩmi Betaniawejeapi no'riwa'rika. O'riwa'ritirã na'ririjarika þoto Jesúre kẽsirabaeka. ¹³ Yoepi higuera wãmeika õteriki ritajũkia õimaka kĩaeka. Jia þũñuijũki sõimaka “Rĩkimakaja

rikaika sime je'e", kērīpupajoaeka.* I'supaka simako'omakaja sawā'tarā eyatirā saḷūnutakaja simamaka kīaeka. Rikamarīa simaeka, sarikayu jērāmarīa simaeka imarī. ¹⁴ Rikamarījūki simamaka ĩatirā, ikupaka sakērīka:

—Apekurioka mirika ḷo'imajare ba'arūkimarīa mimarāñu,— ārīwa'ri sakikumupurika. I'supaka kijaika kika wārūrāte ā'mitirika.

Tuḷarāte jiyīpupaka ōrīriwi'iaḷi waruarimaja supabatirā waḷājirimajare Jesūre ḷoataeka
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Ate Jerusalénwejarā eyatirā Tuḷarāte jiyīpupaka ōrīriwi'ipēte imaekarō'ōrā kikākaeka kika wārūrimajapītiyika. Torā kākaeyatirā waruaparaka, waḷājibaraka imaekarāte kīaeka. Supabatirā aḷetatarārika niñerū o'ae'ebaraka imaekarāte ĩatirāoka nare kīḷoataeka. Niñerū o'arimajare naniñerū ḷeatarūkirō'ō kituriña'rupateka. Supabatirāoka niñerū e'eokaro'si okoīpakoā† ĩjirimaja ruḷarikūmua kituriña'rūeka. ¹⁶ I'supakajaoka, “Tuḷarāte jiyīpupaka ōrīriwi'ipēteḷi koyikuriji sime”, ārīwa'ri ba'irījia ne'ewa'riroyikarō'ōḷi nare sake'ewa'rirūjeberika. ¹⁷ Supabatirā ikupaka ḷo'imajare kiwārōeka:

—Kimajaropūñurā o'oekarā ikupaka Tuḷarāte bojayu: “Ritaja tatarāte yika jaiokaro'si narērīrūkiwi'i simarāñu yiwi'ia”, ārīwa'ri sabojayu Tuḷarārika o'oeka. Suḷa imarī torā ba'irījia ĩjītirā

* **11:13** La apariencia de muchas hojas señala que la higuera carga higos no maduros, pero comestibles. † **11:15** Ellos vendieron palomas para los sacrificios.

niñerũ e'ebaraka mija ima kareba'arimaja wi'i upaka samija baayu,— nare kērīka.

¹⁸ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, “¿Marākā'ā baatirā kire majāājīñu?”, kurarāka ĩparimarāre ārīpupajoaeka, Moiséte jā'meka wārōrimajaoka. “Jiitaka kiwārōika”, ārīwa'ri ritaja pō'imajare jaimaka ā'mitiritirā Jesúre nakīkika. ¹⁹ Na'irā sajakā'ā Jerusalénrō'ōpi kika wārūrimajapitiyika Jesúre pē'rika.

Rikamarjūki higuera jīrīka
(Mt 21.20-22)

²⁰ Apeřimi bikitojo na'rika poto higuerajūki rikamarīa imaeka wā'tarā neyaeka. Torā eyatirā sarīkoa pitiyika ritaja jīrīpataeka simamaka ni-aeka. ²¹ Topi mae Jesúre jaika mirāka Pedrote pupajoatōpoea.

—Miabe wārōrimaji. Samikumupurapaka be'erō'ō sajīrīka ime mae,— kire kērīka.

²² I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre bojaeka kika wārūrimajare:

—Tuparāte mija ā'mitiripēabe. “Kire yija jēñerāka kiyi'rirāñu”, ārīpupajoirā mija imabe.

²³ Rita mijare ñañu. Tuparāte ā'mitiripēaiki imarī, “Īmimaka riakarā ka'raña'rīrū”, kēñu upakaja kiro'si sabaarāñu. I'supaka “Tuparāte yiro'si baabesarāñu je'e”, ārīpupajoabekaja mija jēñebe. “Yijēñeika upakaja kiyi'rirāñu”, ārīpupajoabaraka kire mija jēñebe. I'supaka mija pupajoarākareka mija yapaika upakaja simarāñu. ²⁴ Supa imarī Tuparāte jēñetirā, “Yijēñeika kiyi'ritiyayu”, mija ārīpupajoabe mija pupakapi. I'supaka mija baarākareka

“Tuṕarāte yi'rirāñu”, āriwa'ri mijare yibojayu.
 25-26 Tuṕarāte jaibarakaja, mamarĩ ba'iaja
 aṕerāte mijare baaika mija ye'karipe. I'suṕaka
 mija baabe, Maṕaki mabo'ikakurirā imakioka
 ba'iaja mija baaika mijareka kiye'kariaokaro'si.
 I'suṕaka simako'omakaja aṕerāte ba'iaja baaika
 mija ye'kaririberijĩka, Maṕaki mabo'ikakurirā
 imakioka ba'iaja mija baaika ye'kariaberijĩki
 kiro'si,— nare kērika.

*¿Makire mire jā'memaka i'suṕaka mibaayu? āriwa'ri
 Jesũre najērĩaeka*

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

27 I'sia be'erō'ō Jerusalén wejearā ke'rika ate
 kika wārūrimajapitiyika. Torā eyatirā Tuṕarāte
 jiyiṕuṕaka ōriwi'iarā kikākaeka ṕoto kurarāka
 ĩṕarimarāre kipō'irā eyarĩkaeka, Moiséte jā'meka
 wārōrimaja, suṕabatirā judíorāka ĩṕarimarāoka.

28 Torā eyatirā ikuṕaka kire najērĩaeka:

—¿Dako baaerā Tuṕarāte jiyiṕuṕaka ōriwi'iaṕi
 ṕo'imajare miṕoatarape? Suṕabatirā ¿makire
 jā'meikaṕi i'suṕaka mibaarape?— kire narĩka.

29 I'suṕaka naṕakā'ā, ikuṕaka nare kiyi'rika:

—Yi'ioka ĩ'rāba'ikaka mijare jērĩariyapaiki. Yire
 mija yi'ṕakā'ā ā'mitiritirā, yire jā'meiki wāmea
 mijare yibojarāñu. Ikuṕaka mijare yijērĩariyapayu:

30 ¿Juanre ṕo'imajare ruṕuko'a jũjeokaro'si maki
 kire jā'mekaki? ¿Tuṕarā kire jā'mekakikā'ā?
 ¿ṕo'imajaja kire jā'mekarā bai? Yire mija yi'ṕe,
 — nare kērika.

31 I'suṕaka kēṕakā'ā ā'mitiritirā, natiyiaja na-
 jaika.

—¿Marākā'ā kire mayi'rijĩñu ruku? “Juanre ðo'imajare ruþuko'a jũjerã Tuþarãte kire þũataeka”, marĩjĩka, “¿Dako baaerã Juanre bojarapaka mija yi'riberape?”, mare kērĩrãñu. ³² I'supaka simako'omakaja, “Po'imajaja Juanre jã'mekarã”, marĩjĩka, ðo'imajare mare boebarirãñu. “Tuþarã Juanre þũataekaki kiro'si bojaĩjirimaji kimaokaro'si”, ðo'imajare ārĩþupajoaika simamaka, ¿marākā'ā Jesúre mayi'rĩrãñu ruku? — natiyiaja najaibu'aeka. ³³ Supa imarĩ,

—Ōrĩbeyurã yija,— kire narĩka.

I'supaka naþakã'ã,

—Jee, yire jã'mekaki wãmea mijare bojabesarãki yi'ioka,— nare kērĩka.

12

*“Yire mija yi'ribesarãkareka, ‘Aþerãte Yimakire yi'rĩrũ’, Tuþarãte ārĩrãñu”, Jesúre nare ārĩka
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)*

¹ Bojawãrõrikapi ikupaka ðo'imajare kiwãrõũ'mueka ate.

—Ĩakõrĩ je'e: Ĩ'rĩka iyarioa õterimajire imaeka. Sõteweatirã sakiwaeta'teka. Supabatirã iyaka mukerũkia kibaaeka iyaokoa e'eokaro'si. I'supaka baaweatirã ĩmĩþañakarã wi'ia kibaaeka sĩarĩþaraka nimarũkirõ'õ. I'supaka baaweatirã aþerãte ikupaka kērĩka: “Yĩrioa mija tuerãkareka iyaka mija e'erãkakaka mijare ñijirãñu.” Supabatirã turitaparĩ nare ke'ritapaeka mae. ² Iyaka rērĩka þoto ĩ'rĩka kiro'si ba'irabeĩjirimajire kipũataeka iyaka kiro'si imaeka ke'eokaro'si. ³ Iyarioarã keyaeka þoto

kire ñi'atirã rioa tuerimajare kire pajeka, kire iyaka ijiriyapaberiwari. Toꝑi mae “Me'pe”, kire narika. Supa imarĩ dakomarĩaja kipe'rieyaeka kire jã'mepũataekaki pō'irã. ⁴ Iyaka ke'eetabepakã'ã ãatirã, apika ba'iraberimajire kipũataeka iyaka kire e'erũjebataka. Iyarioarã keyaeka poto, kirupuko'arã kire napajeta'ruika. I'supaka kire baatirã tĩmarĩji kire najairiwã'imarika. ⁵ I'supaka kire nabaamaka ãatirã, apikate ate rioba'ipite pũataeka. Torã keyamaka, rioa tuerimajare kire jããtorika mae. I'supaka nare nabaawã'imapakã'ã ãawa'ri rĩkimarãre rioba'ipite pũataeka. I'supaka nare kipũatako'omakaja ãrãrimarãre jãjia napajeka, aperãte puri najããeka.

⁶ Supa imarĩ kimaki ãrĩkaja jariwa'rikaki mae. Jimarĩa kiwãtaki kimaeka. “Yimakire puri ‘Rioba'ipi maki kime’, ãrĩwa'ri kire nayi'rirãñu je'e”, kãrĩpupajoaeka. I'supaka pupajoawa'ri kimakire piyia kipũataeka mae. ⁷ I'supaka kipupajoaeka simako'omakaja rioba'ipi makire eyamaka ãatirã, ikupaka rioa tuerimajare jaibu'aeka: “Ika rioba'ipi maki kime. Kipakire reyarãka be'erõ'õ kiro'si jariwa'rirũkia sime ika rioa. Kire majããerã ika rioa maro'si sajariwa'yaokaro'si”, narika. ⁸ I'supaka pupajoawa'ri kire ñi'atirã kire najããeka. Supabatirã kipo'ia riorijerã nataaeka. I'tojĩrãja sime ika majaroka,— Jesúre nare ãrĩka.

⁹ I'supaka nare bojaweatirã, ikupaka po'imajare kijẽrãeka:

—¿I'supaka kiro'si ba'iraberimajare baaekarãte marãkã'ã rioba'ipite nare baarãñu ruku? Iakupaka

nare kibaarãñu: Rioa tuerimajare jããrĩ ke'rirãñu. Supabatirã aþerãte rioa kãarĩrũjerãñu.

10-11 Mija ã'mitipe. Tuþarã majaroþũñu ĩ'rãkõ'rĩmato ikuþaka bojaika ¿yaje mija ĩakoyu je'e? Ikuþaka Tuþarãro'si bojaĩjirimajire o'oeka:

“Wi'ia baarimajare ãta ĩ'rõ taaeka. I'suþaka simako'omakaja, aþika i'sio ãtaþi wi'ia kibaamaka aþo ãta tẽrĩwa'ribaji imatiyaio sajarika. Nayapaberikao imako'omakaja, i'sioþi ãrĩwa'riji maipamaki Tuþarãte jia jiyia wi'ia baaeka. I'suþaka baaiki kimamaka, ‘Jiitaka sime’, jĩjimakaþi marĩþuþajoayu”, ãrĩwa'ri kibojaeka Tuþarãrika o'oekaki.—*

12 I'suþaka Jesúre ãþakã'ã ã'mitiritirã, judiotata ĩþarimarãre kire ñi'ariyapaeka. “ ‘Rioa ba'iraberimaja uþaka nime’, mareka ãrĩwa'ri i'suþaka majaroka Jesúre mare bojako'o”, narĩþuþajoaeka. I'suþaka simako'omakaja þo'imajare kĩkiwa'ri kire nañi'aberika. Suþa imarĩ toþi na'rika mae.

“¿Yaje Romawejea ĩþamakire impuesto mawaþaĩjijĩñu?”, ãrĩwa'ri Jesúre najẽrĩaeka (Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

13 ĩ'rãrimaki fariseokaka þuþajoairã, Herodes jeyomarãoka Jesús þõ'irã eyaekarã, niþamarãre nare þũataeka simamaka. “Jesúre jia yijare yi'riwãrũbesarãkareka, kire yija okabaarãñu”,

* **12:10-11** Salmo 118.22-23. Estos versículos refieren a Jesús. Así quiere decir: Aunque Jesús fue despreciado por los líderes religiosos de Israel, Dios le hizo la persona más importante; el que salvará a su gente.

ãrĩwa'ri kipõ'irã neyaeka. ¹⁴ Kipõ'irã eyatirã ikupaka narĩka:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Rita oyiaja bojaiki mime. Po'imajare mire jaiyuyekoþeika dakoa jo'abeyua mire. Imatiyairã, imatiyabeyurãro'sioka kíkibekaja Tuþarãrikakaka wārōiki mime. Suþa imarĩ ikupaka mire yija jērĩayu: ¿Yaje Romawe-jeakaki ĩpire jã'meika upakaja impuestos kire yija wapaĩjijĩnu ruku? Kire yija wapaĩjijĩkareka ¿Moisés imaekakite jã'meka ba'iaja baairã yija jarijĩnu bai?

¹⁵ I'supaka jiapi kire narĩko'omakaja kire þakirika napakatarikoþeka Jesúre õrĩka. Suþa imarĩ ikupaka nare kiyi'rika:

—¿Dako baaerã mijare yiyi'yua ã'mitiritirã yire mija okabaariyaþayu? Ĩ'rãto niñerũ† yiro'si mija e'era'abe ñiaokaro'si,— nare kērĩka.

¹⁶ I'supaka kēþakã'ã ã'mitiritirã, ĩ'rãto niñerũ kiro'si ne'era'aeka. Sĩatirã ikupaka nare kērĩka:

—¿Maki þema sime samija ĩamaka? Supabatirã, ¿maki wãmea sareka o'oeka sime?— nare kērĩka.

I'supaka kēþakã'ã ikupaka kire nayi'rika:

—Ĩpi César þema upaka sime,— kire narĩka.

¹⁷ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka nare kērĩka:

—Ĩpi César rika ima kire samija ĩjibe. I'supakajaoka Tuþarãrika ima kireje samija ĩjibe,— nare kērĩka.‡ I'supaka Jesúre ãpakã'ã ã'mitiritirã okamarĩaja najarika õrĩtiyaiki kime ãrĩwa'ri.

† 12:15 Denario ‡ 12:17 Denle entonces al rey lo que es debido a un rey. Y denle a Dios lo que es de Dios: servirle a Él con todo.

*¿Reyariþotojo õñia þo'imajare jariþe'rirãñu ruku?
ãrĩwa'ri Jesúre najẽrĩaeka*

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Supa imarĩ ĩrãrimaki saduceokaka þuþajoairãte eyaeka Jesúka jairĩ. “Po'imajare reyarãka be'erõ'õ õñia jariþe'ririka imabeyua”, ãñurã nimaeka. Supa imarĩ Jesúre sakaka jẽrĩaokaro'si kiþõ'irã neyaeka.

19 —Mia'mitiþe wãrõrimaji. Ikuþaka maro'si Moisés imaekakite o'oeka: “Kima'mi makarãmarĩaja rũmure kireyatapajĩka, kima'mi rũmu mirãkote kibe'erõ'õkakire e'ejĩka marã imabeyua kika komakarãrirã”, ãrĩwa'ri Moisés imaekakite o'oeka,— kire narĩka.

Supabatirã ikuþaka narĩka ate:

20 —Īakõrĩ je'e: Bikija ĩrĩkate imaeka. ĩrõtẽnararakamarã kibe'erõ'õkarãre imaeka. Mamarĩ kirõmie'eũ'mueka nama'mi. Makarãmarĩaja kirũmure kireyatapaeka. 21 Supa imarĩ kotĩmite reyatapamaka kibe'erõ'õkakite kore e'eka ate. I'suþakajaoka makarãmarĩaja kireyaeka kiro'si. Supa imarĩ kibe'erõ'õjĩtekaki koka imaekaki. Nuþakajaoka kireyaeka. 22 I'suþakaja oyiaja kirĩrãre ritaja koka imakoripatakopeka. Koka makarãrimarĩaja nareyapataeka. Nareyapataeka be'erõ'õ koreyaeka narũmu imakoperoyikako. 23 “Po'imaja reyariþotojo õñia jariþe'rirãñurã”, ãñuka mime. Karemarĩa rita bojaiki mimarãkareka, ¿ritaja narũmu koimaeka simamaka, ni'ika kotĩmiaritiyarãñu ruku õñia kojariþe'rirãka þoto?— saduceokaka þuþajoairãte ãrĩka Jesúre.

24-25 I'suþaka kire napakã'ã, ikuþaka kiyi'rika:

—Tuṕarā majaroṕũñurā o'oeka õrĩbeyurā mija ime. Suṕabatirā “Ritaja baawārũiki kime Tuṕarā”, ārĩwārũbeyurā mija. I'suṕaka imarā imarĩ, rukubaka ṕuṕajoairā mija ime. Õñia najariṕe'rirāka ṕoto rõmie'ebesarāñurā ṕo'imaja. I'suṕakajaoka simarāñu rõmijāro'si. Tuṕarāte imarõ'õkarā ángelrāka uṕaka ṕo'imajare imarāñu. ²⁶ Mae reyariṕotojo õñia ṕo'imajare jariṕe'rirũkiakaka mijare yibojaerā baayu. ¿Moisés imaekakite o'oekakaka ĩakoribeyurā mija bai je'e? Yaṕumakarāka jũ'rēika watoṕekaṕi Tuṕarāte ikuṕaka ārĩka Moisés imaekakite: “Mija ñeki Abraham imaekaki jia yire baarijayuka. I'suṕakajaoka Isaac suṕabatirā Jacob imaekarā jia yire baarijayurā”, Tuṕarāte kire ārĩka. ²⁷ “Īrā maekarakamarā jia yire baabaraka imarijayurā”, Tuṕarāte ārĩka, õñia nimamaka. Tuṕarā ṕõ'irā nime, reyaekarā imariṕotojo naririberika simamaka. Suṕa imarĩ “Õñia ṕo'imajare jariṕe'ribesarāñu”, añurā imarĩ, tērĩrikaja rukubaka ṕuṕajoairā mija ime, — saduceokaka ṕuṕajoairāte kērĩka.

Imatiyairokakaka Tuṕarāte jā'meika Jesúre bo-jaeka

(Mt 22.34-40)

²⁸ Toṕi mae saduceokaka ṕuṕajoairāte Jesúka jaika ṕoto Moiséte jā'meka wārõrimajire sã'mitiritirā, “Jia Jesúre nare yi'yu”, kērĩṕuṕajoaeka. Suṕa ārĩwa'ri Jesús ṕõ'irā ke'rika kire jērĩaokaro'si.

—¿Dika sime Tuṕarāte jā'meika imatiyaika? — ārĩwa'ri Jesúre kijērĩaeka.

²⁹⁻³⁰ Suṕa imarĩ ikuṕaka kire kiyi'rika:

—Tuparāte jā'meika imatiyaikakaka ikupaka sabojayu: “Mija ā'mitipe Israelka'iakarā. Tuparā ĩrĭkaja imaki Maiṗamaki. Aṗerāte mawayuāika tērĭwa'ribaji jia maiṗamaki Tuparāte mayi'ririjarijĩnu. I'supakajaoka ritaja ōrĭriṗupakirā maimaṗitiyika jia Tuparāte mayi'rijĩnu. Supabatirā ĩrāmijipiji ṗupajoatirā jia kire mabaarijarijĩnu”, ārĭwa'ri sabojayu imatiyaika Tuparāte jā'meika. ³¹ I'sia rokajĭtekaka ikupaka bojaika: “Maṗo'ia mawātaika upakajaoka aṗerāte mawātajĩnu.” Dika aṗea ika ĩ'ṗakurikaka Tuparāte jā'meika tērĭwa'ribaji imatiyaika imabeyua,— Moiséte jā'meka wārōrimajire kērĭka.

³² Supa kēṗakā'ā ikupaka Jesúre kiyi'rika:

—Rita meñu wārōrimaji. ĩrĭkaja kime Tuparā. Maki aṗika imabeyuka kiupaka imaki. I'supaka meñua rita sime. ³³ “Aṗerāte mawātaika tērĭwa'ribaji jia Tuparāte mayi'ririjarijĩnu. Ritaja ōrĭriṗupakirā maimaṗitiyika jia Tuparāte mayi'rijĩnu. Supabatirā ĩrāmijipiji ṗupajoatirā jia kire mabaarijarijĩnu. I'supakajaoka maṗo'ia mawātaika upakaja aṗerāteoka mawātajĩnu”, ārĭwa'ri mibojaika imatiyaika sime. Moisés imaekakite jā'meka upakaja Tuparāte jia baawa'ri wa'iro'si ri'ia kiro'si majoeĭjiyu. I'supaka mabaaika jia ima simako'omakaja Tuparāte mayi'ririjayua, supabatirā aṗerāte mawātarijayuaoka, tērĭrikaja imatiyaika sime,— kire kērĭka.

³⁴ Jia kiyi'ṗakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre kire ārĭka:

—Yire meñua ña'mitiyuareka, “Tuparā, miyapaika upakatakaja yibaarāñu”, ārĭwārūrĭkika mime.

Kirikitaki mimatiyarika kũpajji mire jariwa'yua je'e,— kire kērīka.

I'supaka Jesúre āpakā'ā ā'mitiritirā, ni'i ĩrīkaoka kire jērīaberikaki mae, “Mare tērīwa'ribaji ōñuka kime”, ārīpupajoawa'ri.

“¿Maki riṣarāmi kime ruku Jā'merūkika Tuṣarāte wā'maekaki mijareka?”, ārīwa'ri Jesúre nare jērīaeka (Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Tuṣarāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā wārōbaraka ki-maekarō'ōpi ikupaka ṑo'imajare kērīka:

—“Jā'merūkika Tuṣarāte wā'maekaki§ David imaekaki riṣarāmi kimarāñu”, nañu Moiséte jā'meka wārōrimaja. ¿Yaje rita nañu ruku jee? ¿Yaje kiriparāmitakioka kimarāñu je'e mijareka?

³⁶ I'supaka napupajoaika simako'omakaja, kiriparāmirēka ĩpi Davidre jaika ṑoto, “Ñipamaki mime”, kireka kērīka. I'supaka simamaka, David imaekaki Espiritu Santore kire jeyobaaekapi ikupaka kio'oeka:

“Ñipamakire ikupaka Tuṣarāte ārīka: ‘Ritaja ṑo'imajare jā'merimaji mimarāñu. Suṑa imarī yiritapē'rōtorā mirupabe. I'supaka mimarāka simamaka mimajamarāre yitērīrāñu mire nayi'yaokaro'si', Tuṣarāte kire ārīka”, ārīwa'ri David imaekakire o'oeka.

³⁷ “Ñipamaki mime”, ĩpi Davidre kire āpakā'ā, ¿yaje ruku kiriparāmitakiji kime je'e? Davidre tērīwa'ribaji kimema,— nare kērīka.

Jia nare kiwārōmaka ā'mitiritirā, rīkimarāja torā imaekarāte jījimaka jarika.

“Moiséte jā'meka wārōrimaja ikupaka ba'iaja baarijayurā”, Jesúre ārīka

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ikupaka po'imajare kiwārōeka ate:

—Moiséte jā'meka wārōrimajare baarijayu upaka mija baakoreka jia mija pupajoabe. Mija ĩabe, ikupaka nabaarijayu. “Imatiyairā yija ime”, ārīpupajoairā imarī, jariooka jia jāātirā po'imajare ĩaika wājītāji naturirijayu. Supabatirā wejeñe'metāji na'ririjayu poto jia pi aperature nare jeñerika nayapayu. ³⁹ Rērīriwi'iarā nakākaika poto imatiyarimajare rupaō'ōrā oyiaja narupariyaparijayu. Baya nabaarijayu poto i'supakajaoka imarika nayapayu. ⁴⁰ “Jia baairā maimē”, ārīpotojo, nañu upakaja baabeyurā nime. Natīmiarāte reyatapaekarāte pakitirā, naba'irījia, nawi'iaoka nareka ne'marijayu. I'supaka wayuoka baairāte wayuābeyurā imariḡotojo po'imajare ĩaika wājītāji, ñoaka Tuparāka najaiyu. “Tuparāte yapaika upakaja jia baairā nime”, po'imajare ārīpupajoarū ārīwa'ri i'supaka kika najairijayu. I'supaka nabaakopeika jiamarīa sime. I'supaka ba'iaja naba aika wapa, wapaĭjibaraka jimarīa ba'iaja najūarāñu. Nupaka mija baa'si jia mija pupajoabe,— Jesúre ārīka ritaja po'imajare.

Tīmite reyatapaekako wayuoka baaiiko imariḡotojo niñerū ĭjikako majaroka

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā niñerū jāārūkia wā'tarā Jesúre rupaeka. Po'imajare niñerū jāāika kīarijarika. Rīkimaka ba'irījia rikairā

rĩkimakaja niñerũ i'sikotorã jããekarã. ⁴² I'supaka nabaairõ'õrã wayuoka baaikote eyaeka. Kotĩmite reyatapaekako koimaeka. Ĩ'pato niñerũ yabirĩjiaka i'sikotorã kojããeka. Cobrekaka simaeka imarĩ, wapaãã'rĩmarĩa simaeka koniñerũjĩka. ⁴³ Supa imarĩ kika wãrũrimajare akatirã ikupaka nare kẽrĩka:

—Jia mija ã'mitipe. Wayuoka baaiko imariþotojo jia Tuparãro'si i'kore ĩjiyu. Rĩkimaka ba'irĩjirã þemajĩrã ĩjiko koime. ⁴⁴ Rĩkimakaja ba'irĩjirã þuri rĩkimaka niñerũ rikairã. Sakaka nijika simako'omakaja rĩkimakaja sajariwa'yu narika ruþu. I'ko þuri wayuoka baaiko imariþotojo korikaikajĩka simaupatiji ĩjipataiko. Ba'arika kowapaĩjirũkia imakoþaikaja Tuparãte kõjipatayu, — kika wãrũrimajare kẽrĩka.

13

*Tuparãte jiyiþupaka õrĩriwi'ia nakuyepaterãñu
ãrĩwa'ri Jesúre bojaeka
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Tuparãte jiyiþupaka õrĩriwi'ia kimaekarõ'õþi kiþorika þoto ikupaka ĩ'rĩka kika wãrũrimajire kire ãrĩka:

—Miabe wãrõrimaji. Jitaka sime i'sia wi'ia. Jia jo'bari'o ãtakaka baaeka sime,— Jesúre kẽrĩka.

² I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiriwa'ri, ikupaka Jesúre kire yi'rika:

—Maekaka jiiwi'i samija ĩaika simako'omakaja, ñamajĩ þo'imajare kuyepaterũkia sime. Supa imarĩ ika wi'iakaka ãta ĩ'þari'o tuapeþeka þeyubesarãka, sariripatarãka simamaka,— nare kẽrĩka.

“Ritatojo wejea ririrā baarāka ruḡu ikupaka simarāñu”, Jesúre ārīka

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ I'sia be'erō'ō Olivos wāmeika imimapemarā ey-atirā Jesúre ruḡaeka. I'sia imima wājītāji űoakuri ḡañakarā Tuparāte jiyiḡuḡaeka ōrīriwi'ia imaeka. Pedro, Santiago, Juan, Andréḡitiyika Jesús ḡō'irā na'rika naro'siji kire jērīaokaro'si.

⁴ —Mibojaiika, ḡmarāḡate i'suḡaeka simarāñu? I'suḡaeka simarūki ruḡu, ḡdakoā yija ĩāũ'murāñu ruku?— kire narīka.

⁵ I'suḡaeka naḡakā'ā, ikupaka nare kiyi'rika:

—Jia mija ḡuḡajoabe aḡerāte mijare ḡakikoreka.

⁶ Mija ĩabe. “ḡo'imajare yijā'meokaro'si Tuparāte ḡūataekaki űime”, āḡaraka rīkimarāja ḡakirimajare eyarāñu. I'suḡaeka baawa'ri rīkimarāja ḡo'imajare naḡakirāñu.

⁷ Mija koyikurirā imarāñurāte jīrīrāka ā'mitiritirā, mija kīkia'si. Aḡewejeekarāre ḡitā'mua jērāta'arāka ā'mitiritirā, mija kīkia'sioka. I'suḡaeka simarijarirāka imariḡotojo űojimarītaka riribesarāka ritatojo wejea ruḡu.

⁸ ĩrātata jīrīrāñurā aḡetataka. Suḡabatirā ĩrāka'ireka imarā, aḡeka'ireka imarāḡitiyika jīrīrāñurā. ĩrārikō'rīmatorā ka'ia iyirāka. Suḡabatirā ba'arika ḡuḡakā'ā, ba'arimarīa ḡo'imajare jarirāñu. I'suḡaeka jūairā imariḡotojo satērīwa'ribaji najūarijarirāñu ruḡu.

⁹ Rakajekaja mija imabe. Mijare űi'atirā ĩḡarimarā ḡō'irā mijare ne'ewa'rirāñu. Suḡabatirā rērīriwi'itōsiarā mijare naḡajeriwā'imarīrāñu. Yire ā'mitiripēairā mija imamaka, ĩḡarimarā wājītāji mijare narīkamarirūjerāñu. Na'mitirirāka wājītāji

yirika nare bojabaraka, “Jesúre ã'mitiripëairã yija ime”, mija ãrĩrãñu. ¹⁰ Ritatojo wejea ririrã baarãka ruþu ritaja þo'imajare yirika bojaþatarũkia simarãñu. ¹¹ Mijare ñi'atirã ĩþarimarã wãjitãji mijare ne'ewa'pakã'ã, kĩkiwa'ri “¿Marãkã'ã nare mayi'rirãñu?”, ãrĩþuþajoabekaja mija imabe. Mija ãrĩrũkirõ'õjĩte eyarãka þoto “Ikuþaka nare yija ãrĩrãñu”, ãrĩþuþajoairã mija imaokaro'si Espĩritu Santore mijare jeyobaarãñu. I'supaka mijare kijeyobaarãka simamaka, ikiþi ãrĩwa'ri jia nare mija yi'riwãrũrãñu, mija õñu uþakaja mija þuþajoikakĩmarĩa,— nare kërĩka.

¹² Ate nare kërĩka:

—Yire yi'yurãte ikuþaka nabaarãñu. ĩrĩka makarã imariþotojo yire yi'riþarea ĩrĩkate nañi'arũjerãñu kire najããokaro'si. Suþabatirã yire yi'yurã nimamaka naþakiji kimakarãte jããrũjerãki. I'supakajaoka yire yi'yurãte ã'mijĩawa'ri naþakiarã majamarã jaritirã namakarãja nare jããrũjerãñurã. ¹³ Yire ã'mitiripëairã mija imamaka ĩawa'ri, ritaja þo'imajare mijare ã'mijĩarãñu. I'supaka simako'omakaja yire yi'ririþa'atabeyurãte takaja ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rirũkirã nimakopeikareka Tuþarãte nare wayuĩarãñu.

¹⁴ Tuþarãte bojaĩjirimaji imaekakite o'oeka uþakaja “ĩrãrĩmi Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'iarã ĩrĩka ba'iaja baarimaji kimarũkimatorãja kimarãka mija ĩarãñu.” (Yi'i Marcos ika þapera yo'oika ĩarãñurã, jia samija õrĩwãrũbe).* Tuþarãte yaþaberitiyaika kibaarãka þoto Tuþarãte

* **13:14** Esta advertencia es del escritor, Marcos. No es lo que dijo Jesús.

jiyipupaka òrĩriwi'ia ba'iaja kijarirũjerãñu. I'supaka simarãka ñawa'ri, ñojimarĩji Judea ka'iarã imarãte pusiara ru'rimirĩrãkareka jia naro'si simarãñu. ¹⁵ Kiwi'i pamarã imarãki topi ruitirã, kiba'irĩjia e'erĩ kiwi'iarã kãkabekaja ñojimarĩji kiru'rirũ. ¹⁶ Rioa ba'irabebarakã imarãkioka, wi'iarã ima kicamisa pemapi kijããrijayuto e'erĩ kipe'riberijĩñu. ¹⁷ Rõmijã yata imarãñurãro'si ka'wisika simarãñu naru'yaokaro'si. U'pubaka me'rãka rikarãñurãro'sioka i'supakaja simarãñu. ¹⁸ Pu'ejẽ'rãka simarãka poto i'supaka simakoreka Tuparãte mija jẽñebe. ¹⁹ I'supaka simarãka poto ba'itakaja ritaja po'imajare jũarãñu. Tuparãte wejea po'ijiaekarãja ba'iaja najũarijarika pemawa'ribaji ba'iaja po'imajare jũarãñu i'sia poto. I'supaka simarãka be'erõ'õpi puri apekurioka i'supaka imarũkiaro'si marĩa simarãñu mae. ²⁰ I'supaka simako'omakaja “Ñoitakaja i'supaka jũabarakã nima'si, i'tojĩrãja simarũ”, Tuparãte ãrĩrũkimarĩa simarikareka ritaja, ñrĩkaoka jariwa'ririmarĩaja po'imajare purijããeka. I'supaka imarũkia simako'omakaja kiwã'maekarãte wayuñawa'ri ñoitakamarĩaja i'supaka kimarũjerãñu.

²¹ “Mija ñabe õ'õrã Cristore ime”, ñrĩka mijare ãrĩpakikoperãkite mija ã'mitiripẽa'si. Apika ãrĩkaki, “Mija ñabe õ'õrã kime Mesías, Jã'merũkika Tuparãte wã'maekaki kime”, mijare ãrĩrãkiteoka mija yi'ria'si. ²² Rĩkimarãja pakirimajare eyarãñu. Ñrãrimarã “Yi'i imaki Jã'merũkika Tuparãte wã'maekaki”, ãrĩrãñurã. Aperã imarãñurã “Yi'i imaki Tuparãro'si bojañjirimaji”, ãñurã. Supabatirã po'imajare pakiookaro'si niakoribeyua nare baabearãñurã.

Tuṕarāte wā'maekarā pariḡi nare ā'mitiripēarika yaṕawa'ri, i'suṕaka nabaakoṕerāñu. ²³ Jia ōrīwārūtirā, “I'suṕaka simarāka”, mija ōrīrā ikuṕaka mijare ñañu. Suṕa imarī rakajekaja mija imabe.

Po'imaja Ma'mire ṕe'rietarūkiakaka
(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Ba'iaja ṕo'imajare jūarāka be'erō'ō aiyate ñamita'rirāñu. Ñamikakioka yaaboabesarāki.

²⁵ Tā'ṕia ña'rīrāka. Ritaja weṕeṕemareka ima Tuṕarāte rī'merūjerāñu. ²⁶ I'suṕaka simarāka ṕotojī ritaja Po'imaja Ma'mire niarāñu ate.

Oko ūmakaka watoṕekapī jia yaaboaika, suṕabatirā tērīwa'ribaji yirikaṕi yi'tarāñu.

²⁷ Tuṕarāte imarō'ōkarā ángelrākare yipūatarāñu yiwā'maekarāte narēaokaro'si. I'suṕaka nare yijā'memaka ritatojo weṕeareka ṕo'imaja ima uṕatataja rēarī naṕibirāñu.

²⁸ Higuera wāmeika ōterikiakaka ṕuṕajoabaraka mijare yiwārōerā baayu mae. Higuera ritajūkia saṕūñua so'aika ĩatirā, “Kūṕajī saṕariwa'yu ĩjijē'rāka seyarūkia”, marīwārūyu. ²⁹ Suṕa imarī yibojaika uṕakaja simaū'murāka ṕoto, “Kūṕajī saṕariwa'yu Po'imaja Ma'mire etarūkia”, mija ārīwārūrāñu mae. ³⁰ Rita sime ika mijare yibojaika.

Yibojaika uṕakaja simarāka ṕoto ĩ'rārimarā maekaka imarāte ōñia imarāñu ruṕu. ³¹ Ika ka'ia, weṕeṕemaoka ririrūki oyiaja sime. I'suṕaka simako'omakaja yirika† ṕuri ririrūkimarīa sime.

† 13:31 El mensaje de Jesús

32 Maki òrĩbeyuka yetarũkirĩmikaka. Mabo'ikakurirã imarã ángelrãkaoka òrĩbeyurã. Yi'i, Tuparã Maki imariþotojo ñorĩbeyuoka yi'i. Mapaki Tuparã ĩrĩkaja òñuka yetarũkirĩmikaka.

33 I'supaka simamaka òrĩweitikaja mija imabe. Sõrĩbeyurã imarĩ, rakajekaja mija imarijape. 34 Jia mija á'mitipe, ika bojawãrõrikapi mijare yibojaerã baaika: ĩrĩka wi'iba'ipi imaekaki. Turitaparĩ ke'rika þoto, kiro'si ba'irabeĩjirimajare wi'ia kĩarĩrũjeka. Ke'rirã baaeka ruþu “Ika mija ba'iraberika imarãka”, nare kẽrĩka. Kopereka tuerimaji “Yire ta'abaraka, ò'òrãja wi'ia ĩarĩparaka mimabe”, kire kẽrĩka. 35 Kiuþakaja ya'rirãñu yiro'sioka. Supa imarĩ jia yire ta'abaraka mija imabe, yi'tarũkia mija òrĩbeyua simamaka. “Na'irã, ñami ñe'metãji, karaka akarãka þotojĩ, wãrĩrika ru'ara'arãka þoto, i'tojĩte ki'tarãñu”, yireka ãrĩwãrũbeyurã mija ime. 36 Ikuþarõ'òþiji etatirã, “¿Dako baaerã mija kãñu, yiyapaika upaka baabekaja?”, mijare ñarĩkoreka, rakajekaja mija imarijape. 37 Mijaro'sitakamarĩa ikupaka yibojaweyu ritaja þo'imajaro'si. Jia imatikaja yire ta'atikaja mija imarijape,— nare kẽrĩka.

14

“¿Marãkã'ã marĩjĩkareka Jesúre majããrũjejĩñu ruku?”, ãþaraka najaibu'aeka

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Topi mae, ĩ'parĩmi sajariwa'rika Þascua baya ruþu. Levadura rukeberika þan naba'aribaya simaeka. I'sia þoto þo'imajare òrĩbeyuju Jesúre ñi'arika kurarãka ĩparimarãre þakatarikoþeka,

Moiséte jã'meka wãrõrimajapitiyika. “¿Dikapî kire okabaatirã kire majããrũjejiñu?”, ãparaka najaibu'aeka. ² Ikuþaka ï'rãrimakire ãrĩka:

—Pascua baya simarãka þoto Jesúre mañi'ajĩkareka, jimarĩa þo'imajare boebarijĩñu. Boebariwa'ri ba'iaja nabaajĩkareka, marãkã'ã baatirã nare mokajããwãrũberijĩñu. Supa imarĩ Pascua baya simarãka þoto, kire mañi'aberijĩñu ruþu,— narĩka.

Rõmore Jesús ruþuko'a þemarã ruþuko'awearũkia yo'yekako

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ I'sia ruþubaji þañaka Betania wejearã kimaeka þotojĩ, Simón kãmia rabaeka mirãki wi'iarã Jesúre imaeka. Torã ba'abaraka nimaeka þoto ï'rãko rõmore naþõ'irã eyaeka, ãta alabastro wãmeikakaka jotoa baaeka rikatirã. Satõsiareka nardo wãmeika iyebaka imaeka jia jiijĩsiakaka. Supabatirãoka waþajã'rĩtakakaka simaeka. Alabastrojotoku'rea þeþaru'atatirã Jesús ruþuko'arã iyebaka koyo'yeka kire jiyiþuþayeewa'ri. ⁴ I'suþaka kire kobaamaka ïatirã, jimarĩa ï'rãrimarãre kore boebarika. I'suþaka imawa'ri,

—¿Dako baaerã kiruþuko'arã iyebaka koyo'yeyu? Waþuju sakowe'weþateyu. ⁵ I'sia iyebaka trescientos denario rõ'õjĩrã waþajã'rĩa sime. Sawapa tõþotirã wayuoka baairãte koĩjirĩ imakoþeyu, — ãparaka ï'rãrimarãre jaibu'aeka natiyiaja.

I'suþaka ãparaka kore najaiyuyeka.

⁶ I'suþaka naþakã'ã, ikuþaka Jesúre nare ãrĩka:

—Koimaparũ. Jia yire baawa'ri i'supaka kobaayu. ⁷ Mija watopekarã imajiparũkirã nime wayuoka baairã. Supa imarĩ mija yaparãka potojo nare mija jeyobaarijarijĩũ. Yi'i puri mijaka imajipabesarãki. ⁸ Iko puri kopupaka kore jiyuika upakaja jia yire baaiko. Yireyarũki ruþu iyebaka jia jiijsia yire koyo'yeyu. Yire nayayerũkia pupajoaweiko upaka i'supaka yire kobaayu. ⁹ Rita ika mijare yibojayu. Ritaja wejeareka Tuparãrika wãrõbaraka, jia yire kobaaeka mirãka po'imajare bojarijarirãũ. Supa imarĩ jia kobaaeka pupajoabaraka, kore naye'kariribesarãũ,— nare kërĩka.

Jesúre nañi'aokaro'si karerõ'õpi Judare kire boja-jããeka

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Torãjĩrã mae kurarãka iparimarãka jairĩ Judas Iscariotere a'rika. Jesúka wãrũrimaja i'poũ'puarãe'earirakamarãkaki imaki kimaeka. “Jesúre mija ñi'aokaro'si, kimarõ'õrã mijare ye'ewa'rirãũ”, nare kërĩka. ¹¹ I'supaka nare kibojamaka ã'mitiritirã, jjimaka najarika. I'supaka jariwa'ri,

—Niñerũ mire yija ijrãũ,— kire narĩka.

Supa imarĩ “Po'imajamatorã Jesúre nañi'aerã, ¿marãkã'ã nare yibaarũjerãũ ruku?”, Judare arĩpupajoaũ'mueka.

Jesúre piyia ba'aekakaka

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Pascua baya ã'muroyikarĩmi levadura rukeberika pan naba'aribaya seyaeka. I'sirĩmi oveja

makarāka jāātirā naba'aroyika. Egiptoka'iarā nañekiarāte imaeka poto Tuparāte nare tāāeka pūpajoabaraka i'supaka nabaaroyika. Supa imarī kika wārūrimajare ikupaka kire jērīaeka:

—¿No'orā ba'arika baaweirī yija a'ririka miyapayu, Pascua baya poto maba'arūkia?— kire narīka.

¹³ Topi ĩ'parā kika wārūrimajare pūataweibaraka ikupaka nare kērīka:

—Wejearā mija eyarāka poto torā ĩ'rīka jotoapī okoa kōkewa'yukate mija ĩatōporāñu. Kibe'erō'ō mija a'pe. ¹⁴ Kibe'erō'ō a'ritirā, wi'iarā kikākarāñurō'ō ĩatirā, ikupaka āparaka saba'ipite mija jērīabe: “Yijare wārōrimaji ikupaka ārīko'oka: ‘¿No'orā sime yika wārūrimajaka, Pascua baya poto ba'arūkia nabaaweirūkirō'ō?', kērīko'o”, mija āpe. ¹⁵ I'supaka mija āpakā'ā ā'mitiritirā, ĩmipē'rōtorā ima kuraraka jo'barō'ōjīte mijare kibearāñu. Kopakaja najietikarō'ō simarāñu. Supa imarī i'sia kurarakarā maba'arūkia mija baaweibe, — nare kērīka.

¹⁶ I'supaka nare kērīka be'erō'ō, torā na'rika. Torā eyatirā Jesúre nare bojaeka upakaja sima-maka niaeka. Torā Pascua bayarīmi naba'arūkia nabaeka mae.

¹⁷ Rā'iwa'ri neipupurō'ō sajarika poto Jesúre torā eyaeka kika wārūrimaja, ĩ'pou'puarāe'earirakamarā kika imaroyikarāpitiyika. ¹⁸ Naka ba'abaraka ikupaka nare kibojaeka:

—Mija ā'mitipe. Rita mijare yibojayu mae. Mawatopekara ĩ'rīka imaki maka ba'aripotajo, yimajāmarāre yire ñi'aokaro'si yire bojajāārūkika,— nare kērīka.

19 I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja naḡuḡarika. Toḡi mae nimirakamakiji ikupaka kire āḡaraka najērīaū'mueka:

—¿Yi'imarīka i'supaka baarāki ruku?— āḡaraka kire najērīaeka.

20 Toḡi mae ikupaka nare kiyi'rika:

—Ī'ḡoū'ḡuarāe'earirakamaki seroarā yika ḡan ḡu'aba'airākaki kime. ²¹ Tuḡarā majaroḡūḡurā sabojaika uḡakaja simaerā baayu yiro'si. ḡo'imaja Ma'mi ḡime. Yire ḡi'atirā ḡo'imajare yire jāārāḡu. “Aḡerāte kire ḡi'arū”, ārīwa'ri yire bojajāārāki ḡuri, jimarīa ba'iaja jūarāki. I'supaka simamaka imaberiri kimakoḡeka,— nare kērīka.

²² Ba'abaraka nimekā'āja ḡan Jesúre e'eka. Sarikaturā, “Jia mibaayu Tuḡarā”, kērīka. I'supaka ārītirā saḡakatarutirā nare sakījika.

—Āja'a, samija ba'abe. Ika ḡan koḡakaja yiḡo'ia sime,— nare kērīka.

²³⁻²⁴ Toḡi ate ko'a ke'eka. Sarikaturā, “Jia mibaayu Tuḡarā”, kērīka. I'supaka ārītirā nare sakījika. Suḡa imarī nimirakamakiji sanukueka be'erō'ō ikupaka nare kērīka:

—Ika iyaokoa koḡakaja yiriwea sime. Riweajurubaraka yireyarākapi ārīwa'ri rīkimarāre Tuḡarāte tāārāḡu. I'supaka yireyamaka ĩtirā, “Ba'iaja nabaaike yijūjerāḡu”, Tuḡarāte ārīka uḡakaja kibaarāḡu mae. ²⁵ Rita mijare ḡaḡu mae, Tuḡarāte yire jā'merūjerūkia seyabeyukaji iyaokoa mijaka ukuokaro'simarīa ḡime. Yijā'meū'murāḡurīmi seyārāka ḡoto ḡuri, aḡeḡakaja, mamaka iyaokoa yukurāḡu mae,— nare kērīka.

“ *Jesúre òrībeyuka yi'i, yireka merĩrãñu*”, *Pedrote kēřka*

(*Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38*)

²⁶ *Supa imarĩ Tuᵑarã baya koyaweatirã Olivos wãmeika ᵑusiarã na'rika.* ²⁷ *Torã na'rika ᵑoto ikupaka nare kēřka:*

—*Yire ã'mitiripēairã imaripotojo yire mija ja'atarãñu. Supa imarĩ yire ja'atawa'ri rakakaja mija ᵑibiᵑaterãñu. Tuᵑarã majarᵑũñurã ãñu upakaja simarãñu. ã'mitirikõrĩ je'e: “Oveja ĩarĩrimajire yijããrãñu. I'supaka yibaamaka kioveja ru'ripatarãka”, ãrĩwa'ri sabojayu.* ²⁸ *Supa imarĩ yire najããko'omakaja õñia yijariᵑe'rirãñu. I'supaka imatirã mija ruᵑubaji Galileaka'iarã yeyarãñu. Supabaturã torã mijare ye'etorirãñu,— nare kēřka.*

²⁹ *I'supaka kēᵑakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Pedrote kire ãřka:*

—*Aᵑerã ᵑuri nimarakamakiji mire ja'atarãñurã je'e. Yi'i ᵑuri mire ja'atabesarãki,— kire kēřka.*

³⁰ *I'supaka kēᵑakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Jesúre kire ãřka:*

—*Rita mire ñãñu. Ire ñamiji karaka ĩ'ᵑakuri akaerã baarãka ruᵑubaji, maekarakakuri, “Jesúre òrībeyuka yi'i”, nare merĩrãñu,— Pedrote kēřka.*

³¹ *I'supaka Jesúre kire ãřko'omakaja, ikupaka Pedrote kire ãřka:*

—*Jēno'otaka, “Mire ñorībeyu”, ãřĩbesarãki yi'i. Mikaja reyarũkika ᵑariji ñima simamaka, “Jesúre òrībeyuka yi'i”, ñarĩbesarãñu,— Pedrote kire ãřka.*

Pedrote ãřka upaka oyiaja ĩ'rĩka upakaja narĩka aᵑerãoka.

Getsemaní wãmeirõ'õrã Tuḡarãka jairĩ Jesúre a'rika

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Topi mae Getsemaní wãmeirõ'õrã na'rika. Torã eyatirã kika imaekarãre ikupaka kērĩka:

—I'torã Tuḡarãka jairĩ ya'yu. Ô'õrãja mija ruḡabe ruḡu,— nare kērĩka.

³³ Torãjĩrã Pedro, Santiago suḡabatirã Juanre, kika ke'ewa'rika. Torã na'ririjayukã'ãja jimarĩ kiwayupi'riũ'mueka. ³⁴ I'suḡaka imawa'ri ikupaka nare kērĩka:

—Yiḡupakapi yiwayupi'ritiyayu “Reyatiyaerã yibaayu”, ãñurõ'õjĩrã. Ô'õrã mija tuibe ruḡu. Kãḡekaja yire mija ta'abe,— nare kērĩka.

³⁵ Suḡabatirã ñoakuriḡañakarã ke'rika. Torã eyatirã ka'iarã mo'ipãñatirã, Tuḡarãka kijaika ba'iaja ã'mika jũrika yaḡaberikoḡewa'ri. ³⁶ Kika jaibaraka ikupaka kire kērĩka:

—A'bi, ritaja baawãrũiki mime. Suḡa imarĩ yire najããkoreka, yire mijeyobaarika yiyapayu. I'suḡaka mire yijẽñeko'omakaja yiyapaika upakamarã mibaakoḡejĩkaoka marã imabeyua. Miyapaika upakaja simarũ,— Tuḡarãte kērĩka.

³⁷ Tuḡarãka jaiweatirã kipe'riwa'rika maekarakamarãte imaekarõ'õrã. Kãrĩrikarekaja nosika ḡotojĩ naḡõ'irã keyaeka. I'suḡaka nimamaka ãtatirã, ikupaka Pedrore kērĩka:

—¿Simón, dako baaerã mikãñu? ¿I'rãkuri aiyajērã rõ'õjĩrãjĩkaja kãḡekaja imaberijĩka mime bai je'e? ³⁸ Rakajekaja Tuḡarãte jẽñebaraka mija imabe, ba'iaja mija baakoreka. “Tuḡarãte yaḡaika upakaja yija baarãñu”, ãñurã imariḡotojo, mija ḡo'iaḡi ḡuri samija rakajepããwãrũbeyu. Suḡa imarĩ

Tuṕarāte yaṕaika uṕakaja mija baawārūbeyu,— nare kērīka.

³⁹ I'suṕaka nare ārīweatirā Tuṕarāka jairī ke'rika ate. Mamarī kire kijēñeka uṕakajaoka kire kērīka ate. ⁴⁰ I'suṕaka baaweatirā kijeyomarā ṕō'irā kiṕe'riwa'rika. Jimarīa ōōmaka nare baaeka sima-maka kārīkarā nimaeka. I'suṕaka nimaekarō'ōrā naṕō'irā keyamaka, tūrūtirā kiruṕu ni'yoṕi'rika. Suṕa imarī marākā'ā kire ārīwārūberijīñurā nimaeka. ⁴¹ Suṕa nimekā'āja Tuṕarāka jairī ke'rika ate. I'sia be'erō'ō naṕō'irā etatirā,

—ǂI'suṕakaja kāṕarakaja mija imañuju ruṕu? Koṕakaja yire nañi'arijē'rāka seyayu mae. Po'imaja Ma'mite nañi'aokaro'si bojajāārimajire koṕakaja etayuju mae. Ba'iaja baarimajare yire kiñi'arūjerā baayu. ⁴² Mija mi'mibe. Dajoa kire matoyari,— kika wārūrimajare kērīka.

Jesúre nañi'aeka majaroka

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ I'suṕaka Jesúre jaiyuju Judare etaeka. Jesúka wārūrimaji ī'ṕoū'ṕuarāe'earirakamarākaki Judare imaeka. Rīkimarāja ṕo'imajare i'taeka kika. Sara, yaṕua rikabaraka Jesúre ñi'arī ni'taeka. Kurarāka ĩṕarimarā, Moiséte jā'meka wārōrimaja, suṕabatirā judíorāka ĩṕarimarāre ṕūataekarā nimaeka. ⁴⁴ “Ikupaka kire yibaarāñu”, ārīwa'ri Judare nare bojatikarā nimaeka.

—Jesúre mija ĩawārūokaro'si u'surikaṕi kire yijēñerāñu. I'suṕaka yibaarāka be'erō'ō kire ñi'atirā jia kire mija ĩarīrīwa'ṕe,— nare kērīka.

⁴⁵ I'suṕaka nare kērīweaeka be'erō'ō Jesús ṕō'irā eyatirā ikupaka kire kērīka:

—¿Yaje mime wārōrimaji?—

I'supaka kire āritirā kire kiu'sueka. ⁴⁶ I'supaka kibaamaka ĩatirā, Jesúre nañi'aeka.

⁴⁷ I'supaka kire nabaamaka ĩatirā, Jesús wā'tarā rīkamarikaki sara baiwararī ke'etaeka. Saṗi kurarāka ĩṗamaki imatiyaiki ba'irabeĭjirimaji ā'mua kitoakōrōtaeka.

⁴⁸ —¿Dako baaerā sara, yaṗuaṗitiyika yire ñi'arī mija i'tayu? ¿Karee'erimajire ñi'arirokaṗi yire mija ñi'ariṗakatayu bai? ⁴⁹ ĩ'rārīmi jariwa'ririmarīaja mija watoṗekarā Tuṗarāte jiyiṗuṗaka ōrīriwi'iareka mijare wārōbaraka ñimaroyi. Torā ñimarijarapaka ṗoto yire ñi'arī mija etaberape ruṗu. Yire mija ñi'aika, Tuṗarā majaroṗūñurā sabojaika uṗakaja sime yiro'si,— Jesúre nare ārīka.

⁵⁰ Supa imarī kire nañi'amaka ĩatirā, kika wārūrimajare nimaṗatiji kire ru'ritaṗawa'rika.

⁵¹ Kire ne'ewa'rika ṗoto ĩ'rīka bikirimaji kibe'erō'ōṗi a'ririjarikaki. Sayaṗāijīka takaja wā'ojī'atirā kimaeka. Kibe'erō'ō ke'ririjarika ṗoto torā imaekarāte kire ñi'ape'rotaeka. ⁵² I'supaka kire baakoṗewa'ri kisayaṗāitakaja kireka naba'itatamaka, dakomarīaja kiru'riwa'rika.

Judiotatarā ĩṗarimarā imatiyaitata imaekarā, “Oka mireka ima”, Jesúre narīka

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Supabatirā kurarāka ĩṗamaki imatiyaiki imaekaki wi'iarā Jesúre ne'ewa'rika. Kire ne'eeyaeka ṗoto kurarāka ĩṗarimarāre nimaṗatiji torā rērīka. Moiséte jā'meka wārōrimaja,

supabatirã judíorãka ïparimarãoka rērĩkarã.*
 54 I'supaka nabaaeka ðoto Ðedrore ñoakuripi
 a'ririjaparaka kurarãka ïpamaki imatiyaiki
 wi'i pēteta'teka imaekarō'ōrã keyaeka. Torã
 kãkatirã Tuparãte jiyipupaka òrĩriwi'ia tuerimajaka
 kipekajũrĩrupaeka.

55 I'supaka simaeka ðoto kurarãka ïparimarã,
 supabatirã judíotatarã ïparimarã imatiyaitataoka
 “¿Dakoapi Jesúre majããrũjeĩũ?”, ãrĩwa'ri
 jaibu'abaraka nimaeka. Supa imarĩ
 “Ikuþaka ba'iaja Jesúre baarape”, ãrĩwa'ri
 bojarũkirãte nayapakoþeka. I'supaka nayapaeka
 simako'omakaja ba'iaja oka kireka imaeka
 natõþoberika. 56 “Ika ba'iaja Jesúre baarape”,
 rĩkimarãja narĩþakiko'omakaja ïrĩkate bojaeka
 upakamarĩa naboþakoþeka. 57-58 Ìrãrimarã
 mi'mirĩkatirã imabeyuapiji ikupaka ãparaka kire
 nokabaaeka:

—“Tuparãte jiyipupaka òrĩriwi'ia ðo'imajare
 baaeka yipoaþaterãũ. I'supaka simako'omakaja
 maekarakarĩmi be'erō'õjo ate sayibaarãũ,
 ðo'imajare baaekamarĩa”, Jesúre ãpakãã yija
 ã'mitirape,— narĩka.

59 I'supaka bojaripotojo ïrĩka upakamarĩa
 rukubaka oyiaja naboþapakikoþeka ruþu.

60 Supa imarĩ kurarãka ïpamaki imatiyaiki
 nimaupati wãjitãji mi'mirĩkatirã ikupaka Jesúre
 kijẽrĩaeka:

—¿Dako baaerã nare miokae'eberitiyayu je'e?
 ¿Dakoapi ãrĩwa'ri i'supaka tĩmarĩtakaja mire nok-
 abaayu je'e?— kurarãka ïpamakire kire ãrĩka.

* **14:53** La Junta Suprema (Sanedrín) de líderes judíos que gobernaba asuntos religiosos.

61 I'supaka kērīko'omakaja Jesúre kire okae'eberika. I'supaka kimekã'ãja ikupaka kurarãka ĩpamakite kire jērĩaeka ate:

—¿Mi'iji bai mime Jã'merūkika Kiwã'maekaki,† Tuparã Maki?— kire kērīka.

62 I'supaka kire kēpakã'ã ikupaka Jesúre kire yi'rika mae:

—Ãã, yi'iji ñime. Supabatirã ñamajĩ Tuparã pō'i ritapē'rōtorã Po'imaja Ma'mite rupamaka mija ĩarãñu. Supabatirã ĩmipi oko ũmaka watopekapi yiruirã'amakaoka mija ĩarãñu,— kire kērīka.

63 I'supaka kēpakã'ã ã'mitiritirã, boebariwa'ri kiõnu upakaja kijariroaka pemakato kurarãka ĩpamakire baibebataeka. “Tuparã upakaja ñime’, kēñu ruku”, ārīwa'ri i'supaka kibaaeka. I'supaka baawa'ri ikupaka aḡerã ĩparimarãre kērīka:

—Dika ba'iaja baaiki kime aḡerãte ārīrũkia jariwa'ribeyua mae, kopakaja ritaja ba'iaja kēñua morīwārũpatayu. 64 Mijaoka ã'mitiriko'orã ba'iaja Tuparãreka kijaiko'a. Supa imarĩ ¿marãkã'ã kire mabaarãñu je'e mijareka? — ārīwa'ri kijērĩaeka kĩparimarã jeyomarã imaekarãte.

I'supaka kēpakã'ã ã'mitiritirã,

—Oka ba'iaja kiro'si ima simamaka jããrikaja sime kire,— ñimarakamakiji narĩpataeka.

65 Supabatirã ĩrãrimarã Jesúre rijo'katapatebaraka kiñakoa pi'ḡetãtetirã kire napajeka. Kire pajebaraka ikupaka kire najērĩaroyika:

† 14:61 Mesías

—¿Maki mire pajeiki? Karemarĩa Tuᵑarāte mire bojarākareka, “Iki yire pajeko'oka”, merĩrãñu,— kire narĩwã'imarĩka.

Kire e'ewa'ᵑaraka Tuᵑarāte jiyiᵑupaka ᵑrĩriwi'ia tuerimajaoka kipema ᵑajerijarikarã.

*“Jesúre ᵑrĩbeyuka yi'i”, Pedrote ārĩkarõõ
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-29)*

⁶⁶ I'supaka ba'iaja Jesúre baabaraka wi'itõsuarã nimaeka ᵑoto ᵑēterãja Pedrote imaeka ruᵑu. Torã kimaeka ᵑoto kurarãka ĩᵑamaki imatiyaikiro'si ba'iraberirõmore kipõ'irã etaeka. ⁶⁷ Pedrote ᵑekaõ'to wã'tarã jũrĩruᵑamaka ĩatirã, ñoaka kire koyoirĩkaeka. Topi ikupaka kire kōrĩka:

—Mi'ioka Jesús Nazaretkakika turioyirapaki mime,— kire kōrĩka.

⁶⁸ I'supaka kire kōᵑakã'ã, ikupaka kore kiyi'rika:

—I'supaka meñua ᵑrĩbeyuka yi'i, mijaikaoka ã'mitiriwãrũbeyuka yi'i,— kore kērĩka.

I'supaka kore ārĩweatirã, kopereka imaekarõ'õᵑi kiporiwa'rika ᵑoto karaka akaeka. ⁶⁹ Topi ate kire ĩatõᵑotirã ikupaka torã imaekarãte kōrĩka:

—Ĩĩ imaki Jesúka wãrũrimajakakijioka kime,— nare kōrĩka.

⁷⁰ I'supaka kōᵑakã'ã “Kika wãrũrimajimarĩki yi'i”, Pedrote ārĩka ate. Ñoapañaka imatirã ate torã imaekarãte ikupaka kire ārĩka:

—Mi'ioka naka imaekaki, Galileakaki mime je'e aᵑeyari,— kire narĩka.†

⁷¹ I'supaka naᵑakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

† **14:70** Por el acento de Pedro, adivinaron que él era de Galilea. Todos los discípulos de Jesús eran de Galilea menos Judas.

—ɨi'supaka mija añukate òrberitiyaiki're yi'i! Wapuju yipakijikareka ba'iaja Tuparāte yire baajĩnu,— kērīka.

⁷² I'supaka kēñukā'āja ate karaka akaeka. Sakamaka ā'mitiritirā, Jesúre kire bojaeka kipupakarā kire ña'rjājairarika, “Í'pakuri karaka akaerā baarāka rupu maekarakakuri, 'Jesúre òrībeyuka yi'i', merĩrāñu.” I'supaka Jesúre ārīka kire ña'rjāirapakā'ā, jimarīa Pedrote orika.

15

Pilato pō'irā Jesúre ne'eeyaeka

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Supabatirā aperiimi bikitojo iparimarā imatiyarimaja nimaupatiji rērīkarā ate. Kurarāka ipamarā, Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirā judiorāka iparimarāoka torā nimaeka. Rērītirā “Ikuḡpaka Jesúre mabaajĩnu”, āparaka najaibu'aeka. Topi mae, Jesús pitaka pi'petirā Pilato pō'irā kire ne'ewa'rika. ² Kipō'irā kire ne'eeyaeka poto ikuḡpaka Pilatore kire jērīaeka:

—¿Mi'i bai judíotatarā ipamaki?— kire kērīka.

I'supaka kire kēpakā'ā, ikuḡpaka Jesúre kire ārīka:

—Mi'iji añuka i'supaka,— kire kērīka.*

³ Supabatirā kurarāka ipamarā rīkimaka ba'iaja Pilato wājitāji Jesúre nokabaaeka. ⁴ Supa imarī ikuḡpaka Pilatore kire jērīaeka ate:

* **15:2** La respuesta puede entenderse como “Sí, como usted dice”, o “Usted es quien lo dice.” Probablemente Jesús no afirmó claramente que era rey de los judíos para que Pilato no pensara que él refiere a un rey político como César o Herodes.

—¿Dako baaerã miokae'eberitiyayu je'e? ¿Ritaja mire nokabaaika mia'mitiribeyu bai je'e?— kire kērīka.

⁵ I'supaka kire kērīko'omakaja Jesúre okae'eberika ruḡu. Kiokae'ebepakā'ã ĩawa'ri, i'supaka imaekakite ĩakoriberiroyikaki imarĩ, marākã'ã ārĩberijīka Pilatore jarika.

“Jesúre najããparũ”, narĩkakaka
(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

⁶ ĩrākuri wejejē'rã rakakaja Pascua baya simaroyika ḡoto ĩrĩka wēkomaka imariwi'iarã imakite Pilatore ḡoataroyika. I'supaka kibaaroyika simamaka ĩrĩka sareka imaekakite kiḡoatarika ḡo'imajare yapaeka. ⁷ I'supaka nabaeka ḡoto wēkomaka imariwi'iarã Barrabásre imaeka kika ba'iaja baaekarāḡitiyika. Roma ĩpamakire yi'riberiwa'ri tokarã surrarākaka jĩparaka ḡo'imajare jããeka mirãki kimaeka. ⁸ Supa imarĩ rĩkimarãja eyaekarã ikupaka Pilatore narĩka:

—Mibaarijariroyika upakaja, ĩrĩkate miḡoatarika yija yapayu,— kire narĩka.

⁹ I'supaka kire napakã'ã ikupaka nare kērīka:

—¿Makire yiḡoatarika mija yapayu? ¿Yaje judiotatarã ĩpamakire yiḡoatarika mija yapayu je'e?— nare kērīka.

¹⁰ “Jesúre ã'mijĩairã imarĩ, yiḡo'irã kurarãka ĩpamarãre kire e'eetayu”, ārĩḡupajoekaki imarĩ, kire ḡoatarika yapakoḡekaki imarĩ, i'supaka kērīka. ¹¹ Jesúre ḡoatarika kiyapako'omakaja kurarãka ĩparimarã ḡuri jãjirokapi ikupaka ritaja ḡo'imajare ārĩkarã:

—“Barrabásre miþoatabe Jesús õ'toarã”, Pilatore mija ãpe,— kurarãka ïpamarãre ãrĩka.

¹² “Barrabásre miþoatabe”, napakã'ã ã'mitiritirã ikupaka Pilatore nare yi'rika:

—I'supaka yibaarãkareka, “Judíotatarã ïpamaki”, mija ãñukate þuri ¿marãkã'ã yibaarãñu je'e?— nare kërĩka.

¹³ I'supaka këpakã'ã ã'mitiritirã, akasererikapĩ,

—¿Yaþua tetaekarã kire miþatakĩarũjeþabe!— kire narĩka.

¹⁴ I'supaka narĩko'omakaja,

—¿Dakoa ba'iaja kibaaeka je'e?— nare kërĩka.

I'supaka këpakã'ã, jãjibaji nakasereka ate,

—¿Yaþua tetaekarã kire miþatakĩarũjebel!— narĩka.

¹⁵ Supa imarĩ þo'imajaka jia imarika yaþawa'ri Barrabásre kiþoataeka mae. Jesúre þuri, ajeakaka þajerũkia nabaaeka imaroyikapĩ surararãkare kiþajerũjeka. I'supaka kire nabaaeka be'erõ'õþi, “Yaþua tetaekarã kire þatakĩarĩ mija e'ewa'þe”, Pilatore nare ãrĩka.

¹⁶ I'supaka kijã'meka simamaka toþi a'ritirã ïþi Ðilato wi'itõsiarã[†] nakãkaeka mae. Supabatirã torã imaekarã surararãkare nakaeka nimaupatiji Jesús þõ'irã narẽñaokaro'si. ¹⁷⁻¹⁸ Wi'itõsiarã nimaupatiji rërĩpatatirã jairopemakato iyayaþea upaka ïoika Jesúre najããwã'imarĩka, ïþire jããroyikakaka. Supabatirã þotatakobu'ya baatirã, kiruþuko'arã tuatirã ikupaka kire nawaþeriwã'imarĩka:

—Jia ritaja mire najiyiþuþayeerũ, judíotata ïpamaki, — kire ãþaraka, ba'iaja kire najaiwã'imarĩka.

[†] **15:16** Llamado pretorio en latín.

19 Supabatirã yaɸuaɸi kiruɸuko'arã ɸajerijaɸaraka kire narijo'kataɸaterijarika. Kiwãjitãji ñukurupatirã eewã'imaɸaraka kire nawaɸeka. “¿Mi'i imaki ĩpi imatiyaiki bai?”, ãɸaraka kire nawaɸeka. 20 Kire eewã'imarĩweatirã kijairoɸemakato iyayaɸea uɸaka ĩoika e'etirã mamarĩ kijããekatojo kire najããeka ate. Supabatirã yaɸua tetaekarã ɸatakĩarĩ kire ne'ewa'rika mae.

*Yaɸua tetaekarã Jesúre ɸatakĩarĩ ne'ewa'rika
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)*

21 Kire ne'ewa'rika ɸoto Simón, Cirenewe-jeakakire naɸõ'irã etaeka. Alejandro, Rufoɸitiyika ĩ'ɸarã ɸaki kimaeka. Jerusalénwejearã eyatirã Jesús wã'taɸi Simónre o'riwa'rirã baaeka ɸoto Jesúre naɸatakĩarũkia yaɸua tetaeka surararãkare kire kókerũjeka.

22 Supabatirã Gólgota wãmeirõ'õrã Jesúre ne'ewa'rika. “Ruɸuko'a ũ'ã ɸusia”, ãrĩrika simaeka Gólgota. 23 Torã eyatirã iyaokoa, mirra ĩkoa rukeka† kire nasĩamaka sakiukuberika. 24 Torãjĩrã mae Jesúre kijariroaka e'etatirã, yaɸua tetaekarã kire naɸatakĩaeka. Kijariroaka yaɸawa'ri ikupaka narĩka: “Ni'i kijariroaka e'erika mairã”, ãɸaraka barewã'imarĩrikapi surararãkare sakorika. I'suɸaka barewã'imarĩrirokapi kijariroaka kijããekato ne'eka mae.

25 Bikitojo botarakaoteñarirakakuri aiyajẽrã eyawa'rika ɸoto kire naɸatakĩaeka mae. 26 Kiruɸuko'a bo'irã yaɸuɸãia o'oeka najĩ'ataeka. “Oka kireka imaeka ɸareaja i'suɸaka kijũayu”,

† 15:23 Un sedante para que no sufra tanto

narĩrũ ãrĩwa'ri i'supaka nabaaka. “Ĩĩ kime judiotata ĩpamaki”, ãrĩwa'ri sarã no'oĵĩ'aeaka simaeka. ²⁷ Torã ĩparã karee'erimajareoka napatakĩaeaka. Ĩrĩka kiritapẽ'rõtopi, apika kikãkopẽ'rõtorã nimaeka. ²⁸ I'supaka Tuparã majaropũñureka sabojatika simamaka i'supaka kiro'si simaeka. Ā'mitirikõrĩ je'e: “Ba'iaja baairãpitiyika kimamaka, ba'iaja baaike kime kiro'si”, pø'imajare kireka ãrĩrãñu, ãrĩwa'ri o'oeka simaeka.

²⁹ Jesús wã'tapi o'rikarã kire jiyipupayeeberowa'ri narupuko'a narĩ'meka. Ikuþaka ãrĩroyikarã:

—ĵYaa! “Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia yipõapaterãñu. I'supaka baatirã, maekarakarĩmi be'erõ'õ sayibaarãñu ate”, merãpe. ³⁰ I'supaka baaike mimaye'e, mirikapĩ miõñu upakaja miþo'ia mitãbe. Supabatirãoka yaþua tetaekarã mire napatakĩaikapiooka miruira'abe, — jaiyuyebataka kire narĩka.

³¹⁻³² Kurarãka ĩparimarã, Moiséte jã'meka wãrõrimajaoka ikuþaka ãparaka kire jaiyuyekarã:

—Aperãte tããekaki imariþotojo kiõñu upakaja kiþo'ia þuri kitãwãrũbeyu. Karemarĩa Mesías, Israelka'iakarã ĩpamakitaki kimarãkareka, kiruirãñu. Yaþua tetaekapi kiruimaka ĩatirã, “Rita, ikiji mime”, kire marĩrãñu,— pø'imajare narĩka.

Jesús wã'tarã yaþua tetaekarã þatakĩekarãoka naka ĩrãtiji kire jaiyuyekarã.

Jesúre þuparirika

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Wājitāji aiyate eyawa'rika poto wejea ñamita'rika. Maekarakakuri aiyajērā be'erō'ōjīrā saborika ate. ³⁴ Saborika poto jājirokapi ikupaka Jesúre jaiwataeka:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabactani? — kērīka. (Hebreo okapi ikupaka ārīrika simaeka: “Tuparā, Yipaki, ¿dako baaerā yire miarīrīrija'atayu?”, ārīrika simaeka).

³⁵ Kire ā'mitiritirā, ĩrārimarā torā imaekarāte ikupaka ārīka:

—Tuparāte bojañjirimaji imaekaki Elíasre kiakakoyu,— narīka.

³⁶ Supa imarī ĩ'rīka torā imaekaki okoarā samañu'amaka u'rie'eikaš e'erī rīrīwa'rikaki. Se'eatatirā iyaokoa kā'marikarā sakiñu'aeka. Supabatirā Jesús rijearā yaɸuapi saki-taarupakoɸeka sakimi'mirītaokaro'si. I'supaka kire baakopetirā ikupaka ɸo'imajare kērīka:

—Jaika ruɸu mija ta'abe. Elías imaekakire kire ruetamaka mairā,— nare kērīka.

³⁷ I'supaka kērīka be'erō'ō jājirokapi akaseretirā Jesúre ɸuparirika mae. ³⁸ Kipuparirikarō'ōjīte Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā, sayapāia mo'rīa baata'teka imaeka ĩmipi beriruika ka'iarā eyabaka. ³⁹ Jesúre ɸuparirika poto surararāka ĩpamakire yaɸua tetaeka wājitāji yoirīkamarīka. Kipupariɸakā'ā ĩatirā,

—Tuparā Makitakiji ĩ're imakoɸeka mirākiyu,— kērīka.

⁴⁰ Ñoakuripañakapi rōmijā ĩrārimarāoka kipupariɸakā'ā kire ĩaekarā. Nawatoɸekarā nimaeka ikarakamarā aɸerā: María Magdalena,

supabatirā María, José, kirĩĩ Santiago ĩ'parā pako koimaeka María. Supabatirā apekō Salomé imaekako. ⁴¹ Galileawejearā Jesúre imatapaeka poto kire jeyobaaeka mirārā nimaeka ĩ'rā rōmijā. Rĩkimarāja rōmitika Jerusalénrā kika eyaekarōoka kipuparipakā'ā ĩaekarā.

Jesúre puparipakā'ā ĩtirā āta wi'iarā kire ne'ewa'rika

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Torā apika, José Arimateawejeakakire imaeka. (Judíotatarā ĩparimarā imatiyaitatakaki kimaeka). Supabatirāoka jiyipupaka po'imajare kire oñuka kimaeka. “Tuparāte wā'maekaki imarĩ, ritaja po'imajare jia Jesúre jā'merāñu”, ārĩrikaoka oñuka Josere imaeka. Jesúre puparirika poto rā'irikoyiaja sajaritika simamaka, kūpajji sajariwa'rika jērĩtarĩmi ruṗu jieweibaraka nimaroyikarĩmi puririka. Supa imarĩ ñojimarĩji āta wi'iarā Jesús majaka natariyapaeka. Supa simamaka okajjia jaritirā kĩkirimarĩja Pilato pō'irā a'ritirā Jesús po'ia Josere jēñeka. ⁴⁴⁻⁴⁵ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, “Yee, ¿kopakaja kipupariritiyu bai?”, Pilatore ārĩpupajoaeka. Supa imarĩ surara ĩpamakire Pilatore akaeka “¿Yaje rita simatiyayu?”, kire āñaokaro'si. “Rita sime”, surararāka ĩpamakire kire ārĩka ā'mitiritirā, Jesús po'ia Josere ke'erũjeka. ⁴⁶ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, Jesúre buteokaro'si ĩrāto sayapāia boia jíakaka Josere wapaĩjika. Supabatirā kipo'ia ruerĩ ke'rika mae. Kire rueweaturā sayapāiapĩ Josere kire buteka. I'supaka kire baaturā āta wi'ia po'imajare baekarā kire kitaeka. Sarā kire taturā

āta jo'bakapi sakitāteka. ⁴⁷ María Magdalena, María, José pakopitiyika kire kitaekarō'ō niaeka.

16

Ōñia Jesúre jaripe'rika

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Jērītarīmi, aiyate ka'raeka be'erō'ō María Magdalena, María Santiago pako supabatirā Salomé wāmeikopitiyika maekarakakorā ruḡuko'a wearūkia jia jiijsia nawapaĩjika, Jesús ḡo'iarā yo'yeokaro'si. ² Ba'irabeũ'murirīmi* bikitojo wārīrika ña'rīpataeka ḡoto na'rika āta wi'iarā. Aiyate warara'aekarō'ōjīte torā na'ririjarika. ³⁻⁴ Supabatirā natiyiaja ikupaka najaibu'arījarika:

—Āta jo'bakapi āta wi'ia natāteka, ¿maki maro'si se'etarāki ruku?— narību'arījarika.

Torā neyaeka ḡoto āta jo'baka aḡerō'ōrā satapamaka niaeka. ⁵ Āta aḡerō'ōrā tapamaka ĩatirā, sarā nakākawa'rika. Torā kākawa'ritirā ĩapūataerā baakōrī nakākawa'rika kopiritapē'rōtopi, ĩrīka bikirimaji saya boia jāaikite ruḡamaka niaeka. Kire ĩatirā rōmijāte ḡupatatiyaeka. ⁶ Naḡupatamaka ĩawa'ri, ikupaka nare kērīka:

—Mija ḡupata'si. Jesús Nazaretkaki ḡapua tetaekarā naḡatakīarapakite mo'arī mija ĩtayu. ĩsupaka simako'omakaja kimabeyu ō'ōrā. Kīḡupariḡakā'ā ō'ōrā kire nayayerapaka be'erō'ō kopakaja ōñia kijaripe'yu. Mia, ō'ōrā kire natakoḡerapārō'ōrā karemarīa kimajīka. ⁷ Mija a'pe. Kika wārūrimaja mirārāte, supabatirā ḡedroreoka ikupaka mija bojape: “Mija ruḡubajirā

* **16:2** Domingo

Galilearã eyaokaro'si a'riweitiki Jesús. Mijare kibojatika upakaja torã kire mija ïatõporãñu”, ãrĩwa'ri nare mija bojabe,— nare kërĩka.

⁸ I'supaka kërĩka ã'mitiritirã, pupatatiyawa'ri tarabaraka rõmijãte ru'riporiwa'rika. I'supaka simaeka ïatirã napupataeka simamaka, aþerãte samajaroka nabojapibaberika.

Õñia kijariþe'rika be'erõ'õ María Magdalena wãmeika imaekakote Jesúre þemakotowirika (Jn 20.11-18)

⁹ Najërĩtaroyikarĩmi be'erõ'õkarĩmi bikitojo õñia Jesúre jariþe'rika. Bikitojo ñamiji õñia jariþe'ritirã María Magdalena þõ'irã mamarĩtaka Jesúre þemakotowiriũ'mueka. Ì'þotẽñarirakamaki Satanãrika ima koreka ña'rĩjãikarãte kiþoataeka mirãko koimaeka. ¹⁰⁻¹¹ Kire ïatirã, kika turitapaeka mirãrãte bojarĩ ko'rika. Ba'iaja þupariwa'ri oþaraka nimaekarõ'õ napõ'irã eyatirã ikupaka nare kõrĩka: “Õñia Jesúre jayu ate. Kire ñiako'a simamaka ñañu”, ãþaraka nare kobojakoþeka. I'supaka nare kobojako'omakaja kore nayi'riberika.

Kika wãrũeka mirãrã ïþarã þõ'irã Jesúre þemakotowirika (Lc 24.13-35)

¹² I'supaka nare kõrĩkoþeka be'erõ'õ ïþarã Jesúka wãrũeka mirãrã Jerusalenpi na'ririþarika þoto nare kiþemakotowirika aþeaja ïoiki jaritirã. ¹³ Þe'riwa'ritirã aþerã Jesúka wãrũeka mirãrãte sanabojaeka. “Jesúre yija ïako'o”, nare nabojako'omakaja nare nayi'riberika ate.

*“Ikuᵑaka yirika ᵑo'imajare mija wārōrāñu”,
ārīwa'ri Jesúre bojaeka*

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ I'sia be'erō'ō kika wārūeka mirārā
ī'rōū'ᵑuarāe'earirakamaki imaekarāre
ba'arupaekarō'ōrā Jesúre ᵑemakotowirika.
Naᵑō'irā ᵑemakotowiritirā, ikuᵑaka nare kērīka:

—Ōñia yijariᵑe'rapaka be'erō'ō, ¿dako
baaerā aᵑerā yire ĩaraparāte bojarapaka mija
yi'ririyaᵑaberitiyarape?— ārīwa'ri nare kiwapeka.

¹⁵ I'supaka nare ārītirā, ikuᵑaka nare kērīka:

—Ritatojo wejearā mija a'ᵑe, yirika
ritaja ᵑo'imajare ōrīᵑatarū, ārīwa'ri nare
sabojataᵑaokaro'si. ¹⁶ Yirika ā'mitiriᵑēawa'ri,
“Jesúre yi'yuka ñime mae”, ārīwa'ri kiruᵑuko'a
jūjerūjeiki, ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā
a'ribesarāki. I'supaka simako'omakaja yirika
ā'mitiriᵑēabeyukaro'si ᵑuri ba'iaja kibaaika
wapa ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā Tuᵑarāte
kire ᵑūatarāñu. ¹⁷ Mija ĩabe. Ikuᵑaka yire
ā'mitiriᵑēairāte nabaabearāñu: Yirirā nimamaka
tērīwa'ribaji yirikapi Satanárika ima ña'rījāikarāreka
ᵑoatarijarirāñurā. Supabatirāoka aᵑerā oka
norībeyua najairāñu. ¹⁸ Āñaka nañi'akᵑerāka,
supabatirā okoa rīmaka nukukᵑerākaoka dakoa
nare o'ribesarāñu. ᵑo'imaja jīñurā ᵑo'iarā naᵑitaka
naja'aᵑearāka ᵑotojo ᵑo'imajare jājirijarirāñu,—
nare kērīka.

Mabo'ikakurirā Jesúre a'rika

(Lc 24.50-53)

¹⁹ I'supaka maiᵑamaki Jesúre nare ārīka be'erō'ō
Tuᵑarāte mabo'ikakurirā kire e'emiawa'rika.

Supa imarĩ kipõ'irã kiritapẽ'rõtopi Jesúre rupe
mae, tẽrĩrikaja jiyipupaka õrĩrũkika imarĩ.
20 Kimirĩwa'rika be'erõ'õ kika wãrũeka mirãrãte
kirika bojataparĩ a'rika. I'supaka bojatapabaraka
nimaeka foto, niakoribeyua po'imajare
nabeaokaro'si Maipamakite nare jeyobaaroyika,
“Rita sime nabojaika”, po'imajare ãñaokaro'si.
I'tojĩrãja sime rupe.

Tuparã Majaroka NT Portions in Tanimuca-Retuarã

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tanimuca-Retuarã

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Portion only

in Tanimuca-Retuarã

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
4e379460-3432-5782-bd03-3b795b62c06a